RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927. Andra kammaren. Nr 13.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 113, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar.

Vid föredragning härpå av propositionen, nr 114, med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m. överlämnades propositionen, i vad den avsåge författningsförslaget, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

§ 2.

Vidare föredrogs herr *Sjöströms* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa spörsmål angående arbetslöshetskommissionens verksamhet; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 309 av herr *Holmgren;*
nr 310 av herr *Samuelsson m. fl.;*
nr 311 av herr *Jeppsson m. fl.;* och
nr 312 av herr *Molander m. fl.;*

till jordbruksutskottet motionen nr 313 av herrar *Lindberg* och *Lövgren* i Nyborg;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 314 av herr *Lovén;*
nr 315 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.;* och
nr 316 av herr *Lövgren* i Nyborg; samt

till bankoutskottet motionen nr 317 av herr *Dahlén.*

Vid nu skedd föredragning av motionen nr 318 av herr *Dahlén,* om verkställande av utredning angående orsaken till att f. d. länsnotarien E. O. F. Forssgren nödgats begära avsked från sin länsnotarietjänst begärdes ordet av

Herr **Dahlén,** som yttrade: Herr talman! Då det meddelats mig, att på grund av vissa skäl det kommer att vägras remiss å min motion, anhåller jag själv, herr talman, att få återtaga densamma.

Denna anhållan bifölls.

Slutligen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 319 av herr *Westman m. fl.*

§ 4.

Andra lagutskottets utlåtanden nr 11 och 12 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Järte,** som anförde: Herr talman! Jag anhåller att kammaren måtte medgiva, att motionstiden för propositionerna nr 113 och 114 måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20:e dagen efter propositionernas avlämnande.

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. ifrågasatt utsträckning av den tid, för vilken talmännen väljas.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion med förslag, att talmännen i riksdagens kamrar må väljas för tiden intill nästkommande riksdag; och begärdes ordet därvid av motionären

Herr **Bäcklund,** som yttrade: Herr talman! Då jag begärt ordet i den fråga, som föreligger uti konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, är det ingalunda därför, att jag tror, att jag skall kunna få en ändring till stånd i den hemställan, som utskottet här gör till kammaren, men jag har ändå ansett mig böra säga några ord innan motionen avfärdas.

Då utskottet säger: »Medan den nuvarande ordningen står i full överensstämmelse med de grunder, på vilka vårt riksdagsskick vilar etc.» då frågar jag utskottet: Vem har påstått motsatsen? Åtminstone har icke jag gjort det i min motion på något som helst sätt, men även grundlagar kunna undergå förändring. Det är icke alls omöjligt, och det vet naturligtvis konstitutionsutskottet mycket väl. Men detta beror naturligtvis mycket på vilken ställning konstitutionsutskottet självt intager till förslag om sådana ändringar. I detta fall har ju konstitutionsutskottet icke ansett sig vilja gå med, och det kan ju ur vissa synpunkter vara riktigt, men det sammanfaller i alla fall icke med min uppfattning i denna fråga. Det är ju på det sättet, att i och med riksdagens avslutning upphöra också talmännens funktioner. Jag har i min motion icke begärt något annat än att talmännens funktioner skulle räcka fram till nästkommande riksdag, vare sig en lagtima eller en urtima riksdag, då funktionerna upphöra vid de nya valen. Jag har påvisat vissa förhållanden, som existera. Om kammarens ledamöter vilja se vad utskottet på sista stycket i utskottets utlåtande säger, skola ni finna, att utskottet pekat på den ändamålsenliga praxis, som kommit till stånd, då Konungen till exempel tillkallar talmännen vid vissa tillfällen, och det anser utskottet vara en så ändamålsenlig praxis, att den bör fortfarande äga bestånd utan att grundlagsfästas.

Gentemot den tolkning, som utskottet vill lägga in i förhållandena vid detta riksdagens hus, påstår jag, att förhållandet varit det, att både på grund av praxis och av andra skäl talmännen utöva värdskapet för detta hus under den tid, riksdagen pågått. Jag har i en annan motion, som remitterats till ett annat utskott, väckt förslag om ändring i värdskapets sammansättning på det sättet, att talmännen gemensamt med riksgäldskontorets deputerade skulle ut-

Ang. ifrågasatt utsträckning av den tid, för vilken talmännen väljas. (Forts.)

öva värdskapet för riksdagens hus hela året. Då så är förhållandet, anser jag, att det skulle varit fullt riktigt, om konstitutionsutskottet verkligen gått in på frågan med litet mera allvar än det gjort. Utskottet påstår, att det egentligen icke finns någon annan organisation, som tjänstgör längre än till riksdagens avslutning. Jag påstår motsatsen. Jag kan peka på t. ex. utrikesnämnden. Den har ju sin funktion även mellan riksdagarna. Trots att densamma är vald av riksdagen och trots att dess uppdragsgivare tillhöra riksdagen, fungerar utrikesnämnden i alla fall även mellan riksdagarna. Vad vore då märkvärdigare, om t. ex. kammarens talmän också på det viset vore fungerande, så det kunde givas tillfälle för riksdagen att även under de tider, då riksdagen icke är samlad, låta representera sig. Nu ha vi så många exempel på sådana förhållanden, så jag tror, att det skulle vara både riksdagen värdigt och fullt riktigt, att det ordnades på det sättet, att riksdagen genom sina talmän kunde låta sig representeras mellan riksdagarna.

Nu är det ju klart att om den tolkning, som utskottet lagt in i paragraf 51 av reglementet för riksgäldskontoret kunna naturligtvis meningarna vara delade. Och det är ju klart, att utskottet kan göra uttalanden i denna sak såsom det gör, och detta så mycket hellre som de, vilka det vederbör, och som äro riksdagshusets värdar under riksdagstiden, icke ha någon möjlighet att kunna försvara sin ståndpunkt på grund av det kända förhållandet, att talmännen icke kunna deltaga i kamrarnas debatter, och därför blir naturligtvis detta stående oemotsagt från dem det vederbör. Det kan emellertid hända, att om de haft tillfälle att yttra sig, hade de haft en helt annan mening än konstitutionsutskottet har.

Nu är det med denna motion så, som med så många andra, att det är första gången den är framme i riksdagen, och det kan ju därför hända, att konstitutionsutskottet icke har gått så värst på djupet med frågan. Därför får jag väl hoppas, att om jag en annan gång kommer igen med motionen den skall av konstitutionsutskottet få en välvilligare behandling än den nu fått, och sålunda kanske kan leda till ett resultat. På grund av att jag står ensam för tillfället och ingen reserverat sig i utskottet, skall jag icke göra något yrkande i frågan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 271, hade herr *Heiding* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande minskning av det nu fastställda antalet ledamöter av riksdagens båda kamrar samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *P. Adolf Dahl, Reuterskiöld, Gustafson* i Kasenberg och *K. A. Westman*, vilka ansett, att motionen bort av utskottet tillstyrkas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Westman:** Herr talman! Såsom reservant skall jag be att få säga några ord i denna fråga.

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

Herr Heidings motion, som nu föreligger till behandling, om utredning i syfte att bringa ned riksdagsmännens antal, innebär i själva verket en anmodan ställd till en avsevärd del av oss kammarledamöter, att avskaffa oss själva. Motionen har inom konstitutionsutskottet framkallat föga entusiasm och alldeles icke vunnit den förståelse, som jag för min del finner, att den är förtjänt av. Utskottet har, såsom synes av utlåtandet, nämligen avstyrkt herr Heidings begäran om utredning i saken.

Jag skall på tal om den nu föreslagna reformen i första rummet beröra *sparsamhetssynpunkter*. De nuvarande riksdagskostnaderna, drygt 4 miljoner kronor, utgöra verkligen en så avsevärd summa, att det icke skulle skada, om riksdagen gjorde allvar av att för egen del genomföra den sparsamhet, som den nu allenast försöker utöva på andra områden och för andras räkning. Jag föreställer mig, att det dock inom vida kretsar av svenska folket på längden skall göra ett något egendomligt intryck, att riksdagen visar sig så ovillig att i sina egna förhållanden genomföra besparingar. Alla förslag att en smula reducera riksdagsmännens arvoden avslås obarmhärtigt, och när man nu försöker att genomföra besparingar på andra vägar, intager riksdagen en liknande hållning. Min uppfattning är, att det skulle vara till gagn, om riksdagen, där det nu i varje fall *talas* så mycket om sparsamhet, ville giva ett gott exempel. Men, frågar man då, hur skulle en begränsning av riksdagsmännens antal verka på själva riksdagsarbetet? Skulle icke en begränsning göra det svårt att besätta utskotten och att överhuvud taget förfoga över nödiga krafter för arbetets bedrivande inom riksdagen? Såvitt jag fattade debatten rätt i utskottet, så var man åtminstone på det hela taget enig om att *i och för sig det nuvarande antalet riksdagsmän ej är oundgängligen behövligt för arbetet*. Härvidlag vill jag också påpeka, att vi ju ha en viss erfarenhet att bygga på: nämligen första kammaren med dess 150 ledamöter, som visat sig tillräckliga för att besätta utskotten även i deras nuvarande ytterst talrika uppsättning. En reduktion synes därför kunna ske, varvid man givetvis också finge i en blivande utredning taga upp frågan om en omläggning och begränsning av våra nuvarande jätteutskott, där, suppleanter inräknade, ett 40-tal personer stå till förfogande.

Det är alltid tröttande att i en debatt komma med siffror, men jag tror mig ändå böra i korthet erinra om att i förhållande till folkmängden vårt land har ett ovanligt stort antal riksdagsmän. Jag vill allenast påpeka, att i Amerikas förenta stater finnes en representant på 243,000 personer. Där råda nu emellertid förhållanden, som göra en jämförelse svår, men tag med oss jämförbara länder! I Holland finnas på 7.3 miljoner invånare 100 ledamöter i andra kammaren och 50 i den första kammaren, d. v. s. vad de förra angår en representant för 73,000 invånare. I Belgien med liknande invånareantal har man en riksdagsman på 41,000 personer. I Sverige en riksdagsman på 24,000 personer. Som man finner har Sverige så pass många riksdagsmän, att man tycker, att en *begränsning* åtminstone kunde behöva göras till förmån för en *undersökning*. Men, säger man då, Holland kan nöjas med sina 100 riksdagsmän i andra kammaren på grund av de *små* avstånden. Vi med våra *stora* avstånd måste ha flera — 230 — riksdagsmän för att få de olika landsändarna representerade. Ett sådant argument är visserligen överraskande, när det kommer från kretsar, som bruka bry sig så litet om att de olika landsdelarna skola vara representerade, att de vilja upphäva bostadsbandet även för *andra* kammaren. Men låt vara att någon hänsyn bör tagas till vårt lands stora avstånd, så finner jag dock, att en måttlig reduktion t. ex. en sådan som motionären antyder, skulle kunna gå för sig. Vi skulle då, första och andra kammaren sammanslagna, få 300 mot Hollands 150 riksdagsmän — alltså dubbelt. Vi östgötar äro för närvarande 12 i andra och 8 i första kammaren. Om detta antal reducerades något, så tror jag, att det allmännas bästa därav icke skulle röna alltför ogynn-

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

samma återverkningar. Samma gäller nog om alla tätt besatta länsbänkar. I en eller ennan norrlandskrets kan det kanske bli svårare att få så stort antal riksdagsmän i en valkrets, att proportionalismen kan göra sig helt och fullt gällande, men jag tror, att en utredning skulle giva vid handen, att genom vissa omgrupperingar saken skulle kunna fullt tillfredsställande ordnas.

Jag förbiser ingalunda, att därest reformen genomfördes övergången kan vålla en del besvärligheter, och att det möjligen ur partitaktiska synpunkter kan räknas ut, att det ena partiet i *den* valkretsen kan förtjäna och i *den* möjligen förlora en eller annan plats otillbörligt, men slika synpunkter böra sannerligen icke få ligga i vägen för en reform, till vars förmåner så många sakliga och allvarliga skäl tala.

Emellertid vågar jag ingalunda, herr talman, hysa förhoppning om att riksdagen själv skall visa sig hågad att gripa sig an med denna fråga. Men jag undrar, om inte vår regering, som ju gärna vill göra anspråk på benämningen sparsamhetsregering, skulle kunna hjälpa riksdagen på traven genom att på egen hand företaga en liten undersökning, om inte här en besparing skulle kunna göras. Regeringen har ju visat sig behjärta det önskvärda i att icke giva lastarenom rum och för egen del avstått från drygare dyrtidstillägg och borde icke vara otillgänglig för de synpunkter, som tala för den föreslagna reformen.

Jag är i varje fall övertygad om att en reduktion av riksdagsmännens antal skulle mötas med mycken förståelse ute bland folket, då en folkrepresentation, som har avsevärt större omfång än arbetsuppgifterna kräva, innebär slöseri med arbetskraft och penningar. Herr talman, jag yrkar bifall till herr Heidings motion.

Herr **Engberg:** Herr talman! Den föregående ärade talaren har utvecklat de argument, som han och hans medreservanter anfört för ett bifall till herr Heidings motion. Jag skall för min del be att få ange, varför vi, som utgöra majoriteten i utskottet, icke ha kunnat reflektera på motionärens förslag.

Den föregående ärade talaren sökte reducera till en obetydlighet en synpunkt, som dock enligt vår uppfattning är ganska väsentlig, nämligen frågan om antalet riksdagsmän i förhållande till icke blott folkmängden utan också i förhållande till *landets storlek*. Han nämnde Holland och Belgien, och medgav mycket riktigt, att avstånden där voro mindre, men han underlät att närmare utveckla, hurusom i ett land med våra ofantliga avstånd man också i fråga om sammansättningen av folkrepresentationen måste taga hänsyn till att det finns nödig kännedom om olika landsändars behov och förhållanden. Det är detta, som enligt vår uppfattning gör, att det kan finnas skäl för att i den allmänna och lika rösträttens samhälle folkrepresentationen är så pass stor som den är hos oss.

Det är klart, att siffran 230 icke är någon helig siffra. Tvärtom, jag kan mycket väl föreställa mig, att riksdagen också har ett medlemsantal vid någon annan siffra, men om det nu skall verkställas en minskning, då skall det vara starkare skäl förebragta än vad motionären och reservanterna gjort.

Jag skall be att alldeles särskilt få fästa herrarnas uppmärksamhet på en sak. Här tillsatte den nu sittande regeringen med en för utomstående ganska outgrundlig vishet en utredningskommitté med uppdrag att utreda det s. k. förstakammarproblemet. Riksdagen hade icke begärt någon som helst utredning i frågan. Icke förty ansåg sig den nuvarande regeringen behöva tillsätta en kommitté för att utreda förstakammarproblemet. Det märkliga inträffade, att regeringen förväntade, att denna diskussionsklubb skulle ur djupet av sitt medvetande konstruera fram icke blott ett förstakammarproblem utan också några synpunkter på det ännu icke upptäckta förstakammarpro-

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

blemet. Det fanns med andra ord inga som helst direktiv från regeringens sida angivna för utredningen i fråga. Följden är, att nu sitter denna kommitté och söker att göra klart för sig för det första, om det existerar något förstakammarproblem och för det andra, hur detta problem ser ut. Det är för oss oinvigda naturligtvis svårt att ens gissningsvis förutsäga, hur länge denna märkliga utredning kommer att fortgå. Så mycket har man ju emellertid hört glunkas om densamma, att den också skall omfatta frågan om första kammarens ställning med avseende å dess numerär och dylikt. Det säger sig därför självt, att när nu vår goda regering har igångsatt en utredning, som också omfattar ett sådant spörsmål, som hur många ledamöter första kammaren skall ha och vad därmed sammanhänger, vore det att här operera i oträngt mål, därest man nu skulle förorda i likhet med motionären och reservanterna, att riksdagen alldeles fristående skall taga upp detta under utredning redan liggande spörsmål.

Härtill kommer en annan sak, som den ärade reservanten icke heller har observerat. Om man tar riksdagsordningens § 1, finner man, hurusom där stadgas, att kamrarna skola vara med varandra likställda i alla föekommande frågor. Reducerar man antalet ledamöter i första kammaren med bibehållande av nuvarande utskottsorganisation, så lärer den ärade talaren redan på fingrarna kunna räkna ut, att vi komma i ett ganska stort bryderi med avseende å representationen kamrarna emellan i vad gäller utskotten. Nu råder det likställighet i fråga om utskottens ledamotsantal från de olika kamrarna, men skulle man nu gå fram med en reduktion av första kammarens ledamotsantal, skulle den dubblering, som för ögonblicket äger rum i första kammaren, icke längre räcka, utan det skulle brista, när det gäller att rekrytera utskotten. Då föreligger endast en annan utväg, nämligen att man får göra om hela utskottsorganisationen och därmed också gå in på det spörsmål, som beröres, som jag nämnde, i riksdagsordningens § 1. Det ha herrarna, som här ha reserverat sig, icke alls tänkt på, men det är ett problem, som konstitutionsutskottet i varje fall måst tänka på.

Jag har den uppfattningen, herr talman, att den föreliggande motionen är välment, och att den sätter in på en punkt, där vi här i riksdagen alltid ha anledning att tänka efter, vad vi kunna göra, nämligen i besparingsfrågan. Å andra sidan vid det förhållandet, att denna sak sammanhänger med så många både konstitutionella och andra problem, går det icke, att på så lösa boliner som motionären och reservanterna yrka på en ändring.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Heiding:** Herr talman! Redan i slutet av min första riksdag år 1925 var jag betänkt på att följande år väcka en motion om minskning av riksdagsmännens antal, men för att vinna mera erfarenhet väntade jag tills i år. Efter att nu under två år ha sett, hur arbetet fortgått, hört klagomålen från ett stort antal riksdagsmän över att arbetet i de tillfälliga utskotten undan för undan minskades samt dessutom hört det allmänna missnöjet med att riksdagsarbetet icke kunde avslutas i rätt tid, tvekade jag icke att vid årets riksdag frambära min motion.

Nu kan man ju fråga, varför jag icke i stället föreslagit en ökning av antalet ledamöter, om arbetet skall gå fortare. Ja, den metoden användes i de flesta fall, när man vill ha mera arbete utfört, men vad riksdagsarbetet beträffar går det icke. Jag vill med detta ej ha uttalat något klander över utskottens sätt att arbeta. Det är helt andra orsaker, som verka hämmande på riksdagsarbetet, vilket jag senare skall be att få återkomma till.

För att först granska det arbete, som utföres av de till ett nittiotal ledamöter uppgående medlemmarna i andra kammarens tillfälliga utskott, har jag gjort

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

upp en tablå över de ärenden, som ha blivit behandlade av dessa utskott under den senaste tioårsperioden. Man kan därav se, att allt färre ärenden bliva behandlade av dessa utskott. Jag skall be att i förbigående få nämna en del siffror.

I första kammarens första tillfälliga utskott behandlades år 1917 27 ärenden mot 10 stycken år 1926. I första kammarens andra tillfälliga utskott behandlades år 1917 25 ärenden och år 1926 10. För att sedan övergå till andra kammarens tillfälliga utskott och visa, att även där utskottens ledamöter haft alldeles för litet arbete att uträtta, skall jag be att få nämna flera siffror därifrån. Andra kammarens första tillfälliga utskott hade år 1917 16, år 1918 17, år 1919 14, år 1920 16, år 1921 10, år 1922 8, år 1923 6, år 1924 7, år 1925 5 och år 1926 10 ärenden. Andra kammarens andra tillfälliga utskott hade år 1917 18 ärenden, och antalet har sedan nedgått — jag behöver endast nämna de sista åren — så att det år 1925 utgjorde 5 och år 1926 8 ärenden. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott hade år 1917 16, år 1925 7 och år 1926 också 7 ärenden. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott hade år 1917 20, år 1925 3 samt år 1926 7 ärenden. Andra kammarens femte tillfälliga utskott slutligen hade år 1917 20 ärenden, år 1925 7 och år 1926 8 ärenden. Efter vad jag erfarit, har ärendenas antal icke heller ökats innevarande år utan utgör ungefär detsamma som de båda sista åren.

I varje tillfälligt utskott i andra kammaren sitta 10 ordinarie ledamöter och 10 suppleanter. Nu är det ju så, att suppleanterna få dubblera i ett par utskott, men man kan ju i alla fall räkna ut, att det blir ungefär 90 stycken riksdagsmän från denna kammare, som skola sysselsättas med arbete i de tillfälliga utskotten. Ett av de tillfälliga utskott, som jag nyss nämnde, med tre ärenden, hade alltså icke ens haft ett ärende i månaden under hela riksdagsperioden 1925 att behandla. Det måste man väl ändå säga är alldeles för litet.

Utöver det här påvisade slöseriet med arbetskraft i förhållande till de uppgifter som ålegat de tillfälliga utskotten måste jag även framhålla de kostnader i övrigt som äro förenade med denna anordning, i det att de tillfälliga utskotten måste hålla sekreterare och vaktmästare. Jag undrar verkligen, som herr Westman även framhöll i sitt anförande, om svenska folket anser, att det i längden skall fortgå på detta sätt. Vad sedan de ordinarie ledamöternas antal i de ständiga utskotten beträffar, så är antalet 64 i första och lika många från andra kammaren. Det är väl ej alldeles omöjligt, att även här någon minskning skulle kunna företagas, så att ett mindre antal representanter räcka till, även därest den av mig i min motion föreslagna minskningen av kammarledamöternas antal bleve genomförd. Jag har emellertid endast framställt detta antal, respektive 120 och 180 riksdagsmän såsom ett förslag. Den blivande utredningen får ju härvidlag nå fram till ett resultat. Jag anser mig även i detta sammanhang böra omnämna de ständiga utskotten. När det tillsättes särskilda utskott för viktigare ärendens behandling, så tagas i regel därtill ledamöter från de ständiga utskotten och endast i undantagsfall bliva ledamöter från tillfälliga utskott medlemmar i de särskilda utskotten.

Man hör ju ofta talas om att en nykommen riksdagsman under de första åren bör sätta sig in i riksdagsarbetet. Jag erkänner för min del villigt, att så bör vara fallet. Men tro icke herrarna — och för övrigt även damerna — att han skulle bliva betydligt bättre insatt i arbetet, om han redan från början insattes såsom suppleant i ett ordinarie utskott eller i ett tillfälligt utskott med större arbetsuppgifter. Att många riksdagsmän nu tröttna på riksdagsmannauppdraget är icke att förundra sig över, då de måste ligga här utan tillräckligt arbete. Därför, menar jag, behövdes en utredning som kunde anvisa någon utväg i detta hänseende.

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

Vid årets riksdag har det föreslagits en förkortning av propositionstiden med 20 dagar. Det anser jag vara ett steg i rätt riktning, men jag menar, att steget kunde hava tagits ännu längre. Så som det nu är, att de kungl. propositionerna avlämnas långt fram i mars månad, är icke rimligt. Jag hörde för en tid sedan, att det skulle hava uttalats från regeringshåll, att propositionerna i år skulle komma att avlämnas senast den 1 mars, men i går eftermiddag fingo vi två stora ärenden, och kanske få vi ännu flera. Detta förlänger riksdagsarbetet. Om däremot de kungl. propositionerna avlämnades i början av riksdagarna, så kunde, därom är jag fullt säker, arbetet rättas därefter och vi kunde då även slippa ifrån en hel del motioner. I synnerhet beträffande sådana stora och viktiga ärenden, som flera år legat under utredning, kunde man vänta, att de komme fram tidigare. Så är bland annat förhållandet med en så stor fråga som kommunalskattefrågan. Huru många år har icke den legat under utredning! Nu kommer den i sista minuten. Arbetet därmed kan komma i gång först i slutet av mars månad, och sedan är det icke lång tid förrän påskferierna börja. Jag är fullt säker på, att man får se solen lysa en torsdags eller söndagsmorgon fram i juni månad då de viktigaste frågorna skola avgöras.

Med det nu sagda har jag i detta sammanhang velat påpeka, att frågorna borde komma fram tidigare, så att ett reducerat antal riksdagsmän kunde hinna att behandla dem lika bra. Ingen bör således kunna komma med det påståendet, att bara därför att det vore för få riksdagsmän så skulle det icke kunna gå bra i lås.

För den korta men välvilliga motivering, som givits i utskottets utlåtande, anser kanske utskottets ärade majoritet, att jag borde uttala mitt tack. Ja tacka, kan jag göra, men jag är visst icke belåten med det resultat, vartill utskottet kommit. Utskottet har ju icke haft så många ord att säga om själva motionen, men det har dock såsom skäl anfört följande: »På grund av vårt lands stora ytvidd och de mycket skiftande förhållandena inom olika delar av detsamma synes bibehållandet av ett jämförelsevis stort antal folkrepresentanter här vara behövligt för att riksdagen allsidigt och fullständigt skall giva uttryck åt skilda uppfattningar och intressen inom folket.» Det är ju klart, att om man minskar antalet riksdagsmän från Småland, varifrån jag är, exempelvis i andra kammaren beträffande Kalmar län från 9 till 7, så kunna dessa 7 representanter företräda detta område, lika väl som 9 representanter göra det. Jag tror icke, att en sådan minskning skulle möta den minsta svårighet, utan i stället mycket väl gå för sig. På denna punkt anser jag, att det uttalande, som utskottet gjort, saknar betydelse.

Vidare har i utskottets utlåtande sagts, att det är andra spörsmål, som hava med denna fråga att göra, bl. a. utskottsarbetet och valkretsindelningen. Jag har tidigare i mitt anförande redogjort för hur det förhåller sig beträffande utskottsarbetet. Vad sedan valkretsindelningen angår så är det klart, att vid den blivande utredningen finge undersökas, huruvida någon förändring härvidlag vore behövlig.

Herr Engberg bemötte i ett välvilligt anförande min motion. Han gjorde egentligen icke några större anmärkningar. Han sade bland annat, att 230 medlemmar av andra kammaren vore ingen helig siffra. Det kan jag erkänna också. Det är klart, att denna siffra icke är tillkommen för att den skall bestå i all framtid såsom den mest passande. Reservanterna hava även här framhållit, att vad utskottet härutinnan anfört förefaller att vara en eftergift åt vanetänkandet. Det kan man gott säga. Man kan icke tänka sig, att denna siffra 230 skall gälla för framtiden. Men varför då icke redan nu gå med på den utredning, som jag begärt?

Sedan berörde herr Engberg förstakammarproblemet och utskottsorganisa-

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

tionen. De sakerna anser jag mig icke behöva ingå något närmare på i detta sammanhang.

Jag ber till sist att få understryka, att jag endast begärt en utredning. Jag vet, att jag har med mig en hel del av den stora allmänheten ute i landet, som sympatiserar mycket för denna fråga. Man anser på många håll, att antalet representanter i riksdagen är alldeles för stort. Därför menar jag, att en utredning vore mer än behövlig. Jag tror, att om också frågan icke kommer att avgöras i dag, såsom jag begärt, så kan det — därom är jag fullt säker — icke dröja många år, förrän den kommer åter och vinner större anslutning än hittills.

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Osberg:** Herr talman! Jag tror, att motionären bort tänkt igenom denna sak litet bättre innan han framlagt sina förslag. Om han skulle få sin vilja igenom, finge han bereda sig på att de små partierna försvunne från skådebanan, med mindre vi delade upp landet i så stora valkretsar, att det bleve endast tre eller fyra stycken. Eljest skulle det icke vara möjligt för något litet parti att få någon representation i denna lagstiftande församling. Jag skulle vilja giva ett annat uppslag åt herr Heiding på den bogen, nämligen att söka få en bättre arbetsordning i detta parlament. Vad som egentligen givit herr Heiding hans uppslag, är naturligtvis, att det är så mycket folk som går ledigt här åtminstone ett par månader i början av riksdagen och sedan också för resten i rätt så stor utsträckning. Jag hyser personligen den uppfattningen, att det skulle kunna göras mycket för att få bättre ordning och att man skulle kunna ordna saken mycket mera praktiskt, om man delade upp arbetet på tio utskott. Vad är det som hindrar, att man delar upp t. ex. statsutskottet i ett försvarsutskott, ett undervisningsutskott, ett löne- eller socialutskott och ett kommunikationsutskott? Lade vi dessa till de övriga utskotten, så bleve det tio ständiga utskott, som man finge räkna med. Alla dessa kunde man ordna som tjugumannautskott, så att de finge tio ordinarie ledamöter från första kammaren och tio från andra kammaren. Därtill kunde komma fem suppleanter i varje utskott från första kammaren och tretton från den andra. Man kunde invända, att det bleve för många suppleanter, men häremot kan anföras, att de icke bleve på långa vägar närvarande allesammans, och att det för övrigt icke vore så farligt att skaffa några stolar åt dessa om det skulle inträffa att de alla voro tillstädes. Det skulle emellertid bliva ett helt annat intresse än vad det nu kan bliva med den urkonservativa arbetsordning, man för närvarande har. Nu är det först och främst partistyrelserna, som utdela dessa utskottsplatser i form av nådegåvor till kamrarnas ledamöter. Det sker på ett mycket märkvärdigt sätt. Det går så långt, att de stora partierna icke kunna finna tillräckligt med folk för utskottsarbetet utan de måste i stor utsträckning dubblera. Nu frågar jag herrarna, som äro praktiska män och förstå det hela: Om vi taga en representant för en viss gren, vilken som helst, industri, jordbruk eller sjöfartsnäringen i Sverige, vem tror ni är bäst kvalificerad att bedöma ett spörsmål, låt oss säga en sjuttioårig f. d. industriman eller en trettiofem års man, som står mitt uppe i arbetet och är beroende dagligen av den näringsgren, varåt han ägnar sitt arbete? Är det denne sistnämnde eller en, som dragit sig tillbaka och vilar på sina lagrar? Det är lätt att finna svaret. Det skulle säkerligen icke behöva bliva en sådan försening i riksdagsarbetet, om några yngre krafter komme med. Vi kunna tänka oss att dessa bleve suppleanter men med yttranderätt. Det skulle vara hälsosamt många gånger, om det kunde komma en frisk fläkt ifrån bygderna, som talade om hur förhållandena egentligen ligga till. Nu är det så, att har

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

man fått avfattat ett utskottsutlåtande i en viss riktning, så är det icke mycket bevänt sedan, hur man resonerar vid plenum i kammaren, utan vanligtvis är det vederbörande utskott, som följes. Herr Heiding borde tänka på, huruvida icke saken kunde läggas om på det sättet, som jag här givit uttryck för. Det är väl ändå svenska folket, som skickar sina representanter hit till riksdagen, och då påräknar också svenska folket, att dessa representanter bliva i tillfälle pröva ärendena och föra talan för de intressen, som de företräda. Men här går det, som sagt, nu så till, att dessa utskottsuppdrag utdelas som nådegåvor. För att någon skall komma till sin rätt fordras en viss ålder, en viss politisk ställning inom det ena eller det andra partiet o. s. v. Detta är enligt mitt förmennande icke någon demokratisk anordning, utan det är, som jag sade för en stund sedan, det mest urkonservativa arbetssätt, som man kan tänka sig. Man behöver icke föreställa sig, att krafterna och förmågorna skulle bliva tillbakasatta genom en sådan reformåtgärd, som jag antytt. Det bleve tvärtom ett mera folkligt arbetssystem och det skulle bliva ett helt annat intresse i riksdagen än det är nu. Det är, som en föregående ärade talare sade, så, att den stora ytvidden i landet kräver flera representanter än vad ett land med mera enhetliga förhållanden, exempelvis Danmark eller Holland. Där kan man alltså nöja sig med färre representanter.

Jag har bara velat säga detta, herr talman. Jag tror, att man skulle kunna börja litet var att reflektera, om det icke vore möjligt att komma fram till någon sådan arbetsanordning, som jag här i korthet uppdragit. Denna skulle säkert icke försämra besluten, utan tvärtom skulle resultaten av arbetet komma att i stor utsträckning förbättras. Och framför allt, såsom jag påpekat, skulle intresset hos den enskilde riksdagsmannen bliva ett helt annat än vad det nu i regel är.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra, men jag hoppas, att vi inom en nära framtid skola bliva i tillfälle att resonera om detta spörsmål mera ingående.

Herr **Björkman:** Herr talman! Då utskottet i sin motivering yttrade, att utskottet ansåge, att denna fråga stode i sammanhang med en hel del andra spörsmål, kunde utskottet icke tänka sig att det skulle bli så sannspått, att till och med en hel del talare, som nu yttrat sig här, i sammanhang med denna fråga behandlat spörsmål, som icke alls höra hit. Dit räknar jag bland annat det långa anförande, som motionären höll, i den del, som rörde propositionstiden. Det är en fråga, som i annat sammanhang ligger under konstitutionsutskottets prövning, och det är ett spörsmål, som jag icke kan finna i detta sammanhang hava bort upprullas.

Jag skall emot vad som sagts här, då en hel del andra ärenden på föredragningslistan naturligtvis hava mera resonans hos kammarens ledamöter, endast säga, vad som har gjort att jag givit min röst åt utskottsförslaget.

Först har jag, som det också sagts nyss, ansett att landets ytvidd och de särskilda förhållandena i landets skilda delar göra, att vi behöva ett relativt taget stort antal ledamöter i riksdagen för att tillvarataga de särskilda intressena. En avknappning skulle drabba de speciella intressena både i stad och på landet, vilka alla vi behöva se här representerade. Det är behovet av allsidighet i de utredningar, som måste ske i riksdagen, som gör, att man där vill hava representanter från olika delar av folket med ankarfästen både här och där, de må höra till det ena eller andra partiet. Det har gjorts statistik och påståtts, att vårt land skulle i förhållande till folkmängden hava ett ovanligt högt antal representanter i riksdagen, särskilt i den andra kammaren. Förhållandena äro emellertid icke jämförbara, när man kommer till storstater. Det är omöjligt att lägga landets befolkningssiffra till slutgiltig grund för antalet representanter,

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

utan viktigast är det att varje land har det antal representanter, som verkligen kunna effektivt representera de olika intressena i samhället.

Här har nu även framhållits — och det kommer kanske att i fortsättningen yttras mera härom —, att det har stor inverkan på riksdagsarbetet, att det finnes ett så betydande antal ledamöter i andra kammaren, som gå arbetslösa, och att man kunde få bättre användning för dessa. En nedskärning av antalet riksdagsmän skulle emellertid drabba icke blott andra kammaren — och detta har icke heller motionären ifrågasatt — utan även första kammaren. Då kommer man in på frågan, huruvida det går att begränsa antalet ledamöter i och för deras placering i utskott även för första kammarens vidkommande. Jag tycker för min del, att, så som riksdagsarbetet nu har utvecklat sig — då det är i utskotten som de viktigaste förhandlingarna äga rum och då ärendena komma därifrån i sådant skick, att riksdagen i allmänhet godtager vad som föreslås, — det är viktigt, att inom utskotten allsidiga intressen få göra sig gällande i avseende å både de olika landamärena, de speciella intressena och de skilda partierna; därför kan man icke gärna minska antalet ledamöter i utskotten. Även om med en minskning av andra kammarkontingenten för andra kammaren utskottsplatserna skulle kunna tillfyllestgörande besättas måste man då spörja sig, huruvida första kammaren skulle med en betydligt nedskuren besättning kunna fylla det antal platser, som befinnas nödiga i utskotten. Det är också andra frågor, som här kunna komma i betraktande i och med det att jämväl första kammaren härvidlag beröres av den föreslagna förändringen. För min del kan jag såsom ledamot i den kommitté, som är sysselsatt med berörda spörsmål, utan att yppa något av vad i sådant hänseende förelupit, säga, att lösningen av förevarande fråga ju kan tänkas inverka på synen för vissa av de problem, som beträffande förstakammarfrågan komma under dryftning.

Jag vill vidare påpeka vad det betyder för tillämpligheten av proportionalismen om riksdagsmännens antal inskränkes. Här har också framförts kostnadsmotivet, billigheten — det var utgångspunkten för den förste reservanten, som talade här. Jag är den förste att vilja skära ned onödiga utgifter, men jag kan framhålla såväl till honom som till mina andra vänner i sparsamhetens tecken, att den yttersta konsekvensen av ifrågavarande billighetsteori dragits av personer, som just icke stå på samma ståndpunkt beträffande de statsrättsliga problemen som vi, nämligen att det skulle ställa sig ännu billigare, om vi hade ett enkammarsystem. Dit kan jag för min del aldrig komma, och jag menar, att skola vi hålla uppe tvåkammarsystemet, så bör man sörja för, att detsamma får arbeta under så lämpliga former som möjligt och erhåller rotfäste djupt ner bland folket. Om en utredning skulle beslutas i denna fråga är jag säker på att med samma snabbhet, varmed en del andra utredningsarbeten igångsatts, skulle en regering låta lägga fram resultatet av undersökningen och följden kunde kanske bli, att vi redan vid 1929 års riksdag finge en nedskärning av ledamotsantalet genomförd och troligen en kammarupplösning anordnad. Och vilka riksdagsmän skulle då komma bort? Ja, jag menar icke, att problemet gäller, huruvida vi skola avskaffa oss själva, såsom ledamöter av riksdagen, ty vi böra naturligtvis se på saken ur synpunkten av landets bästa. Men den ifrågavarande nedskärningen med låt oss säga 25 % skulle komma att drabba de yngre krafterna, de som från varje parti kommit in sist i valkretsarna. Jag vet icke precis, huru motionären står, men det är kanske fara för, att han i så fall icke skulle komma in i riksdagen och få tillfälle att framdeles lägga fram andra, mera motiverade sparsamhetsprojekt. Nu har jag bestämt sagt ifrån, att jag icke träder upp för synpunkten, att riksdagsmännen skola tänka på att rädda sig själva, men vad jag anser är, att det med ett stort antal ledamöter erbjudes större möjlighet till en god rekrytering

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

och tillfälle att få frågorna dryftade från alla synpunkter på ett vida bättre sätt än annars.

Herr talman, jag vill icke vidare taga kammarens tid i anspråk utan ber att få sluta med att yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Så vitt jag kunde uppfatta motionären rätt, åberopade han tre motiv för sin ståndpunkt. Nämligen för det första önskvärdheten av att riksdagsarbetet avslutades i rätt tid. Det andra motivet var hänsynen till de tillfälliga utskottsledamöternas ringa arbetsbörda, och det tredje var, att många ute i landet anse, att antalet riksdagsmän är alldeles för stort.

Vad då det första motivet angår, så är anledningen till dröjsmålet med riksdagens avslutande i allmänhet den, att riksdagen icke får arbetsmaterialet, de kungl. propositionerna, i tillräckligt god tid. Den omständigheten röner emellertid ingen inverkan av antalet riksdagsmän. Om däremot motionären anser, att en möjlighet till riksdagsarbetets avslutande i rätt tid skulle föreligga därigenom, att man genom att minska antalet riksdagsmän erhölle minskning i *deras* antal, som mera allmänt deltaga i debatterna, i utskott och i kamrar, så kan jag icke dela hans uppfattning. Det är nämligen visst icke alla, inte ens flertalet av riksdagsledamöterna, som genom ofta återkommande inlägg i debatterna upptaga utskottens och kamrarnas tid, och jag har anledning förmoda, att även om riksdagen skulle bifalla herr Heidings motion och sålunda inskränka antalet riksdagsmän, flertalet av de flitigaste debattörerna komme tillbaka. Man vinner sålunda på denna väg icke vad motionären åsyftar.

Till stöd för det andra motivet, nämligen hänsynen till de tillfälliga utskottens ringa arbetsbörda, anförde motionären en statistik, som visade, att antalet av tillfälliga utskott behandlade ärenden under senare tid hastigt sjunkit. Detta beror dock, såvitt jag är riktigt underrättad, till stor del på en ändring i förut gällande praxis angående remiss av motioner. Tidigare hänvisades ett betydligt större antal motioner till tillfälliga utskott än nu. Huruvida detta är riktigt och lyckligt, därom vill jag icke yttra mig; jag endast påpekar faktum. Jag vill icke bestrida, att något borde göras för att få till stånd en ändring härvidlag, så att de ledamöter, som icke nu ha tillfälle att deltaga i de ordinarie utskottens uppgifter, kunna mera ingående sätta sig in i huru det arbetas i utskotten.

Vad slutligen det tredje motivet angår, nämligen att man ute i landet på många håll anser, att antalet riksdagsmän är för högt, så tror jag, att man finge gå ganska långt för att tillfredsställa dem, som så anse. Jag befarar, att en hel del av dessa mena, att det finns för många riksdagsmän, så länge man överhuvud taget har några alls. Jag tror alltså icke, att man kan tillmäta detta motiv någon större betydelse.

Jag vill med det anförda ej ha sagt, att det icke i herr Heidings motion finnes åtskilligt, som kan vara värt att beakta. Men man kan, såsom tidigare anförts, icke gärna lösa denna fråga isolerad, utan man får i så fall taga med en del andra stora och vittgående problem, som beröra praktiskt taget hela vår författning. Skall man gå in för en minskning av riksdagsmännens antal, måste man därför också göra många och stora vittgående förändringar på närgränsande områden. Jag tillåter mig därför, herr talman, såsom frågan nu ligger till, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Kasenberg: Herr talman! Jag förstår, att det icke föreligger stor utsikt för reservanterna att få den påyrkade undersökningen till stånd. Man har med skärpa framhållit, att det icke finnes någon möjlighet att uti ifrågavarande avseende jämföra vårt land med t. ex. Holland, Belgien eller Bayern, då landets ytinnehåll är så stort och då med en begränsning av

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

ledamöternas antal de olika näringsgrenarna icke anses bli tillräckligt representerade. Men den utredning, som motionären begärt och som vi reservanter tillstyrkt, borde väl kunna undersöka, huru saken ter sig i detta avseende, och det går kanhända bättre än man tänkt sig att genomföra en minskning av riksdagsmännens antal. Det kan ju visserligen hända, att utredningen ger vid handen, att någon förändring härvidlag icke är möjlig; i så fall kunde de herrar, som tillhöra utskottsmajoriteten, vara mera säkra i sina påståenden än de nu ha anledning till. För närvarande är det i varje fall tydligt, att medlemmarna av första kammaren fylla utskotten trots deras mindre antal, än andra kammaren. Måhända skulle det bli en följd av den föreslagna reformen, att man finge förstora valkretsarna och likaså att någon ändring i utskottsorganisationen måste komma till stånd. Men den saken finge framgå av utredningsarbetet. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Forssell:** Herr talman! Den fråga, som vi i denna stund dryfta, är en mycket gammal fråga. Man kunde nästan påstå, att den är lika gammal som den svenska riksdagen själv. Från ett av den svenska riksdagens grundläggningsmöten, Söderköpings riksdag år 1595, finns det bevarad en supplik från den vid riksdagen samlade menigheten, att landet måtte bliva förskonat från många riksdagar och att riksdagsmännen måtte bliva »*färre, ej flere*». Denna synpunkt på riksdagsarbetet har sedan gått igen, och det torde förhålla sig så, att den tanke, som här är framförd av motionären, alltjämt åtnjuter vitt utbredda och mycket varma sympatier. Jag kan för egen del bekänna, att jag gick till behandlingen av detta förslag med stora sympatier. Det är ju också bekant, att ända ifrån den stund, då riksdagens ledamotsantal fastställdes till 380, man nog haft på känn, att riksdagsledamöternas antal befann sig så att säga i överkanten. Justitieministern yttrade sålunda i statsrådsprotokollet år 1892, då en proposition rörande riksdagsledamöternas antal lades fram, med hänvisning till det faktum, att ledamotsantalet vid den tiden var 375 och att antalet enligt då gällande bestämmelserna såg ut att växa, att en ytterligare ökning, alltså utöver 375, icke syntes bliva till gagn för riksdagsarbetet utan tvärtom. Den komme att medföra, heter det, ett förslösande av arbetskraft samt ett förlängande och fördyrande av riksdagarna, utan att giva ökad säkerhet för mera mogna beslut. Så yttrade sig justitieministern år 1892, då ledamöternas antal var 375 och man stod inför risken att det skulle ökas. Nu ha vi ju sedan, såsom en följd av de förhandlingar, som då inleddes, med anledning av ifrågavarande regeringsproposition, fått siffran 380, och det är självfallet, att det omdöme, som fälldes om siffran 375, också bör gälla siffran 380.

När jag emellertid skulle inom utskottet vid prövning efter bästa förstånd och samvete taga ställning till detta förslag, måste jag erkänna, att jag på samma gång var tvungen att giva någon anvisning om, huru vissa följdföreteelser skulle komma att ordnas, om man biträdde den Heidingska motionen. Det var i den situationen, som jag fann mig böra frånträda utgångspunkten, minskningen av antalet riksdagsmän, även om jag kände, att jag därvid skulle komma att säga ett smärtsamt och kanske långt farväl åt drömmen om sänkning av ledamotsantalet.

Det första problem, som mötte, var följande. I anknytning till det nuvarande antalet riksdagsmän har sedan åren 1907—1909 under mödosamt arbete utformats en ny valordning. Om man nu går in för sänkning av antalet riksdagsmän i andra kammaren och å andra sidan behåller det nuvarande antalet valkretsar, så måste givetvis den kvot mandat, som faller på varje valkrets, genomsnittligt minskas. Vad blir följden härav? Jo, utan tvivel en ökad stelhet i det proportionella systemet, en minskad nyansering i de sär-

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

skilda valkretsarna var för sig. Denna stelhet skulle naturligtvis i främsta rummet gå ut över de mindre partierna. Ryggar man tillbaka härför, återstår ingen annan utväg än att minska antalet valkretsar och öka deras omfattning. Men då stå vi inför det andra alternativet, nämligen att avståndet mellan valmännen och de personer, som skola åtnjuta deras förtroende, ökas, och att makten växer för de partiorganisationer, som ha hand om valen. När jag då skulle bestämma mig för att anvisa, vilken utväg jag skulle rekommendera, för den händelse jag biträdde utgångspunkten, alltså förslaget om sänkning av antalet riksdagsmän, så måste jag säga, att ingendera utvägen tilltalade mig i nämnvärd mån. Vid sådant förhållande fann jag härutinnan ett argument mot en sänkning av riksdagsmännens antal.

Men härtill komma ytterligare andra överväganden. De ärade reservanterna säga i slutet av sin reservation, att det torde mot bakgrunden av nuvarande arbetsförhållanden framstå såsom obestridligt, att ett ej obetydligt antal av riksdagens ledamöter, *särskilt i andra kammaren*, icke tagas i anspråk för ärendenas förberedande handläggning. Men, herr talman, förhåller det sig icke i själva verket så, att hela konstruktionen av vår nuvarande riksdag matematiskt medför en marginal av ledamöter inom andra kammaren, som icke komma till den sysselsättning vid ärendenas förberedande behandling, som kunde ur vissa synpunkter vara önskvärd? Vi ha en större andra kammare för att åt den folkvalda delen av representationen bereda en övervikt vid de gemensamma voteringarna. Men vi ha på samma gång gått in för pariteten i det gemensamma utskottsarbetet. Därav följer automatiskt, så vitt jag förstår, att av andra kammarens ledamöter blir i enlighet med denna konstitutionella mekanism en mindre procent än av medlemmarna i första kammaren använd i det viktigaste utskottsarbetet. Det blir oundgängligen en marginal, som kommer att stå kvar, även om en minskning i antalet ledamöter genomföres. Vill man åter ändra den grundläggande mekanismen, är man inne på vidlyftigheter, som sannerligen tarva mycken eftertanke.

Nu kan det visserligen sägas: ja, gudbevars, låt oss i alla fall gå in för en minskning av riksdagsledamöternas antal; det absoluta talet av de andrakammarledamöter, som stå utanför det gemensamma utskottsarbetet, blir dock mindre. Men huru skall man då anordna detta arbete? Skall man utan vidare företaga en proportionell reducering av representantantalet i de olika gemensamma utskotten? Är detta verkligen det centrala problem i fråga om utskottsarbetet, som för närvarande sysselsätter för dylika ting intresserade människors tankar? Nej, ingalunda. Det är visst och sant, att man är missnöjd med det nuvarande utskottsarbetets organisation, men sannerligen man därvidlag tänkt sig en lösning av problemet bara genom att klippa i de olika ändarna på förstakammar- och andrakammarsidan. Nej, det är helt andra problem, som dryftas, bl. a. om möjligheten till en sammanslagning av olika utskott; dessutom dryftas också möjligheten att, kanske efter vissa utländska förebilder, erhålla en utskottsorganisation, som kunde sysselsätta även de element av andra kammaren, vilka på grund av de grundläggande inrättningarna blivit ställda utanför det gemensamma utskottsarbetet. Jag håller före, att utgångspunkten vid diskussionen härvidlag bör vara en helt annan än den man här förordar, då man tyckes förmena, att omorganisationen skall tagas som ett korollarium av frågan om riksdagsledamöternas antal.

Som sagt, herr talman, när man går denna fråga in på livet, yppar sig det ena följdproblemet efter det andra. Jag anser, att det vore att gå fram på alltför lösa boliner att utan vidare förorda en reduktion av medlemsantalet i riksdagen utan att ge ett ord till vägledning rörande huru dessa viktiga följdproblem skola ordnas i fortsättningen. Det är med den utgångspunkten, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Vidare föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom;

nr 9, i anledning av väckt motion angående undanröjande av konflikter mellan den s. k. förbudslagen för bolagsförvärv och den s. k. bulvanlagen; och

nr 10, i anledning av väckt motion angående mera betryggande bestämmelser om avstyckning av fastighets huvudsakliga jordbruk; samt

statsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, gjorda framställning i fråga om disponerande av medel för anskaffning av röntgenutrustning för Västernorrlands regementes sjukhus.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, gjorda framställning i fråga om anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, i avseende å fjärde huvudtiteln (punkten 5) föreslagit riksdagen

dels godkänna de vid statsrådsprotokollet fogade förslag till stater för generalitetet, arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner, generalstaben, artilleristaben, kommendantskapet i Boden, rullföringsbefälhavare med biträden, bataljonsläkare vid fältläkarkåren samt fältläkarstipendiater, krigsskolan, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, ridskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, artilleriets skjutskola, underofficersskolan m. m., truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet, överstelöjtnanter och majorer vid kavalleriregementena, artilleriets fabriker och tyganstalter, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid fortifikationen, ingenjörkårerna och fälttelegrafkåren, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid trängen, trängkårerna, intendenturkåren, garnisonssjukhusen i Stockholm, å Karlsborg och i Boden, arméns sjukköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1927—1928 från den tidpunkt, Kungl. Maj:t ägde att bestämma,

dels medgiva, att intill nyssnämnda tidpunkt nu gällande stater under avlöningsanslaget finge äga tillämpning,

dels godkänna de i en vid åberopade statsrådsprotokollet fogad »Förteckning över i stat icke uppförda arvoden m. m.» under rubriken »A. Arvoden till ordinarie befattningshavare med avlöning från anslag under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret, m. fl.» upptagna arvoden,

dels minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

och truppförband m. fl., nu 32,150,000 kronor, med 5,250,000 kronor till 26,900,000 kronor,

dels ock medgiva, att under budgetåret 1927—1928 finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, beredas fyllnad till furirs av första klassen löneförmåner åt därav förtjänta, vid truppförbanden anställda beställningsmän med avlöning såsom furirer av andra klassen, vilka genomgått vederbörliga utbildningskurser och som eljest icke kunde komma i åtnjutande av sådan avlöning i följd därav, att endast beställningar av lägre grad av den kategori beställningsmän, de tillhörde, funnes i vederbörliga stater uppförda, allt under förutsättning att genom vakanser i manskapsbeställningarna å vederbörligt truppförbands stat inbesparades erforderliga medel för beredande av berörda avlöningsfyllnad.

I samband härmed hade statsutskottet till behandling upptagit följande till utskottet remitterade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 5 av herrar *Fehr* och *Kobb*, vilka hemställt, att riksdagen ville besluta sådan begränsning av de år 1925 beslutade regementsindragningar och kaderbeskärningar inom truppförbanden, att hela årskontingenten vapenföra värnpliktiga — med de undantag som betingades av sociala skäl — skulle kunna erhålla utbildning i fred;

nr 9 av herr *John O. Karlsson*, vilken hemställt, att riksdagen ville

dels hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning av luftvärnsfrågan samt framläggande för riksdagen av de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda;

dels för sin del uttala, att i avbidan på resultatet av denna utredning och därpå stödda beslut beträffande Västmanlands regemente icke några åtgärder borde vidtagas, som kunde föregripa en eventuell anpassning av detta regemente eller del därav till en luftvärnsorganisation;

dels ock vid fastställandet av försvarsbudgeten taga behörig hänsyn till den inverkan i ekonomiskt avseende, som ett bifall till denna motion kunde föranleda;

nr 78 av herr *Bergqvist*, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta att utöka antalet av till linjetjänst uttagna värnpliktiga vid Norrbottens regemente med 140 man och antalet underbefäl med 6 furirer — 2 av 1:a och 4 av 2:a klassen;

nr 129 av herr *Lithander m. fl.*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av Smålands husarregemente skulle hänvisning till de förhållanden, som av chefen för generalstaben anförts, tills vidare bibehållas en skvadron och av Smålands artilleriregemente en blandad division utöver de truppförband, som i 1925 års försvarsordning upptoges, ävensom att skvadronen och divisionen skulle organiseras i enlighet med vad chefen för generalstaben i förevarande avseende föreslagit i sin underdåniga skrivelse den 15 september 1926; samt

att riksdagen måtte besluta de höjningar av Kungl. Maj:ts äskanden under fjärde huvudtiteln, som härav kunde föranledas;

nr 130 av herr *Wohlin*, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta, att utöver det av 1925 års riksdag beslutade antalet artilleritruppförband Upplands artilleriregemente skulle bibehållas och organiseras såsom ett motorlastat lätt arméartilleriregemente, i överensstämmelse med det förslag beträffande organisation, fast anställd personal, värnpliktiga m. m., som uppgjorts av generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet och som funnes såsom bilaga fogat vid motionen, eller med de ändringar i samma förslag, som vederbörande utskott kunde finna lämpliga; och

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

nr 131 av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta, att den slutliga indragningen av Skånska dragonregementet skulle tills vidare anstå, samt att riksdagen måtte besluta de höjningar av Kungl. Maj:ts äskanden under fjärde huvudtiteln, som härav kunde föranledas; samt

inom andra kammaren:

nr 21 av herr *Lorichs*, vilken gjort samma framställning som i motionen nr 9 i första kammaren;

nr 39 av herr *Lovén*, vilken hemställt, att det till Stockholm förlagda kavalleriregementet måtte erhålla en ökning av musikkåren med 9 man, så att numerären fastställdes till i Kungl. Maj:ts proposition nr 50/1925 föreslagna, eller 21 man, så fördelade, som i bilaga till motionen funnes angivet, ävensom att musikelevernas antal måtte bestämmas till 5;

nr 145 av herr andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp *m. fl.*, vilka gjort samma framställning som i motionen nr 131 i första kammaren; och

nr 147 av herr *Pettersson i Bjälbo m. fl.*, vilka gjort samma framställning som i motionen nr 129 i första kammaren.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) avslå motionen I: 5 om begränsning av de beslutade regementsindragningarna m. m.;

b) avslå motionerna I: 9 och II: 21 angående skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av luftvärnsfrågan samt bibehållandet av Västmanlands regemente;

c) avslå motionerna I: 129 och II: 147 om förlängd övergångstid för genomförandet av 1925 års försvarsordning beträffande Smålands husarregemente och Smålands artilleriregemente;

d) avslå motionen 1: 130 om bibehållande av Upplands artilleriregemente;

e) avslå motionerna I: 131 och II: 145 om anstånd med indragningen av Skånska dragonregementet;

f) med avslag å motionen I: 78 och motionen II: 39 samt med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 4 januari 1927 fogade förslag till stater för generalitetet — — — lika med Kungl. Maj:t — — — ägde att bestämma, dock att Kungl. Maj:t i förenämnda stater ägde göra de jämkningar, som betingades av riksdagens beslut om avlöningen till musikdirektörer vid vissa truppförband;

g) medgiva, att intill — — — äga tillämpning;

h) godkänna de i en vid förenämnda statsrådsprotokoll fogad — — — upptagna arvoden;

i) minska ordinarie förslagsanslaget — — — till 26,900,000 kronor; samt

j) medgiva att — — — berörda avlöningsfyllnad.

Reservationer hade likväl avgivits:

vid punkten a) av herrar *Vennersten, Widell, C. Petrus V. Nilsson, Bergqvist, Hammarskjöld, Wiklund,* andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Strindlund,* vilka hemställt, att riksdagen måtte med anledning av motionen I: 5 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes skyndsamt verkställa utredning rörande den begränsning av de 1925 beslutade regementsindragningarna och kaderbeskärningarna inom truppförbanden, som kunde erfordras för att hela årskontingenten värnpliktiga — med de undantag, som betingades av sociala skäl — skulle kunna erhålla utbildning i fred;

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

vid punkten c) av förenämnda reservanter, vilka hemställt, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 129 och II: 147

a) besluta, att utöver den år 1925 beslutade härorganisationen skulle tillsvidare bibehållas en skvadron av Smålands husarregemente och en blandad division av Smålands artilleriregemente; och

b) godkänna av reservanterna framlagda förslag till stater för Smålands husarskvadron och Smålands artilleriregementes fältdivision;

vid punkten d) av herr *Hammarskjöld;*

vid punkten e) likaledes av herr *Hammarskjöld;*

vid punkten f) av herr *Bergqvist;* samt

vid punkten i) av samma ledamöter av utskottet, som på sätt ovan omförmälts reserverat sig vid punkterna a) och c) och vilka beträffande förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 32,150,000 kronor, med 5,200,000 till 26,950,000 kronor.

Efter föredragning av *punkten a)* anförde:

Herr **Holmgren:** Herr talman! Vi, som vid denna punkt av utskottets betänkande hava reserverat oss, tillhöra alla den betydande minoritet av Sveriges folk som bestämt motsatte sig den organisation av försvarsväsendet, om vilken 1925 års riksdag fattade beslut, ett beslut som vi betraktade och allt fortfarande betrakta som en olycka för vårt land. Vår mening om denna organisations värde sammanfattade vi i korthet ungefär så, att vi anse organisationen vara dålig och dyr med hänsyn till den valuta i form av försvarskraft, som de till organisationen anvisade medlen förmå att giva.

Nu hava enstaka röster från ett av de partier som äro medansvariga för 1925 års beslut höjts för att åstadkomma en förbättring av organisationen i riktning mot den ståndpunkt, som vi intogo 1925 och åt vilken vi också gåvo uttryck vid fjolårets riksdag. Jag finner sålunda i denna av två liberala förstakammarledamöter avgivna motionen ett erkännande av, att vi högermän hade rätt i vår uppfattning om denna organisation, att den är dålig, i varje fall att den lider av så betänkliga brister, att den nödvändigtvis måste revideras. Deras motion berör ett av fundamenten för hela denna nya organisation. Vi hava desslikes alltid som vår mening framhållit, att det skulle komma att visa sig, att denna organisation icke skulle kunna hållas inom den kostnadsram som 1925 års riksdag drog upp för densamma. Ett belägg för att man även från socialdemokratiskt håll för närvarande tyckes befara att vi hava rätt i denna vår uppfattning finner jag i den omständigheten, att vid innevarande års riksdag de kraftigaste ansträngningar blivit gjorda från socialdemokratiskt håll för att pressa ned fjärde huvudtitelns anslag även på sådana punkter, om vilka ingen som helst meningsskiljaktighet förelåg vid fjolårets riksdag. Man har därjämte kunnat konstatera åtminstone på två punkter, att de kostnadsberäkningar som förelågo för 1925 års beslut icke hava visat sig hållbara, de hava visat sig icke lämna tillräckliga medel för att man skulle kunna uppnå de med dessa medel avsedda resultat. Riksdagen har ju också hemställt hos Kungl. Maj:t om en omräkning av anslagen på dessa två punkter. Det vill sålunda synas som om utvecklingen pekade hän emot, att vi hade rätt i vår uppfattning om att denna nyantagna organisation är både dyr och dålig. Det är sålunda helt naturligt, att vi dela den uppfattning, till vilken motionärerna hava anslutit sig.

Om vi emellertid icke hava yrkat bifall till deras kläm i oförändrat skick, beror det icke på någon meningsskiljaktighet i sak mellan oss och motionärerna

utan därpå, att vi hava funnit det praktiskt outförbart att utan föregående utredning av detaljerna kunna verkställa ett beslut i sådan riktning, som av motionärerna har hemställts. Därför hava vi begränsat oss till att begära en utredning hos Kungl. Maj:t och jag yrkar på den grund, herr talman, avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herrar Vennersten m. fl. under utskottets betänkande vid denna punkt fogade reservationen.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det förelåg även vid fjolårets riksdag förslag att på vissa punkter, som man sade, öka eller komplettera 1925 års försvarsbeslut, och man använde sig av samma argumentering då som nu. Samma skäl åberopades redan såväl i 1924 som 1925 års försvarsutskott som »bevis» för att det resultat, till vilket den samlade vänstern kom, icke var tillfredsställande för rikets försvar. Man håller sig fortfarande till denna argumentering, och det vill jag icke klandra, det är kanske tvärtom riktigt att hålla sig på den rent principiella linjen, att det beslut som fattades 1925 ifrån materiell synpunkt är otillräckligt att utgöra ett tillförlitligt värn för rikets försvar. Det är uppenbarligen befogat både att taga upp till granskning detta resonemang vid vilken tidpunkt som helst, och det kan vara befogat att underlåta det och hänvisa till att man så nyligen har genomdiskuterat hela detta spörsmål. Jag skall för min del välja den senare vägen, i varje fall i innevarande ögonblick. Jag skall icke taga upp någon principdiskussion om den frågan, som jag för min del tycker man skulle kunna för några år framåt åtminstone anse vara genomdiskuterad efter 1925 års försvarsbeslut.

Statsutskottet har ju på andra punkter — de komma i detta betänkande strax efter under samma nummer — visat, att där man kan hava skäl att rubba på 1925 års beslut, har utskottet icke varit okänsligt för förebragta skäl. Jag vill endast hänvisa till utskottets ståndpunkt i fråga om Svea och Göta livgarde i Stockholm. Det är också regeringens ståndpunkt, som utskottet för sin del har godkänt.

Den motion som under a) infogats i betänkandet är väckt av professorerna Fehr och Kobb, den tar sikte på ett spörsmål som jag mycket livligt minns förorsakade långa och uttömmande debatter 1925. Den gäller frågan om uttagandet, som frasen lyder i all älskvärdhet sagt, av rikets hela försvarskraft. Detta har på sina håll rent av blivit ett slagord. Endast genom att skriva ned dessa ord: »uttagandet av rikets hela försvarskraft» har man skapat ett slags »begrepp» om, att vi hava underlåtit att göra vad vi kunnat, när beslutet fattades. Men jag tror man överdriver i detta stycke, i varje fall genomdiskuterades ju den sidan av vårt försvarsproblem år 1925 så grundligt under långa dagars överläggningar i försvarsutskottet, att man icke kan säga, att någon part på den punkten blivit överrumplad. Så långt ett genomdiskuterande av ett spörsmål kan erbjuda bärighet och grundval, så föreligger det bärighet och grundval för denna punkt. Det föreligger således icke något skäl att från den synpunkten bifalla den motion som här föreligger, och det föreligger heller icke skäl att företaga utredning med hänsyn till att det kan anses vara för tidigt att två år efter försvarsbeslutet på en sådan väsentlig punkt anhålla hos Kungl. Maj:t om skrivelse rörande utredning i detta spörsmål. Någon anledning att gå en sådan väg föreligger, som sagt, alls icke. Därför har utskottet, den del av utskottet som representerar försvarsbeslutet 1925, utan meningsskiljaktighet ansett, att några åtgärder från riksdagens sida för närvarande icke böra tillstyrkas från utskottets sida.

Då jag för min del icke önskar framkalla någon allmän försvarsdebatt, vill jag inskränka mig till vad jag här yttrat och yrka bifall till utskottets hemställan under punkten a).

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Herr **Lindman:** Herr talman! Då herr talmannen givit tillåtelse, att debatten under punkten a) finge röra sig över betänkandet i dess helhet, skall jag begagna mig av denna rättighet och sålunda icke endast tala om vad som förekommer under punkten a) utan även om försvarsfrågan i allmänhet.

Vad emellertid punkten a) beträffar, eller den motion som där av utskottet har blivit behandlad, den motion, som ju förordar uttagande av hela årskontingenten vapenföra värnpliktiga till vapenövning i fred, så kan jag fullt instämma med vad den förste talaren i dag i denna debatt anförde, nämligen att detta ju är det önskemål som ifrån min och mina meningsfränders sida har framförts under de senare åren vid olika tillfällen. Vi hava nämligen ansett, att det är ett stort fel, att ett land icke övar samtliga vapenföra värnpliktiga. Vi hava ansett, att det helt enkelt är orimligt att förfara på ett annat sätt, och att det dessutom är en orättvisa och en obillighet emot den värnpliktiga ungdomen själv. Alldeles särskilt hava vi tänkt på detta från den synpunkten, att det icke enligt den nya härordningen finnes någon möjlighet att skapa några s. k. reservtrupper.

Nu vilja de båda motionärerna vinna möjlighet härtill genom att, som de säga, dels öka antalet truppförband, dels förtäta kadrerna i truppförbanden. Högern motionerade 1925 i detta ämne, och vi motionerade 1926 om uppskov med genomförandet av härordningen i avvaktan på en utredning rörande vårt lands behov av försvarskrafter och dessas ändamålsenliga användning. Vår tankegång var sålunda densamma som dessa motionärers. Då frågar man sig varför icke motionärerna kommo med sin framställning redan i fjol? Varför hava de skjutit upp detta till i år, då tydligen svårigheterna äro mycket större att överhuvud taget få ett bifall till deras framställning och det i varje fall faller sig mycket lättare och enklare för dem, som icke vilja göra något, att nu avslå deras framställning? Det är visserligen sant, att motionärerna säga, att de hava ansett, att man skulle kunna skjuta på frågan, men tar man i betraktande, att inskrivningsförrättningarna nu fortskridit så långt, som de gjort, delvis äro de, förmodar jag, avslutade, så synes efter min uppfattning ingen annan väg hava varit möjlig, om utskottets majoritet och riksdagen hade velat göra något, än att bifalla det som vi motionsvis yrkade på i fjol, nämligen uppskov med det hela, ty då hade det ju kunnat finnas en möjlighet att i trots av de gjorda inskrivningarna fördela de värnpliktiga på samtliga de gamla förutvarande regementena.

Ja, man undrar, som sagt, varför motionärerna icke kunde hava kommit med detta i fjol. Motionärerna säga då, att de hava avsett, att man skulle vinna erfarenhet. Ja, den erfarenhet man vunnit skulle väl då bestå i, att en kontingent värnpliktiga inryckt i oktober förliden höst, ty det är det nya som inträffat, och jag antar man icke vunnit mycken erfarenhet därpå.

Men det finnes ett annat skäl som också framhållits, och det är den allmänna avrustningen, denna allmänna avrustning, som det talas så mycket om men om vars utförande man förnimmer så ofantligt litet. Det är i övrigt, herr talman, ganska egendomligt, att när vi diskutera vår försvarsfråga här i riksdagen, då sitta dessa avrustningskommissioner i en annan del av Europa. Så var det i fjol, och så är det i år. De hava sammanträtt just i dessa dagar, men ingen människa tror egentligen mycket på resultatet av deras överläggningar. De hava ju icke ens kunnat komma överens om de grunder, som skola läggas för deras eget arbete. De förslag om framkommit äro ogenomförda. Det talas om den allmänna nedrustningen; allmän nedrustning låter bra, men det blir sannolikt icke mycket av den. Sverige är det enda land, som, under ledning av den förre försvarsministern herr Hansson och för övrigt den nuvarande försvarsministern och hans parti, genomfört nedrustning. De hava genomfört en nedrustning alldeles oberoende av detta allmänna nedrustningsprogram, och

efter herr Hanssons mening skulle det vara ett vackert exempel, som skulle mana till efterföljd. Huru är det med efterföljden, om man tittar litet närmare därpå? Vad har följt av Sveriges vackra exempel i nedrustning? Ja, man finner i tidningarna litet emellanåt att i trots av överenskommelsen om inskränkning i byggandet av krigsfartyg, som träffades i Washington, så bygger den ena nationen efter den andra s. k. Washingtonkryssare, som de hava rätt att bygga utanför programmet. Vad ser man i Sovjetryssland? Rustar man icke där? Och naturligtvis måste ju randstaterna och Finland inrätta sig därefter. Vad hava vi de sista dagarna bevittnat i den stora republiken Frankrike? Där har framlagts ett försvarsförslag, som just behandlats i dessa dagar och som i sig självt innebär just det som högern här har velat och som motionärerna nu önska, nämligen ett uttagande av hela den vapenföra manliga befolkningen till vapenövning i fred. Det är det program, som uppgjorts av en kommitté under ledning av M. Paul Boncour, en socialdemokrat, och som framlagts i deputeradekammaren av en stark fredsvän, åtminstone har han alltid framträtt och uppträtt som fredsvän, nämligen socialradikalen Painlevé. Det inskränker sig emellertid icke endast till detta, ty det franska förslaget innefattar, att vid vapenövning skola icke blott alla vapenföra värnpliktiga deltaga i försvaret, utan nationen i sin helhet skall organiseras för kriget, en organisation som skall genomföras redan i fredstid. Då man nedsätter övningstiden till ett år, ja, då vill man, liksom här talades om 1925, ge de värnpliktiga möjlighet att få använda hela den tid de äro i tjänst till verkligt militär utbildning. Därför ökar man i Frankrike antalet av civila militärarbetare med flera tiotusental man.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Det skulle vara intressant att höra av herr försvarsministern, huru det har utfallit, det som uttalades år 1925, nämligen att det civila arbetet på övningsplatserna skulle inskränkas till ett minimum. Har detta hållit streck, det som vänsterns män då påstodo skulle bliva genomfört? — Nedrustnings- och avrustningskommissioner sitta i Genève och arbeta, och samtidigt beslutar den franska deputeradekammaren, att det skall byggas fästningar för miljarder kronor och en väsentlig förstärkning ske av kadrerna i samtliga regementen. Då härordningsförslaget genomfördes 1925 talade man om, att nu hava orosämnena försvunnit, för närvarande finnas inga orosämnen, för vilka vi behöva bekymra oss i vårt land. Vi kunna vara ganska lugna; och naturligtvis skulle det, om orosämnen skulle dyka upp igen, vara möjligt att då genomföra förstärkningar i försvaret, om sådant ansågs vara av behovet påkallat. Det fanns ingen omöjlighet för sådant då, år 1925 var det icke någon fara. Nu gör man sig den frågan: te sig förhållandena nu på samma sätt som 1925? Är det icke möjligen några moln å denna nyss så klara himmel, som borde kunna föranleda till någon smula eftertanke? Jag nämnde nyss Ryssland. Det är väl uppenbart, att den aggressivitet, som utvecklas ifrån rysk sida gent emot övriga länder i Europa, för att icke säga mot hela världen, den hänsynslösa agitation, som från dess sida bedrives, den kan icke, om den fortgår, sluta med annat, än att det drar ihop till oväder. Ett varsel härom utgör den konflikt, som nu pågår mellan England och Ryssland. Det var icke något annat att vänta, ty man kan icke begära, att ett land skall finna sig i, att ett sådant mullvadsarbete skall ostört få fortgå, som det Sovjetryssland bedriver emot England och andra länder. Sammanställer man detta med Rysslands rustningar, förstår man, att det ligger en fara för freden i allt detta. Ty England och Ryssland mötas icke enbart i våra trakter och våra farvatten, de mötas även långt borta i Kina. Man kan säga, att de mötas på båda sidor om jordklotet. Så stor och så stark är den spänning, som därav uppkommit, att den engelske utrikesministern Chamberlain i går enligt tidningarna uttalade, att förhållandet mellan Sovjetryssland och England var så dåligt som möjligt.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Detta imponerar dock icke. Det inverkar icke på dem, som en gång bestämt sig för, att så hava vi gjort, och så skall det vara. Riksdagens statsutskott fäste intet avseende vid den motion, vi buro fram i fjol om ett uppskov, utan avstyrkte den, och detta utan några egentliga skäl, åtminstone anfördes det icke några i betänkandet. Man hade nyss antagit en försvarsorganisation, och därför kunde man icke göra någon ny utredning och följaktligen icke tillstyrka något uppskov. På samma sätt gör man i år. I år säger man bara det, att det föreligger alltjämt samma skäl. Herr Törnkvist i Karlskrona, som försvarade utskottets ståndpunkt, ansåg, att frågan är genomdebatterad. Det är icke värt att tala om den vidare. Uppkomma några anledningar att göra förändringar, slår man dem helt enkelt bara i vädret och bryr sig icke om dem.

Man märker detta kanske allra starkast, när man kommer in på vissa framställningar, som motionsledes gjorts i riksdagen på vissa speciella punkter. Jag skall i det fallet inskränka mig till att tala om endast en av dessa, därför att det synes mig vara en prövosten på den goda vilja, som kunde tänkas råda, om man överhuvud ville göra någonting. Det är punkten om komplettering av östgötabrigaden med specialtrupper. Ty den frågan kan lösas alldeles oberoende av hela inskrivningsförfarandet. Det antal värnpliktiga, som erfordras för denna skvadron av Smålands husarer, och den division av artilleri, som skulle erfordras såsom specialtrupper för östgötabrigaden, kan vinnas utan någon svårighet. Det har för övrigt framhållits av generalstabschefen. Detta förslag är varmt förordat av den sakkunnigaste myndigheten, nämligen generalstabschefen. Och nog är det väl ändå rätt underligt, att samtidigt som man fullt erkänner, att de båda truppförbanden Kalmar och Östgöta regementen behöva specialtrupper, så förvägrar man dem möjlighet att erhålla sådana. Försvarsministern i fjol erkände till fullo, att här behöver det vara sådana specialtrupper för fredsövningar. Det står att läsa i den kungliga propositionen i fjol. Men det skall man hjälpa genom att man vid övningar tar kavalleri och artilleri från fördelningen i Stockholm. För att öva truppslagen i den samverkan, som man från alla håll erkänt är berättigad och riktig, skall man sålunda flytta sådana specialtrupper, som egentligen tillhöra den nu så begränsade östra arméfördelningen, ned till Östergötland. Jag vill icke tala om, hur det ställer sig, om det blir allvar av. Ty då kan man icke rycka bort dem, utan då stå dessa regementen antingen utan specialtrupper, eller också försvagas de specialtrupper, som de andra arméfördelningarna hava. Huruvida det blir billigt att förfara på det sätt, man tänkt göra, genom transporter från Stockholm till södra Östergötland eller norra Småland, det kan jag icke precis beräkna. Men det är uppenbart, att ett dylikt förfaringssätt kommer att vara förenat med betydande kostnader. Nu skulle man endast genom att behålla en skvadron av Smålands husarer och en division artilleri kunna lösa denna fråga, så att denna brigad bleve fullt duglig och användbar under alla förhållanden, både i fred och krig, och försedd med de specialtrupper, som erfordras. Och för detta ändamål har man både officerare och underofficerare, om man behåller dem i stället för att sätta dem på övergångsstat och där avlöna dem. Hela systemet tyder på brist på omtanke och organisation i dess helhet. Det tyder på en viss desorganisationstanke, att man icke bekymrar sig så noga om, huruvida det hela hänger ihop på ett förnuftigt sätt eller ej.

Man märker detta även på andra områden, och man märker det på rätt många. Jag skall inskränka mig till att tala om ett område, där jag för övrigt måste säga, att herr försvarsministern själv varit medverkande part till att skapa oreda. Det gäller Skånska husarregementet och den förläggning av det regementet, som för närvarande äger rum i Uppsala. Detta regemente består efter vänsterns organisationsplan av tre ridande skvadroner och en teknisk skvadron. Och herr försvarsministern bestämde, som jag tror i början av sep-

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

tember i fjol, att de två skvadronerna skulle ligga kvar i Uppsala. Återstoden av regementet, förlagd i en stor kasern, som är byggd för fem skvadroner, skulle sålunda bestå av en ridande skvadron och en teknisk skvadron. Sedermera blev detta beslut, antagligen efter någon påtryckning, ändrat på det sättet, att endast en ridande skvadron skulle ligga kvar i Uppsala, och följaktligen skulle regementet i Hälsingborg bestå av två ridande och en teknisk skvadron. Ja, jag vet mycket väl, att man organiserat om det till fyra skvadroner, men det är ett sådant spegelfäkteri, som icke lurar någon människa. På det sättet skulle alltså en skvadron ligga där i Uppsala. Man har sagt, att vi skulle sätta ned kavalleriregementena på fördelningarna till det minsta möjliga eller fyra skvadroner, och ändå rycker man här bort en skvadron och lägger den i Uppsala, i trots av de skäl, som på sin tid förelågo, nämligen hänsynen till kasernutrymmet. Det föreligger icke alls nu, ty nu finns kasern till disposition i Hälsingborg. Skälet skulle väl vara sparsamhet; man skulle icke flytta skvadronen till Hälsingborg. Men vad inträffar då? Jo, att när man 1926 skrev in värnpliktiga, blev resultatet, att de värnpliktiga från Skåne få resa till Uppsala och göra vapentjänst. Så tillgodoses sparsamhetskravet.

När man år 1925 beslöt den stora och betydande nedskärningen, borde väl det, som i propositionen var framlagt och som skulle kunna tolkas såsom medförande någon viss förbättring, hava iakttagits och fullföljts. Jag tänker därvid särskilt på den ekonomiska försvarsberedskapen. I försvarsminister Hanssons proposition nr 50 år 1925 förelåg förslag om inrättande av en rikskommission för ekonomisk krigsberedskap. Den skulle enligt hans förslag kosta 120,000 kronor om året. I försvarsutskottet, där jag var ledamot, beslöt man begära hos Kungl. Maj:t, att denna organisation om möjligt begränsades något och kanske även anordnades på något annat sätt. Och Kungl. Maj:t tillkallade som vanligt sakkunniga, och de sakkunniga avlämnade ett betänkande i oktober förliden höst. Detta betänkande utställdes till myndigheternas hörande. Ett stort antal myndigheter fingo det på remiss, och dessas yttranden hava nu kommit in till försvarsdepartementet. I den statsverksproposition, som avlämnades vid riksdagens början, upptog Kungl. Maj:t denna fråga på det sättet, att Kungl. Maj:t avsåg ett belopp av 80,000 kronor för detta ändamål — alltså i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag — och utlovade, att Kungl. Maj:t skulle komma med en proposition i frågan under riksdagens lopp. Ja, nu vet jag icke, hur pass mycket jag kan säga, huruvida jag kan göra herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet någon förebråelse eller icke. Ty jag vet ju icke, om denna proposition är att förvänta eller ej. Den stora propositionsfloden strömmade över oss för några dagar sedan, och däribland fanns det icke någon proposition i denna riktning. Men det kan ju hända, att den kommer. Fastän det kan ju också hända, att det är meningen, att den icke skall komma. Då, herr talman, vill jag säga, att då har man på en viktig punkt underlåtit fullgöra det, som man 1925 i alla fall utfäste sig att göra. Nu är det ju möjligt, att yttrandena från de myndigheter, som skulle uttala sig i frågan, hava gått i avstyrkande riktning, eller att man gjort sådana allvarliga invändningar, att herr försvarsministern icke kan hinna få fram denna fråga i år. Men det synes i alla fall, att herr försvarsministern vid riksdagens början ansåg, att han trots allt dock skulle kunna lägga fram den. Icke kan det väl bero på, att t. ex. lantbruksstyrelsen, som jag läste i en tidning, säger, att om denna försvarsberedskapskommission skulle inrättas, hava de icke arbetskrafter tillräckligt. Och icke heller kan det väl bero därpå, att några styrelser ansett, att vissa tjänstemän i kommissionen icke skulle vara extra ordinarie utan ordinarie. Det måste väl vara några allvarliga hinder, om det nu icke är meningen, att frågan skall komma fram. Man kan naturligtvis göra denna historia mycket vidsträckt; man kan göra en krigsberedskapskommission för miljoner. Men här är

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

tänkt en tämligen stark koncentrering även av beloppet. Herr Hansson sade 1925 120,000 kronor, och herr Rosén säger i år 80,000 kronor. Några större skiljaktigheter är det icke. Och därmed hava de också givit anvisning på, i vilken omfattning man över huvud anser, att hela denna krigsberedskapskommission skall bliva inrättad.

Herr talman! Jag skulle vara tacksam, om jag finge begagna detta tillfälle att fråga herr statsrådet — det är ju enklare, än om jag kommer med en interpellation — huruvida vi ha att vänta denna proposition, eller om den uteblir.

Till sist, herr talman, endast några ord. Jag läste i en tidning i går kväll ett uttalande av den av mig för en stund sedan citerade franske krigsministern Painlevé, »socialradikal», som det heter i Frankrike. Han säger där: »Det går icke an att spara, då det gäller att trygga landet mot en katastrof.» Och han tillade: »Den statsman, som icke inser detta, är icke värd att deltaga i maktens utövning.» Det är i Frankrike, som sådana ord fällas från extremt vänsterhåll. Hos oss mötas de allra mest blygsamma framställningar, som t. ex. den om komplettering av östgötabrigaden med specialtrupper, med den mest isande köld. Utan motivering avvisas de utan vidare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson*, *Holmdahl*, *Nylander*, *Forssell*, *Christenson* i Södertälje, *Björkman*, *Laurén*, *Andrén*, *Järte*, *Pettersson* i Bjälbo, *Anderson* i Linköping, *Johanson* i Huskvarna, *Lilliecreutz*, *Göranson*, *Magnusson* i Tumhult, *Olsson* i Blädinge, *Svensson* i Betingetorp, *Olsson* i Kalmar, *Johansson* i Krogstorp, *Persson* i Fritorp, *Weibull*, *Lindskog*, *Henrikson*, *Fjellman*, *Månsson* i Erlandsro, *Fager*, *Larson* i Tönnersa, *Thore*, *Olsson* i Berg, *Almquist*, *Wallerius*, *Gustafson* i Kasenberg, *Alströmer*, *Leffler*, *Johansson* i Väby, *Bengtsson* i Kullen, *Anderson* i Storegården, *Hedin*, *Ros*, *Holmström* i Gävle, *Rudén*, *Wiklund*, *Grapenson* och *Hedström* samt fröken *Wellin*.

Herr **Lorichs:** Herr talman! Det är ett par representanter från Västmanland här i riksdagen, som hava väckt var sin likalydande motion, däri de peka på, att vår luftvärnsorganisationsfråga ännu ju är alldeles olöst. Och så ha vi tänkt oss möjligheten, att riksdagen skulle vilja skriva till Kungl. Maj:t och begära en skyndsam utredning därom, och dessutom, att under tiden för denna utredning skulle upplösningen av Västmanlands regemente uppskjutas, för att detta regemente möjligen i någon form skulle kunna ingå i den organisation, som väl kommer att upprättas på grundval av en sådan utredning.

Frågan om vårt luftvärn är, som jag sade, i 1925 års härorganisation lämnad så gott som alldeles öppen. Visserligen skall upprättas ett artilleriregemente i Karlsborg, som har luftvärn till uppgift. Men huru det för övrigt skall ställas med denna högviktiga fråga, därom är ännu ingenting bestämt. Icke heller försvarsrevisionen, som dock sysslade mycket med denna sak, kunde komma med något förslag, ty det som den hade att bygga på, nämligen flygsakkunnigas utlåtande, var dels för dyrbart, dels var det avsett för 1914 års organisation, och dels var materielfrågan ännu under omprövning. Men att saken ansågs hava stor vikt och betydelse framgår bland annat av en reservation av de socialdemokratiska ledamöterna i revisionen, herrar Johan Nilsson, Wigforss, Viktor Larsson och Engberg, som påpekade det revolutionerande inflytande, som flygvapnet kan komma att få i kommande krig.

Motionen innebär heller ingen utökning av 1925 års härordning. Det föreslås bara en utbyggnad av densamma, som väl måste komma, och som även vore avsedd, därest det över huvud skall kunna bliva tal om något luftförsvar. Det

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

är icke fråga om någon ny fördelning, icke om några nya brigader, icke ens om några nya regementen. Det är här endast fråga om huruvida ett gammalt regemente, som skall upplösas, må under någon form kunna få bli kvar under utredningstiden för att möjligen sedermera, vid lösningen av vår försvarsfråga, kunna erhålla en annan uppgift än hittills.

Motionärerna ha också ansett sig stå i full överensstämmelse med deras mening, som lagen gjorde. Det har ju från vederbörande håll flera gånger uttalats, att den minskning i stridsvärde, som vår armé kommer att undergå genom regementsindragningarna, kaderminskningen och den förkortade värnplikten, skulle åtminstone i någon mån kompenseras av att armén skulle få en modern utrustning. Det kan väl icke förnekas, att till en modern utrustning hör ett, åtminstone någorlunda effektivt luftvärn.

Nu har emellertid statsutskottet icke lyssnat till dessa locktoner, men man har dock gjort ett uttalande, som är värt att annotera. Utskottet förutsätter, att spörsmålet om organiserandet på lämpligaste sätt av landets luftvärn blir föremål för en utredning utan att framställning därom göres av riksdagen. Dessa ord av det mäktiga statsutskottet måste man ju annotera med stor tillfredsställelse. Det skulle sålunda bli en utredning vår bön förutan. Detta är mycket bra, men under sådana förhållanden förefaller det än underligare, att utskottet icke vill med denna utredning för ögonen bibehålla någonting, som kanske efter utredningens slut måste med kostnad och tidsutdräkt åter sammanfogas efter förskingringen. Och uttalandet från statsutskottets sida skulle varit av mycket större värde, om det där funnits inskjutet ordet »snart» eller »skyndsamt». Denna sak är väl ingenting att dröja med. Spörsmålet är viktigt; man kommer icke från detsamma utan kostnader, och det är skäl, att man så snart som möjligt får reda på deras storlek.

Det må icke förtänkas oss västmanlänningar, om vi söka nå en framkomlig väg, varigenom vi finge behålla vårt regemente. Det är med beklämning, som vi kunna konstatera, att i den förteckning över arméns regementen och kårer, som är intagen i utskottsutlåtandet på sidan 8, finnes det icke en bokstav, som häntyder på att det mitt i hjärtat av landet dock ligger en provins, som heter Västmanland. Denna beklämning delas av tusentals provinsbor. De som hysa denna farhåga äro flera nu än de någonsin varit, fastän många av dem av ett eller annat skäl icke vilja vidkännas densamma utan i sitt tal bära falskt vittnesbörd mot sig själva.

Hittills har också allt gått i de gamla hjulspåren. Det har icke märkts, att det skulle komma något nytt. Somliga ha glömt bort allt ihop, och det finns de som tro, att det bara är prat, att regementet i fråga skall försvinna. Men just i dessa dagar har befolkningen fått en första känning av det nya läget. Här ha pågått och pågå väl fortfarande inskrivningsförrättningar ute i bygderna. Den värnpliktiga ungdomen samlas som förut på de gamla platserna, och vederbörande ha fått sina inskrivningsböcker. Men på samma gång har man fått veta, att man icke längre skall skickas till de gamla mötesplatserna. Pojkarna skola nu sändas åt olika håll: en del till Örebro, en annan del till Strängnäs och en tredje till Uppsala. Det gamla bandet är borta, och länets ungdom splittras på tre olika håll.

Nu vill jag icke här stå och repetera vad som både i kammaren, i pressen och ute på valmöten talats om lämpligheten för de värnpliktiga att övas så nära hemorten som möjligt och om olägenheterna av den motsatta anordningen. Det finnes ju de som mena att sådant är pjosk och bagateller. Ja måhända är det så för dem som endast tala härom; men icke för dem det gäller.

Nu hör det till den nya härordningens underligheter, att den vid krigsutbrott så ytterst sårbara Mälardalen, där våra största industrier ligga, lämnas utan skydd. Under sådana förhållanden kan det hända, att redan ett par timmar

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

efter krigsutbrottet Mälardalen och dess stora industrier ligga i ruiner. Detta har nu av industriens målsmän länge insetts, och under de sista dagarna ha de till Kungl. Maj:t framburit sina farhågor i detta avseende och sin önskan att, sedan det gamla regementet upplösts, komma i åtnjutande av militärt skydd. De ha riktat en skrivelse till Konungen, och även statsutskottets ledamöter ha fått del därav. Den är daterad den 15 februari i år, men jag antager, att svaret på skrivelsen redan kommit med det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag tror icke jag säger för mycket om jag förmodar, att höga vederbörande ha befullmäktigat statsutskottet att svara på nämnda framställning. Hade Kungl. Maj:t en annan åsikt, skulle den säkert ha avspeglat sig i utlåtandet. Det är alltså att antaga, att skrivelsen kommer att lämnas utan avseende och hamna i något arkiv. Den är emellertid av så allvarlig beskaffenhet, att jag ansett mig böra läsa upp densamma, på det att den må komma in i andra kammarens protokoll. Den lyder: »Undertecknade bolag hava i händelse av krigsutbrott förbundit sig att leverera vissa och betydande mängder krigsmateriel. För att kunna fullgöra dessa leveranser måste en ostörd fortgång av arbetet i våra etablissement kunna påräknas utan störande ingripanden från fienden, särskilt från hans flygstridskrafter, vare sig detta gäller direkta angrepp på våra etablissement eller gasangrepp mot befolkningen, vilket även skulle drabba den för krigsmaterielens framställning avsedda arbetarstammen. Med den nu av statsmakten fastställda förläggningen av infanteritruppförbanden synes det oss, som om detta nödvändiga skydd hade helt och hållet undandragits våra fabriker, varjämte faran för dem ytterligare ökats genom hitförläggningen av en flygkår med tillhörande flygverkstäder, vilket gjort Västerås ännu begärligare som mål för flygräder, särskilt vid krigsutbrottet. För att i görligaste mån säkerställa de leveranser, som krigsmakten från oss förväntar, hemställa vi underdånigst, att vid den slutliga omprövningen av infanteriförbandens förläggning Eders Kungl. Maj:t ville beakta denna vår framställning och även för framtiden kvarhålla lämpliga truppförband i Västerås, ersättande det regemente, som nu är hit förlagt.»

Skrivelsen är undertecknad av cheferna för Allmänna svenska elektriska aktiebolaget och Aktiebolaget svenska metallverken.

Statsutskottets betänkande är nu icke enhälligt, utan det finnes en manstark reservation av 10 utskottsledamöter, vilken emellertid, såsom den förste talaren nämnde, går på en annan linje. Reservanterna ha nämligen slutit upp kring den av herrar Fehr och Kobb väckta motionen och begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t i dess syfte. Då denna motion har en vidare omfattning än den av mig framlagda motionen, går jag gärna med på att rösta för den förra, särskilt som det uttalats av reservanterna, att, därest deras yrkande skulle gå igenom, även det spörsmål, som min motion avser, skulle bli föremål för omprövning. Under sådana förhållanden skall jag, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är bifogad statsutskottets yttrande under punkten a).

Herr andre vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Då jag för en stund sedan instämde i det anförande, som hölls av herr Lindman, kan jag nu fatta mig kort.

Även jag måste på det högsta beklaga, att statsutskottet icke funnit anledning tillstyrka bifall till de från högerhåll gjorda framställningarna i avseende på landets försvarsanstalter. När jag och mina medmotionärer väckte motion med yrkanle om att det måtte tillsvidare anstå med den slutliga indragningen av det skånska dragonregementet, så gjorde vi detta i främsta rummet därför att vi voro övertygade om nödvändigheten för vårt land av att ett armékavalleri av ej alltför ringa styrka upprätthölles, men att därest tillräckligt stöd för denna uppfattning icke kunde vinnas inom riksdagen åtminstone övergången skulle

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

kunna underlättas på ett såväl för det allmänna som för de därav berörda befattningshavarna fördelaktigare sätt.

Gång på gång har det från sakkunnigt håll framhållits, att den spanartjänst, som åvilar kavalleriet att utföra, icke lämpligen kan överlåtas till flygväsendet i vårt mången gång dimhöljda land. Dessa erinringars berättigande är det lätt att få bekräftelse på av dem, som äro i tillfälle att göra iakttagelser härutinnan. Med avseende härå tillåter jag mig bringa till kammarens kännedom att när detta ärende för några dagar sedan förelåg till avgörande i statsutskottet, anlände till detsamma ett telegram nere från Ljungbyhed i Skåne, där en stor flygskola inrättats och byggnader för ändamålet äro under uppförande. Telegrammet hade följande lydelse: »Vet statsutskottet, hur ofta man kan flygspana? Vi veta och ha sett, hur sällan det går. Vore det icke skäl att opartiskt undersöka saken, innan skånska dragonerna alldeles slopas?» Det var icke att vänta annat, än att telegrammet skulle mötas av en axelryckning, och något mer bestods detsamma icke heller. Utskottsmajoriteten var på förhand färdig att fatta sitt beslut och aktade icke nödigt att tillmäta sådana spörsmål den ringaste betydelse.

Det finns säkerligen icke någon provins, som indragningarna gått så skoningslöst fram över som Skåne, särskilt i betraktande av att det svenska kavalleriet där så att säga haft sitt huvudfäste. Vi ha i vår motion erinrat om att före antagandet av 1925 års försvarsordning med då rådande organisation voro till Skåne förlagda trenne kavalleriregementen, inräknat skånska husarregementets detachement i Uppsala. Av dessa voro tvenne organiserade på vardera två bataljoner och avsedda att jämte en ridande division ur Vendes artilleriregemente vid mobilisering bilda en kavallerifördelning. Sammanlagt voro sålunda i Skåne förlagda 5 kavalleribataljoner, inräknat detachementet i Uppsala, med en personalstyrka av 117 officerare, 66 underofficerare och 1,354 övriga samt med stamhästantal uppgående till 2,955. Jämlikt 1925 års riksdagsbeslut skall kavallerifördelningen indragas, och i Skåne kommer endast att återstå ett kavalleriregemente, bestående av 27 officerare, 14 underofficerare och 241 övriga samt med stamhästantal uppgående till blott 520.

Även om det med fog kan sägas, att man gått hårdhänt fram över andra landsdelar, hava dock indragningarna i provinsen Skåne skett skoningslösare än annorstädes. Det är uppenbart, att dessa omständigheter komma att utöva ett inflytande, som är svårt nog att beräkna. Av gammal hävd har den för det skånska kavalleriet erforderliga befälskadern i alla grader varit i stor utsträckning rotfäst inom den jordbrukande delen av landskapets befolkning. Med kännedom därom kan man förstå, vilken betydelse det har, då befattningshavare, som inrikta sig härpå såsom sin livsgärning, tvingas att antingen avbryta sin bana eller låta sig överflyttas till annan ort med försämrade befordringsutsikter och under i andra avseenden deprimerande förhållanden, i ogynnsammaste fall ända till Boden. Det är uppenbart, att även från den synpunkten skulle det vara önskvärt, om någon tids uppskov kunde beviljas med indragningen av de skånska dragonerna; därigenom skulle övergången på ett mjukare sätt kunna anordnas. Jag beklagar som sagt, att förhållandena gestaltat sig så, att vi icke kunnat vinna något gehör i utskottet för vår uppfattning.

Som saken nu ligger tjänar det ingenting till att orera vidare i ämnet. Emellertid anhåller jag, herr talman, att få yrka att kammaren måtte med avslag på utskottets hemställan under punkten e) besluta, att med den slutliga indragningen av det skånska dragonregementet må tills vidare anstå.

Herr **Fjellman:** Herr talman, mina damer och herrar! Herr andre vice talmannen har nyss klart lagt upp vår kavallerifråga, och jag skall endast försöka komma med några kompletterande uppgifter.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Det finns icke något vapenslag, som i den nya härordningen blivt så kraftigt beskuret som kavalleriet. Icke mindre än två tredjedelar av detsamma har man plockat bort. Några av orsakerna till detta, som jag anser, olyckliga beslut, skall jag be att här få beröra.

Under världskriget lågo de båda arméerna på västfronten alldeles inpå varandra, och motståndarna kunde nästan se varandra in i vitögat. Man kunde därför icke använda kavalleriet på det sätt, som detta vapenslag är avsett för. Man fick sköta spaningen från luften. På andra fronter fördes kriget jämförelsevis lamt. Allmänheten fick då för sig, att avgörandet skulle ske på västfronten, och det visade sig också, att detta var ett riktigt antagande. När sedermera freden kom, föreställde man sig — det kan man lätt förstå —, att nämnda vapenslag icke bidragit till ett avgörande i samma proportion som de andra. Allmänheten, icke bara i vårt land, höll fast vid denna åsikt. Man trodde därför, att kavalleriet knappast hade någon mission att fylla i ett kommande krig. Här i vårt land blev förvirringen än större, därför att auktoriteterna på området icke hade samma åsikt beträffande det sätt, varpå man skulle använda kavalleriet i den nya härordningen. Den ena dagen fick man läsa, hurusom en auktoritet förklarat, att kavalleriet borde ingå som fördelningskavalleri, under det att man nästa dag kunde se, att en annan auktoritet uttalat, att något fördelningskavalleri icke vore behövligt, utan att allt kavalleri borde vara självständigt. Detta ökade som sagt förvirringen högst betydligt, och man visste knappt var man i denna sak skulle stå.

Nu har man emellertid, sedan kriget är slut, i andra länder fått en helt annan åsikt om kavalleriets värde. Man lade tillhopa den ena omständigheten efter den andra, och man fann, vilken stor insats kavalleriet verkligen gjort under världskriget. Man hade ju alldeles glömt bort, insåg man, huru kavalleriet bidrog till erövringen av Belgien, huru det översvämmade Frankrike ända ned till Paris, huru kavalleriet möjliggjorde de stora tyska segrarna mot Ryssland och befriandet av Ostpreussen från den ryska invasionen och huru på grund av dess insats erövringen av både Rumänien och Serbien kunde ske. Till slut hade även ett annat krig, nämligen mellan Polen och Ryssland år 1919, givit åtskilligt att tänka på. Här var det just kavalleriet, som lyckades hejda invasionen i Polen och få den ryska ångvälten att draga sig tillbaka. I de flesta främmande länder har man därför icke endast bibehållit detta vapenslag i samma proportion utan t. o. m. utökat detsamma, särskilt det självständiga kavalleriet eller med andra ord armékavalleriet, vilket är ett bättre och lämpligare namn än det förut använda. Om vi t. ex. se på tvenne länder sådana som Belgien och Schweiz, vilka i befolkningshänseende äro ungefär jämförbara med vårt land, finna vi, att Belgien utom sitt fördelningskavalleri har ett armékavalleri om 20 ryttarskvadroner och 8 kulspruteskvadroner, under det Schweiz' armékavalleri består av 8 ryttarskvadroner och 6 kulspruteskvadroner. I Sovjetryssland pågår som bekant för närvarande ett rastlöst rustningsarbete; det är endast våra kära hemmabolsjeviker, som icke anse, att så är förhållandet. I denna nya armé ingår nu kavalleriet i betydligt större proportion än det gjorde i den gamla tsaristiska armén, och denna var ändå bekant för de stora kavallerimassor, som den hade till sitt förfogande. Det vore väl då alla skäl, att vi funderade en smula på vad vi nu stå i begrepp att företaga, när vi äro nära att fullständigt strypa nämnda vapenslag. I ett land som Sverige kommer aldrig något ställningskrig att pågå, utan kriget måste föras rörligt. Man kan då förstå, vilken oerhörd nytta man har av lättrörliga truppenheter och framför allt av ett armékavalleri, som, när flottan icke längre kan förhindra en landstigning av fienden, kan skickas fram till de hotade punkterna.

Nu säges det visserligen, att infanteri på motorfordon kan göra samma nytta.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Men man glömmer då bort, att vägarna i vårt land kunna vid växlingarna i årstiderna bli fullständigt oframkomliga. Under en natt kan det snöa så mycket, att det är omöjligt att köra fram motorfordon. Hästen däremot kan alltid taga sig fram.

Jag tycker för övrigt icke, att det ser vidare lugnt ut i världen; det börjar osa svavel ganska ordentligt, icke bara i öster utan även på närmare håll. Innan man vet ordet av, kan Östersjön vara krigsskådeplats. Den härordning, som vi nu stå i begrepp att införa, kommer säkerligen icke heller att bli långvarig. Jag är förvissad om att det svenska folket snart skall vakna upp ur sin olustkänsla att försvara sig, och det kommer då att företagas en kraftig revision av härordningen, ehuru i helt annan riktning än senast skedde. En förnyelse av de andra vapenslagen kan då åtminstone något så när lätt ske, men annorlunda förhåller det sig med kavalleriet. Detta står nämligen i oupplösligt förhållande till den varmblodiga hästaveln. Om denna går under, så förstöres också kavalleriet. Ett kavalleri, som sättes upp medelst importerade hästar, är av ringa eller intet värde. Det första, som stoppar vid ett krigsutbrott, är nämligen importen av hästar.

I statsverkspropositionen för året finna vi, att antalet hästar efter repetitionsövningarna år 1926 utgjorde 6,606. Efter genomförd härordning, d. v. s. i oktober eller november detta år, kommer hästantalet att utgöra 3,884. Man skulle sålunda under ett år kasta ut 2,722 hästar i marknaden. Då det kavalleri, som skall indragas, till sin huvudsakliga del är förlagt till Skåne, blir det i denna provins, som hästöversvämningen kommer att ske. Detta kommer att föranleda katastrofala prisfall på ifrågavarande slags hästar, vilket i sin ordning naturligtvis medför, att hästuppfödarna framdeles få föga lust att föda upp remonter. De komma att låta betjäna sina varmblodiga ston med kallblodiga hingstar. Redan nu är det mycket svårt för remonteringsstyrelsen att årligen plocka fram 400 acceptabla remonter. Huru skall det då gå om tre eller fyra år? Jag kan icke finna annat än att man borde försöka i år sätta i gång en export av de utrangerade hästarna, ty annars förstår jag icke, vad det skall bli av den varmblodiga hästuppfödingen. Men en sådan utväg tyckes icke stå till buds.

Om man nu icke av militära skäl vill bibehålla något kavalleri utöver vad 1925 års riksdag beslutit, bör man åtminstone taga hänsyn till den synpunkt, som jag sist påpekat, och icke förminska eller rent av omintetgöra förutsättningarna för att, om erfarenheterna alltjämt ge ökat stöd däråt, på nytt bygga upp vårt kavalleri.

Med anledning härav skulle jag vilja ansluta mig till det förslag, som går ut på att bibehålla en bataljon av skånska dragonregementet. Detta komme icke att medföra någon som helst omkastning i förläggningsförhållandena, ty det finns i kasernerna i Ystad plats både för regementet I 25 och för ifrågavarande bataljon. Men om kammaren icke vill gå med på detta, ber jag att få rikta en varm bön till densamma, att åtminstone de sista återstående resterna av skånska dragonregementet må få leva ännu ett år. Därmed skulle vinnas icke bara att kavallerifrågan under denna tid bleve bättre utredd, utan även att hästmarknaden och hästuppfödningen i vårt land icke toge obotlig skada.

Herr talman, jag skall be att få instämma i det av herr andre vice talmannen framställda yrkandet.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag kan knappast minnas något ärende av vidare större vikt, som i statsutskottet icke framkallat diskussion. Men trots att det här gällde icke mindre än sex betydelsefulla motioner och än betydelsefullare motionärer, så spilldes i detta sammanhang icke ett ord i utskottet; det framställdes endast nakna yrkanden på bifall eller avslag. Det är

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

nu omöjligt för mig, som icke suttit på avdelningen i utskottet, att ingå i vidare prövning av ifrågavarande framställningar. Jag tror icke heller, att detta är behövligt. Det föreligger här, enligt min mening, ett försök att sönderplocka 1925 års försvarsbeslut i smådetaljer, och därmed nagga och taga bort här och där vad som synes vara lämpligt. Då herr Lindman bestraffar vänstern för genomförande av 1925 års försvarsorganisation, bör det framhållas, att det dock var svenska folkets representanter i båda kamrarna, som genomförde den nya försvarsordningen, och vi bruka ju i vanliga fall respektera nyss fattade beslut. Den misstanken ligger nära till hands, att uppskovsyrkandena endast äro dikterade av önskan att förrycka 1925 års beslut. Detta torde dock misslyckas, även om det kommer aldrig så många motioner. Har man en gång tagit ställning i en så landsviktig organisationsfråga som denna, torde det icke vara lämpligt att utan vidare riva upp beslutet redan innan det ens hunnit genomföras.

Så tog herr Lindman som vanligt fram skrämskotten om molnen på den politiska himlen. Jag vill fråga: När har det icke varit mulet på den politiska himlen, då anspråk på ökningar av anslag i försvarshänseende av högern framställts? Och då herr Lindman citerade ett uttalande från Frankrike om att den som talar om sparsamhet inför en katastrof icke är fosterlandsvän, vill jag veta, vad det är för en katastrof, som hänger över oss och som gör, att vi måste gå med på de detaljer i härordningsfrågan, som det här är fråga om. I dag yrkar man *från högerhåll* uppskov med försvarsordningen i viss riktning. I går återigen hemställde icke mindre än 28 motionärer *från socialdemokratiskt håll* om avslag på propositionen rörande ersättningsbygge till flottan. Vad är detta allt annat än ett försök från de stora partiernas sida att sönderbryta 1925 års försvarsbeslut? Något sådant imponerar icke på det parti jag tillhör; det skall komma att sägas om det folkfrisinnade partiet, att det respekterade 1925 års försvarsbeslut och att någon avvikelse från detsamma icke kom till stånd med dess röster. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Ramsta och *Björnberg*.

Herr **Månsson** i Furuvik: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till herr Lindman. Han frågade, var avrustning pågår för närvarande och var man följer vårt storstilade exempel i det hänseendet. Jag får svara, att detta sker nästan överallt; några undantag finnas ju dock. De militära arbeten, som utkommit under de senaste åren, visa också, att både till sjöss och lands en avrustning ägt rum. I många länder ha övningsdagarnas antal avsevärt inskränkts, och i andra har antalet stridsenheter betydligt nedsatts. Mot detta förhållande står visserligen, att man i vissa stater, där man är utsatt för omedelbar krigsfara, som man själv icke helt och hållet rår för — delvis rår man nämligen alltid för krigsfara — börjat organisera större eller mindre delar av civilbefolkningen i nya organisationer. Sådana anser jag för övrigt för Sveriges och Norges vidkommande, vilka genom vatten äro åtskilda från det övriga Europa, icke blott onyttiga utan rent av farliga, i varje fall i den form de hittills skymtat.

Det klagas över att försvaret är så impopulärt och att det i andra länder åtnjuter förtroende. Detta är ingalunda fallet: det åtnjuter icke folkets förtroende där heller. Men klart är, att i de länder, där försvaret är demokratiskt anordnat, saken ligger något annorlunda till. Om man frågar vad jag menar med demokratiskt försvar, vill jag hänvisa till det schweiziska. Jag satt nu och försökte ur Nationernas förbunds årsböcker plocka fram de skilda utgiftsposterna för den svenska och den schweiziska armén, men jag hann icke bli

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

färdig. Så mycket kan man dock se, att det är en avgrundsstor skillnad mellan förhållandena i Schweiz och hos oss i det hänseendet. I Sverige har försvaret, såsom det framgick av herr andre vice talmannens och nästan i lika hög grad av herr Fjellmans anförande, blivit ett personalintresse för en liten klick av överklassen. Detta är ett arv från gångna tider, som vi haft att dragas med. Det var icke så en gång förr i världen, när det gamla bondeväldet fanns. Då var bonden helt enkelt häradshövding, och som sådan var han ledare av den militära enheten i häradet. Men sedan bondeväldet malts sönder, fingo vi tyska legoknektar in i landet, vilka kvarstannade och grundade våra låg- och högadelsfamiljer. Dessa familjer ha därefter genom århundraden förbehållit sig att handhava den militära makten i landet. Privilegierna ha vi visserligen vridit ur händerna på dem, men däremot vidhåller börsaristokratien — de förmögnare familjerna allierade med de gamla yrkessoldatfamiljerna — fortfarande samma anspråk. Det är huvudsakligen detta, herr Lindman, som gör, att försvaret är impopulärt. När t. ex. Fylgia är ute och seglar, vilka bli då inbjudna till statsöverhuvudet, till guvernören, till generalkonsuln på de olika orterna? Jo kadetterna och officerarna. Man kan fråga sig: varför bli icke kadetterna uteslutna eller underofficerarna medtagna? Ja, jag ser här, att man rycker på axeln och ler åt den tanken, att underofficerarna skulle komma i fråga vid representationen lika väl som kadetterna. Jag finner motsatsen fullkomligt orimlig. Impopulariteten beror på det för ett demokratiskt folk rent av ovärdiga förhållandet, att befälet i flottan och armén rekryteras icke blott från produktiva utan även från parasitära samhällsgrupper. Det är de senare, som ha ledningen och den högsta avlöningen, under det att de produktiva samhällsgrupperna äro genom sin härstamning brännmärkta. I Schweiz är det icke märkvärdigare, att vem som helst blir officer, än det är att han blir banvakt eller stationskarl hos oss. Och kunna herrarna förklara, varför en kapten vid infanteriet eller en ryttmästare i kavalleriet — jag undantar med vilja artilleriet och flottan — skulle erhålla högre betalning än en timmerman eller annan arbetare? Kan någon människa förklara, varför den nämnda kategorien skall vara något så märkvärdigt? Är det inte i stället så, att tämligen vem som helst kan göra den konsten? Märkvärdigare var det inte förr i världen än att den vanlige bonden var ledare för en hord. Dessa horder var det, som trampade ned Roms välde under skosulorna, vände upp och ned på Europa, bildade nya riken på spanska halvön och Balkanhalvön, lade sig till med England, grundade det franska riket o. s. v., detta ehuru de blott bestodo av vanliga bönder.

Jag återvänder till de nordamerikanska och schweiziska arméerna. Jämförbara utgifterna för officerskåren. Så utsatt som Schweiz är och varit i världskriget på grund av sitt läge mitt ibland de stora krigförande makterna, medan åter vi ligga skyddade här uppe i norden, så skadar det icke att peka på Schweiz. Men den schweiziska armén, det är bönderna. Denna armé har aldrig vänt ryggen åt en fiende. Den schweiziske bonden säger, att ännu har aldrig någon fiende sett ryggen på de schweiziska bönderna; men de hava sett ryggen på alla de andra.

Man ordar så mycket här — även herr Lindman och ytterligare andra talare — över de ryska rustningarna. Jag behöver icke ännu en gång erinra herr Lindman om att Ryssland är ett kommunistiskt land. Ett kommunistiskt land är ett konservativt, auktoritativt styrt samhälle. Ett sådant samhälles ledning behöver ett handtag i ryggen på menige man, och den har ett sådant i den allmänna värnplikten. Kommunismen är en gammal härskarreligion. Aldrig såg man kommunismens samhällen härska utan den allmänna värnplikten i folkets rygg. Vidare, herr Lindman, kom ihåg, att Ryssland gör så nu, som Schweiz gjorde mot Otto I och Otto III och mot Karl den djärve av Burgund.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Det sades, att dessa schweiziska krigarbönder eller komulare, som de kallades, förpestat hela Europa med sin kommunistiska agitation, och att när bönderna i Europa blevo arga på sina herrar, så ropade de på Schweiz. Det var precis som när nu i dag några i riksdagen haft samma beskyllningar mot Ryssland. Denna beskyllning är en parallell till beskyllningen mot Schweiz på 13- och 1400-talen. Och vidare, den förstuckna rustning mot Ryssland, som nu pågår i Europa, den är blott en parallell till Otto I:s och Otto III:s samt Karl den djärves av Burgund gamla rustningar mot Schweiz.

Jag skall icke upptaga tiden vidare. Jag har blott velat karakterisera det kommunistiska samhället och konstatera, att det är ett konservativt, auktoritativt styrt och med naturnödvändighet militaristiskt samhälle. Så länge dessa makter finnas i världen och förmodligen än längre, kommer det att vara så, därför att kommunismen i sig själv är militaristisk.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Alla de skäl, som anförts i dag, anfördes redan när den nya försvarsorganisationen beslutades. Det finnes ingen anledning att upprepa den mycket ingående diskussion, som föregick detta försvarsbeslut. Det finns dock anledning att fastslå, att högerns ledare vid sin målning av världsläget ser lika ensidigt som han alltid gjort på detta och bara pekar på de mörkaste punkterna. Sedan 1925 har dock bl. a. Locarnoöverenskommelsen kommit till; sedan 1925 har dock Tyskland inträtt i folkförbundet. Båda dessa händelser måste för de fredliga förhållandena i världen anses vara av den betydelse, att man icke kan lämna dem å sido, om man i dag skall bedöma, huruvida världsläget sedan 1925 års försvarsorganisation beslutades undergått någon förändring. Jag tror, att man måste säga, att förändringen är till det bättre. Det har icke blivit mörkare i världen, utan snarare ljusare. Jag skall icke här ingå på frågan om de ryska rustningarna. Jag finner det ganska betänkligt, att ledaren för ett stort politiskt parti står upp i riksdagen och mycket uttryckligt tager parti i tvister mellan två andra länder. Jag vill för min del icke följa herr Lindman på de vägarna.

Beträffande den punkt, där herr Lindman gjorde en särskilt stark insats, nämligen frågan om specialtrupper åt östra brigaden, vill jag påpeka, att när 1925 års försvarsproposition framlades, upptogs däri icke något förslag om en sådan östra brigad. De infanteriregementen, som sedan kommo att ingå i denna brigad, tänktes inlemmade i arméfördelningarna. Man avsåg självklart, att för dessa regementen skulle, vid behov av samövningar med specialtruppslag, sådana behov fyllas genom att arméfördelningens specialtrupper anlitades. Såvitt jag kan förstå är det icke något märkligt, om vid de samövningar med specialtruppslag, som kunna komma att äga rum inom östra brigaden, man hämtar kavalleri och artilleri från den arméfördelning, där östra brigaden närmast tänktes vara inlemmad. Det är ju så, att samövningar mellan infanteri och specialtruppslag icke är något, som sker var dag, var vecka eller var månad. Utbildningen vid infanteriförband bedrives tämligen slutet inom förbandet under den större delen av första tjänstgöringen, och även vid repetitionsövningarna sker utbildningen i huvudsak inom förbandet. Det är först vid manövrerna som man går till samarbete med andra truppslag. Jag kan icke förstå, att vid dessa enstaka tillfällen det skulle möta några svårigheter att anlita specialtrupper från någon arméfördelning. Man säger: Hur skall det då bli i krig? För min del tror jag, att man i en sådan situation får organisera våra arméer så, att närvaron vid östra brigaden av specialtrupper eller icke spelar en mycket liten roll, därför att östra brigaden då kommer att på ett helt annat sätt än under fredstid inlemmas i armén i övrigt.

Jag skall här icke gå in på frågan om kavalleriet. Jag vill endast till herr Fjellmans anförande göra den anmärkningen, att såvitt jag erinrar mig har

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

man i Belgien i det förslag, som framkommit till minskning av rustningarna, på ett alldeles enastående sätt skurit ned just kavalleriet. Jag tror icke, att man i vårt land är ensam om den uppfattning i fråga om olika vapenslags betydelse, som tagit sig uttryck däri, att kavalleriet i 1925 års försvarsorganisation blivit starkare nedskuret än något av de övriga truppslagen.

När jag hörde herr Lindman och såg högerexercisen i bänkarna kom jag att tänka på en historia, som nyligen gått genom pressen. Det var en fänrik, som skulle instruera och utreda soldatbegreppet. Han sade: Soldaten är icke endast uniformen utan också kärleken till fäderneslandet och de därmed förenade handgreppen. Jag har mycket svårt att tro, att det är fosterlandskärleken, som driver högern till dessa verkningslösa demonstrationer mot 1925 års beslut. Men man spårar åtskilligt av de politiska handgreppen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det har talats en hel del om östra brigaden här i debatten i dag och om dess behov av specialtrupper. Nu har herr Hansson i Stockholm senast berört frågan, och det kunde då synas onödigt, att även jag uppträder i debatten. Jag måste dock erinra om hur denna brigad kom till, ty det är nödvändigt, om man skall få ett ordentligt grepp på den föreliggande frågan och dess läge. De två infanteriregementen, som det gäller, voro icke medtagna i den kungl. försvarspropositionen, som framlades 1925; men av utskottet föreslogs, att de skulle bibehållas såsom ett tillägg till de fyra arméfördelningarnas försvarsorganisation. Det var så, att majoriteten på hemställan gjorde det medgivandet, att dessa två infanteriregementen finge ställas till vederbörandes förfogande för vissa uppgifter. När beslutet fattades, hade man förvisso den uppfattningen, att detta medgivande icke skulle draga några konsekvenser med sig. Jag har ett livligt personligt minne av detta. Det var liksom en gest, att man icke ville vara knusslig. Jag minnes också, att det icke ens antyddes, att dessa båda regementen skulle draga med sig krav på specialtrupper. I så fall hade riksdagen säkerligen icke haft dessa regementen med i försvarsbeslutet, utan man hade nöjt sig med de fyra arméfördelningarna.

Det är så man skall se detta krav. Att man sedan, om man ser dessa regementen isolerade för sig, kan säga, att det icke är riktigt att hava dem utan specialtrupper, det är en sak för sig. Jag måste säga, att om man fortfarande håller fast vid kravet om specialtrupper, då står det för mig såsom en logisk följd därav, att vi å andra sidan måste resa krav på dessa båda regementens bortskärande. De äro nämligen icke organisatoriskt infogade i de fyra arméfördelningarnas organisation genom försvarsbeslutet, utan de hava därvid medvetet och klart kommit till såsom ett tillskott, som icke bör föra med sig några speciella konsekvenser. Fortsätter man med att framhålla, att det är ansvarslöst att hava dessa regementen utan specialtrupper, kommer som sagt kravet på att regementena skola bort, i stället för att man på denna punkt skall öka utgifterna. Så skall man se saken. Jag måste säga, att den ståndpunkt, statsutskottet kommit till, står i full överensstämmelse med 1925 års försvarsbeslut, och att denna ståndpunkt således icke, som man velat göra gällande, innebär ett uttryck för ansvarslöshet.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Vid denna riksdag föreligga åtskilliga motioner, som alla utmynna i krav på bibehållande av ett eller annat regemente, som blivit dömt till döden. Naturligtvis behöver jag icke närmare framhålla, att jag helt och fullt delar motionärernas uppfattning. Högerpartiet har i annat sammanhang angivit sin ståndpunkt i dessa frågor. Nu hava dessa frågor redan förut varit underkastade riksdagens prövning utan att några lyckliga resultat vunnits. Sedan dessa frågor sist voro före, har ingen förändring ägt

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

rum i riksdagens sammansättning, varigenom utsikterna till framgång kunde anses vara större. Det föreligger väl därför intet hinder att taga upp frågorna nu, men det är därav förklarligt, att i statsutskottet endast framkommit blanka yrkanden utan motivering. Herr Bengtsson i Norup antydde nyss, att det måhända vore frånvaron av sakliga argument, som gjorde, att de rena nakna yrkandena kommit fram. Jag tror emellertid, att den, som läst riksdagstrycket under åren 1924—1926 skulle fått övernog av sakliga argument, som peka mot nödvändigheten av de förbättringar, som motionärerna påyrka. Det kan hända, att herr Bengtsson i Norup hör till dem, som hava för princip att icke läsa riksdagstryck. Emellertid hava dessa skäl föranlett mig att icke ställa mig som reservant på någon annan punkt än punkten c). Att jag gjort det på den punkten beror på, att den rör en fråga, som förut icke varit föremål för riksdagens prövning, nämligen frågan om att förse östra brigaden med specialtrupper. Östra brigaden framkom ju, som herr Hansson i Stockholm nämnde, icke genom propositionen 1925, utan den var resultatet av en kompromiss mellan å ena sidan socialdemokraterna och å andra sidan mellanpartierna. Den tillkom alltså på detta sätt. Härvidlag hade icke sakkunskapen tillfälle att uttala sig i frågan, och resultatet blev naturligtvis som det blev. Man gav oss en självständig, från övriga arméfördelningar fristående operativ enhet, som emellertid saknar möjligheter att uppträda självständigt. Det framstår nämligen för sakkunskapen klart och tydligt, att en infanteristyrka av en brigads omfattning icke kan utföra självständiga uppgifter utan stöd av artilleri och kavalleri.

Här hava förut framhållits av olika talare de skäl, som tala för ett bifall till herrar Lithanders och Petterssons i Bjälbo motion. Jag vill för min del här även fästa uppmärksamheten på det uttalande, som vår nuvarande statsminister hade i första-kammardebatten vid 1925 års riksdag. Han fäste vår dåvarande försvarsministers uppmärksamhet på den skyldighet, som han då borde hava att tillse, att vad som komme att återstå av vårt lands försvarsväsen skulle hålla den högsta möjliga grad av effektivitet. Jag håller före, att herr Ekman då åsyftade att få förstklassig materiel och förstklassig utrustning åt trupperna, men jag tror också, att den åskådning, han där gav till känna, rätt uttolkad från honom själv, egentligen borde föra honom fram till att erkänna behovet av specialtrupper till östra brigaden. Emellertid har, som sagt, redan förut framhållits så många skäl för och emot. Jag skall icke uppehålla tiden längre här utan jag kommer, att när punkten c) föredrages, där yrka bifall till reservationen. Jag kommer jämväl att under övriga punkter biträda de yrkanden om bifall till motionerna, som eventuellt kunna framkomma.

Herr **Lovén:** Herr talman! Debatten har i denna fråga uteslutande rört sig om hela regementen. Jag för min del är betydligt mera blygsam, då jag endast motionerat om att en musikkår skulle utökas med nio man. Detta yrkande överensstämmer med propositionen nr 50 vid 1925 års riksdag, där departementschefen föreslår, att musikkåren vid Kungl. Livregementets dragoner skulle bestå av 21 man. Den blev sedan reducerad till 12. Det har av alla sakkunniga betonats, att en musikkår av 12 man är oduglig att utföra verklig musik. Skall en sådan musikkår kunna utföra verklig musik måste den slås tillsamman med en annan musikkår av samma styrka. Jag har i motionen yrkat, att den ifrågavarande kåren skulle utökas med 9 man. Nu invändes det, att det finnes andra regementen, som hava musikkårer bestående av endast 8 man. Man behöver emellertid icke vara mycket musikaliskt utbildad för att veta, att dessa musikkårer av 8 man icke göra någon glad, varken regementet eller allmänheten. Hade man velat utöka tolvmannakåren till en verkligt prestationsduglig kår, hade man kunnat slå den samman med en annan kår, exem-

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

pelvis kunde man ha slagit ihop en åttamannakår med denna musikkår, som då hade blivit prestationsduglig. Det är faktiskt så, att i vissa städer, där man förut haft musikdugliga musikkårer, där har man nu sådana på åtta man. De kunna icke utföra någon verklig musik av det ena eller det andra slaget. De böra en gång i framtiden utökas, så att de bli till nytta. Annars kan man lika väl dra in dem, när de nämligen icke äro så fulltaliga, att de kunna utföra någon ordentlig musik.

Nu har utskottet icke uttalat annat än att ingen erfarenhet ännu vunnits rörande ändamålsenligheten av den genom 1925 års riksdags beslut i fråga om denna musikkår fastställda organisationen. Då den erfarenheten icke vunnits, har utskottet icke f. n. velat göra något för det förslag, som framlagts i motionen.

Jag skall, herr talman, icke heller göra något yrkande, men jag vill uttala den förhoppningen, att vi till kommande riksdag skola hava vunnit sådan erfarenhet icke endast i fråga om denna kår av 12 man utan även rörande de kårer om 8 man, som finnas i landsorten, att vi alla inse, att de icke äro värda något i musikaliskt hänseende. Det skulle kunna ordnas så, att det blev färre musikkårer men större. Färre har det blivit i Stockholm; jag tror, att de minskats till tre. Som sagt, när vi vunnit mera erfarenhet, tror jag, att vi skola kunna åstadkomma dugliga musikkårer, vare sig det sker genom att inknappa på antalet, genom att sammanslå eller omflytta dem, eller på annat sätt. Att de skola kunna göras dugliga, därom är jag, som sagt, övertygad.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén:** Herr talman! Herr Lindman riktade en fråga till mig, huruvida man kunde förvänta att förslag om den ekonomiska krigsberedskapen skulle komma att föreläggas årets riksdag. När fjärde huvudtiteln utarbetades och ett belopp för den ekonomiska försvarsberedskapen, som den kallas av de sakkunniga, beräknades, förelåg visserligen de sakkunnigas förslag, men intet yttrande från myndigheterna hade då inkommit. Flertalet yttranden torde ha inkommit omkring den 1 februari. Särskilt från lantbruksstyrelsens sida ha gjorts starka invändningar mot att denna styrelse skulle få sig en del arbetsuppgifter pålagda. De sakkunnigas förslag är icke enhälligt, ity att en av de tre ledamöterna i avgiven reservation hävdar den meningen, att inom kommissionen bör finnas en särskild föredragande, representerande livsmedelsfrågorna. Meningarna äro sålunda inom kommittén delade just på den punkt, mot vilken lantbruksstyrelsen gör vägande invändningar. Under sådana förhållanden har det synts mig, som om ytterligare utredning rörande organisationsfrågan vore nödvändig, och på den grund torde förslaget icke komma att föreläggas årets riksdag.

Herr Lindman påstod, att jag skulle ha skapat oreda i fråga om Skånska kavalleriregementets förläggning. Det torde kanske kunna vara anledning till att den frågan något litet uppklaras, och jag skall därför be att med några ord få beröra densamma.

Handlingarna i den frågan hade under osedvanligt lång tid legat hos de militära myndigheterna. Det var emellertid angeläget för vederbörande att få besked om hur förläggningen av det Skånska kavalleriregementet skulle ordnas. Det beslöts då, sedan handlingarna införskaffats, att regementet skulle förläggas med ett detachement i Uppsala och återstoden i Hälsingborg. Samtidigt fick inspektören för kavalleriet under hand i uppdrag att inkomma med förslag, huru denna förläggning skulle ordnas. Kavalleriinspektören föreslog då att en skvadron skulle förläggas i Uppsala och återstoden av regementet i Hälsingborg. Detta förslag bifölls. Anledningen till beslutet att ett detachement skulle kvarligga i Uppsala var den, att det skulle ställa sig dyrt att först flytta personal, hästar och förråd från Uppsala till Hälsingborg och ett år

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

senare flytta en del av personalen, hästarna och förrådet kanske upp till Boden eller Umeå eller någon annan stans. För övrigt var jag övertygad om att det skulle bli billigare att transportera några värnpliktiga från Skåne till Uppsala och tillbaka än att verkställa dessa stora omflyttningar. Det var anledningen till åtgärden i fråga.

Herr **Fjellman:** Det är med anledning av ett yttrande av herr Hansson, som jag begärt ordet.

Det är visserligen sant, att Belgien håller på att nedskära sitt kavalleri. Men det beror på att detta land har ett hästmaterial, som icke är så lämpligt för kavalleribruk som andra länders, nämligen stora, tunga ardennerhästar, och att det därför är i regel hänvisat till att importera varmblodiga hästar. Så beror det också på en annan sak, som är av mycket stor betydelse, och det är att i detta land kavalleriet har svårt att komma fram, på grund av taggtrådsstängsel, asfalterade hårda vägar o. s. v. Detta gör att kavalleriet icke har samma användning där som annorstädes. Men detta är det enda land, som, enligt vad jag vet, har skurit ned sitt kavalleri i större proportion än andra vapenslag.

Så talade vidare herr Månsson i Furuvik om Schweiz såsom mönsterlandet beträffande, såvitt jag kan förstå, den militära organisationen. I det avseendet står jag i mångt och mycket på samma linje; jag påvisade också nyss att Schweiz ökat ut sitt självständiga kavalleri. Det är roligt att för en gång kunna vara ense med herr Månsson i en fråga.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag ber att först få säga några ord med anledning av yttrandet från statsrådsbänken angående den ekonomiska försvarsberedskapen.

Herr statsrådet framhåller — och vi kunna ju sålunda till en början konstatera detta — att den proposition, som bebådats i statsverkspropositionen, icke kommer att föreläggas riksdagen och att följaktligen en enligt min uppfattning viktig punkt i det som får anses ha varit vänsterpartiernas program i försvarsfrågan 1925 ytterligare undanskjutits. Det gäller då att bedöma, huruvida de skäl, som herr statsrådet anförde, verkligen kunna anses vara fullt bärande. Det första sakkunnigebetänkandet i denna fråga förelåg för nio år sedan. Så länge har man sålunda haft tid att utreda och fundera i denna sak, och saken hade avancerat så långt, att den socialdemokratiska regeringens försvarsminister 1925 var på det klara med hur det skulle anordnas, i det han föreslog att det skulle anordnas så, att kostnaderna skulle uppgå till 120,000 kronor.

Nu säger herr statsrådet, att det sista sakkunnigebetänkandet i höstas icke är enhälligt; det fanns en reservant. Ja, herr statsråd, det fanns en reservant, en artillerimajor — sålunda en sakkunnig, får jag väl antaga efter herr statsrådets egen uppfattning — som visserligen sade, att det icke skulle vara 80,000 kronor, som majoriteten ville ha, utan 91,000 kronor. Då frågar man sig: varför icke sätta igång denna sak på det sätt, som majoriteten förordat, alltså med en beräknad kostnad av 80,000 kronor, såsom statsrådet självt tänkte sig vid statsverkspropositionens avgivande och i trots av att herr statsrådet redan då kände vad reservanten, major Swartz, anfört beträffande de 91,000. Det går ju an att komplettera efteråt med det som ytterligare begärts av lantbruksstyrelsen. Det verkar därför — herr statsrådet får förlåta mig — som de obotfärdigas förhinder att anföra detta skäl, något annat kan det ej vara.

Vad beträffar den av mig anmärkta förläggningen av ett detachement i Uppsala, så finner jag nu att herr statsrådet förklarat sig hava under hand inhämtat yttrande. Nå, det är ju klart att sådant undandrar sig den utomståendes

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

bedömande; så fort man inhämtar underhandsyttranden, så få vi riksdagsmän inte veta någonting. Att det sålunda skulle bero på att man drar sig för att flytta materiel och hästar upp till Boden eller Umeå, det är ju ett skäl. Men hade man fått veta att detta var skälet, så hade jag icke behövt komma fram med min anmärkning.

Sedan ett ord till min kollega på stockholmsbänken, herr Hansson. Herr Hansson anmärkte att högern ser läget i svart, samma anmärkning gjorde också herr Bengtsson i Norup. Jag gratulerar herrarna till att ha en molnfri himmel från er horisont. Det är synnerligen angenämnt, det går lättare då att fatta sådana beslut, som ni gjorde 1925. Men då herr Hansson säger: har man icke observerat vad som inträffat sedan 1925, nämligen Locarno och Tysklands inträde i Nationernas förbund, så vill jag svara att det är ju uppenbart, att man har observerat den saken. Men tror icke möjligen herr Hansson, att detta varit förberedande åtgärder till vad som skett under de sista dagarna? Det är ju alldeles klart att en sådan makt som England vill skapa de allra bästa förutsättningar för en eventuell aktion österut; man vill ha en fri västfront genom att förvissa sig om Tysklands neutralitet — därför har man varit med om att Tyskland kommer med i Nationernas förbund — och man har skapat Locarnotraktaten, ty man har tänkt, att nu kan man med större lugnt motse en eventuell skärpning av motsättningen med Ryssland än tidigare.

Det förefaller mig något egendomligt att höra herr Hansson tala om att ordföranden för ett stort parti i riksdagen — han menar undertecknad — »tar parti», som det heter, i tvister mellan tvenne nationer. Herr Hanssons gode vän herr Engberg — jag förmodar att herrarna äro goda vänner — uttalar sig här i denna kammare i de allra mest skarpa ordalag om kommunister och bolsjeviker. Nu kan man säga, att detta är ju svenskar, svenska kommunister. Men vi ha inga svenska kommunister, herr talman, det är ryska kommunister, fast de helst vilja sitta här. Alltså, vad herr Engberg utgjuter sig över det är precis detsamma som om han talade mot Moskva. Vad jag sagt i dag är en västanfläkt mot vad herr Engberg anser sig kunna säga, då det gäller kommunisterna.

Herr talman, jag skall icke uppehålla kammaren mycket längre. Herr Hansson slutade med att göra en anmärkning som gällde »högerns exercis» och »drillen i högerbänkarna». Är det så märkvärdigt, herr Hansson, att när ordföranden för ett parti haft ett anförande i kammaren i en fråga, där partiet är enigt med honom, partimedlemmarna stå upp och instämma med honom? Jag finner det mycket naturligare, än när en partiordförande står upp och instämmer med sitt parti i en fråga, där han förut deklarerat en avvikande mening.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det omdöme, som av herr Lindman nyss gavs rörande regeringens ställning till frågan om den ekonomiska försvarsberedskapen. Herr Lindman betecknade nämligen de av försvarsministern angivna skälen såsom ohållbara och förklarade att regeringens ståndpunkttagande måste betecknas som de obotfärdigas förhinder. Jag vill häremot endast erinra därom, att i årets statsverksproposition var beloppet för den här ifrågavarande organisationen beräknat, och regeringens tydligt uttalade avsikt var att framlägga proposition i ärendet. Att så skedde trots att utredningen vid tiden för statsverkspropositionens utarbetande icke förelåg klar på grund av att myndigheternas yttrande då icke var avgivet, visar väl att regeringen icke stått likgiltig inför frågan eller försökt försena ärendets behandling. När sedermera emellertid ett av de viktigaste myndighetsyttrandena ådagalade, att man i fråga om själva det sätt, varpå organisationen skulle verka, hade en från förslagsställarna avvikande uppfattning, och när oenigheten alltså gällde ett av de grundläggande områdena för den ekonomiska försvarsberedskapen, kunde ett uppskov icke

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

undgås. Att man, när yttrandet i fråga inkom först vid den tid, då man väntade de sista propositionerna från regeringen, ville underkasta frågan en förnyad prövning och se, vilka grunder som förelågo för de av myndigheterna gjorda erinringarna, borde icke utgöra skäl för klander. Dylika motiv brukar man väl icke beteckna som de obotfärdigas förhinder.

Jag tror mig sålunda vara berättigad att inlägga en bestämd gensaga gentemot detta sätt att fälla omdömen om regeringens ställning. Jag kan ju i det avseendet be att få utsträcka min hemställan till en allmän anhållan att man ville om sina motståndares motiv i frågor av denna art icke fälla så kategoriska omdömen, som alldeles särskilt på sista tiden skett från högersidan. I går kväll läste jag i en tidning att den svenska vänsterns vidhållande av sitt beslut av 1925 kunde betecknas såsom »politisk förskämning» — man talar i tidningen om vad som förekommit i den här frågan, man refererar statsutskottets nu föreliggande hemställan och man säger därefter att »det finns ingen anledning till tvekan, när man betecknar en dylik hållning i en ytterligt allvarlig situation som ett bedrövligt utslag av politisk förskämning». När ett parti, som sökt att till grunden överväga försvarsorganisationen och nyss varit med om att fatta beslut i överensstämmelse med sin övertygelse, sedermera vidhåller sin uppfattning om denna organisations bibehållande och tillämpning — att denna partiets hållning betecknas som »politisk förskämning», måste jag för min del beteckna som otillbörligt.

Så läste jag vidare i dag på morgonen i en annan tidning, högerns ledande organ i landet, ett ungefär liknande inlägg. Sedan man refererat vad statsutskottet på den nu föredragna punkten föreslagit, yttrar man följande: »Den enda förbättring, som fann nåd för utskottets majoritet, var den av regeringen förordade uppdelningen av Svea livgarde på två regementen, varigenom ett rudiment av Göta garde skulle få bibehållas. *Eljest har ansvarslösheten och illviljan triumferat längs hela linjen.*» Detta läser jag som sagt i dag i Svenska Dagbladet. I går var vidhållandet av vänsterns ståndpunkt »politisk förskämning», i dag »ansvarslöshet och illvilja».

För min del vill jag säga, att när högern går på andra linjer än regeringen, tro vi att herrarna göra det i överensstämmelse med sin innersta övertygelse om vad som för landet är rätt, riktigt och nyttigt. Herrarna ha rättighet att kritisera vår ståndpunkt, och vi ha rätt att i motsatt riktning analysera eder ståndpunkt. Men jag tror, som sagt, att var och en går den väg, som man efter prövning anser riktig och nyttig. Vi våga därför för vår del göra anspråk på liknande omdöme från motsidan. Det är enbart vårt tro på vad som är till landets nytta, som dikterat våra steg, och jag kan alltså vara berättigad att efter vad som förekommit inlägga en gensaga mot en dylik trafik. Och jag vill säga den svenska högern, att om den vill försvåra varje samverkan på försvarets område, om den verkligen vill omöjliggöra samtliga sina önskemåls realiserande härutinnan, då skall den använda en argumentation av den art som den av mig nu påtalade.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Då man med uppmärksamhet följer dagens debatt, kan man icke undgå att förvåna sig över, hur olika den militära sakkunskapen och försvarsvännerna i vårt land bedöma sitt lands försvarsfråga i jämförelse med vad den militära sakkunskapen och försvarsvännerna göra i de länder, som varit med i kriget och fått större erfarenhet. Hos oss förklarar militarismens anhängare, att man nedrustar, man ställer Sverige försvarslöst, därför att man bortskär en del onödiga regementen. Högern kämpar i dag för att rädda ett eller annat regemente, för bibehållande av Skånska dragonerna och några flera infanteriregementen här och var. Ja, mina herrar, sakkunskapen i andra länder förmenar, att ett föråldrat

militärväsen är till intet gagn för dessa länder. Under gårdagen hade jag i min hand en engelsk tidskrift; där föres samma språk som i dag här beträffande Sverige, nämligen att England icke är nog rustat. Men man begär icke att få behålla mindre värdefulla försvarsmedel, man begär ej ett ökat kavalleri eller infanteri, nej, man säger: England sover då det gäller flygvapnet, man säger: med flygbåten, med flygskeppen, med de stora tekniska uppfinningarnas hjälp på flygväsendets område, därmed är det, som England skall behärska haven och försvara sina kommersiella intressen. Så låter det i England, och så låter det i Frankrike — jag ber om ursäkt, herr Fjellman, Frankrike har enligt handlingar, som jag sett, betydligt nedskurit såväl sitt kavalleri som ock sitt infanteri redan för några år sedan.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Man bör icke från militärvänligt håll rikta starka förebråelser mot sina motståndare, då man begår felet att hålla på ett föråldrat försvarsväsen, och man bör heller icke uttala starka ord mot dem, som vilja modernisera Sveriges försvar. Det förefaller mig, mina herrar — ursäkta om jag använder ett något starkt uttryck — att våra svenska militärvänner och den press som understödjer dem, framför allt värdesätta gamla s. k. ärorika minnen och se mera på försvarsfrågan ur museimännens synpunkt än från facksmännens.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Med anledning av herr Lindmans anmärkning mot regeringen för att denna icke i år framlagt förslag om den ekonomiska försvarsberedskapens ordnande har jag begärt ordet, då jag i annat sammanhang haft anledning bilda mig ett omdöme om det föreliggande förslaget. Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över att regeringen icke upptagit det förslag till ekonomisk krigsberedskap, som nu föreligger från den kommitté, som tillsatts för utredning av detta spörsmål. Såvitt jag för min enkla del kunnat finna, är detta förslag även i sin nuvarande beskärning alltför luftigt och saknar alltför mycket fast mark under fötterna för att kunna göras till föremål för en regeringsproposition och antagas av riksdagen. Hela detta tal om den ekonomiska försvarsberedskapen är ju framsprunget ur krigsårens mentalitet och kännetecknas alltför mycket av den stämning, som då rådde. Det bör enligt mitt förmenande verkligen undersökas, huruvida icke en mycket stor del av de arbetsuppgifter, som man tänkt sig skulle påvila detta nya centrala ämbetsverk — ty det blir ett centralt ämbetsverk, och ett ganska stort sådant, om det förslag, som nu föreligger, skall realiseras — huruvida icke en stor del av dessa uppgifter skulle kunna överlämnas till redan befintliga myndigheter och institutioner. Den stat, som är uppgjord i detta förslag, står enligt min uppfattning icke i rimlig proportion till det arbetsprogram och de uppgifter, som föreligga, och riksdagen har därför med all sannolikhet att inom få år motse betydligt ökade kostnader för verket i fråga, som dessutom skulle få en sådan ställning till andra ämbetsverk av olika slag, att dessa skulle komma att påläggas en massa vittsvävande arbetsuppgifter, vilka i sin tur skulle medföra ökade arbetsuppgifter och kostnader.

Jag vill, herr talman, uttrycka min glädje över att regeringen verkligen tar sig en funderare på denna sak och ser till, att vi på betydligt enklare vägar än dem herr Lindman senast talat om, komma fram till ett förslag i detta ämne.

Herr **Spångberg:** Det var herr Lindmans yttrande om hemmabolsjevikerna och Ryssland, som gjorde att jag begärde ordet i denna debatt.

Jag vill då säga, att vi taga det ganska lugnt på kommunistiskt håll, när herrarna utslunga beskyllningar mot oss kommunister att vi icke skulle vara några riktiga svenskar. Jag har nu en gång mycket svårt att överhuvud förstå den väsentliga innebörden i detta tal, men vi taga det som sagt synnerligen

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

lugnt. Jag skulle nästan ha lust att i den här situationen returnera detta påstående till herr Lindman själv. Ty hur brukar det egentligen vara, när det gäller politiska spörsmål här i kammaren? Och hur har det varit i tider som gått? Jag undrar, om man inte kan säga, att det parti herr Lindman företräder, förut har haft sin prägel av ett, icke ryskt, men låt oss säga tyskt parti, då det gällt militärfrågor. I dag har herr Lindman uppträtt såsom engelsk högerman. Vi arbetare, som anslutit oss till kommunistiska partiet och de som sympatisera med oss, varibland det finnes många, skulle jag tro, som tillhöra det socialdemokratiska partiet eller äro partilösa, vi äro ej av den åsikten, att vi anse oss ha någon anledning att försvara ett visst land, därför att det just är det landet. Landet ligger nog stilla, det är ingen som vill taga det, och det är icke heller fråga om den saken. Vi ha ingen anledning att gå ut och försvara Sverige, bara därför att Sverige är det land, som heter Sverige, lika litet som vi ha någon anledning att försvara Ryssland, därför att det finnes ett land, som heter Ryssland och utgör ett visst geografiskt område på jordklotet. När man principiellt ger sig in på detta spörsmål, så vill jag säga, att jag för min del fullständigt hävdar den uppfattning, som många gånger förut anförts både från vårt håll och även tidigare från socialdemokraterna, att när vi arbetare fått ett land, där *vi* äro de som bestämma och herr Lindmans klass de som icke bestämma och när vi fått, såsom en viss herr Lindley vid något tillfälle yttrade, det land vi vilja ha, då skola vi också försvara det landet.

När man i dag försökt att spela ut Sovjetunionen mot Sverige, så tycker jag man skulle kunnat taga det betydligt lugnare än vad man här har gjort. Jag är nu ganska övertygad om, att *lika litet som Ryssland tänker på att anfalla Sverige, litet litet har Sverige någon anledning att på sätt som här alltid sker, tala och hetsa mot Sovjetunionen och dess folk.* Jag skulle icke heller tro, att vi ha någon anledning att anfalla Sovjet-Ryssland, och jag betvivlar, att herr Lindman skulle kunna peka på något argument, som kunde giva svenska folket anledning att anfalla Ryssland. Nu kan jag ju förstå herr Lindmans utgångspunkt i det fallet, då jag vet, att herr Lindman anser militarismen äga en dubbel uppgift, nämligen å ena sidan den, att vara ett instrument i herr Lindmans hand mot arbetarklassen inom landet, och å andra sidan användas i krig mot andra länder. Det tycks vara ett stort politiskt intresse för herr Lindman, att helt enkelt få se ett krig mot Sovjet-Ryssland, även om Sverige därvidlag skulle såsom en bricka i spelet, indragas i detta krig. Jag tror emellertid, att den fredsvilja, som Sovjet-Ryssland lägger i dagen, skall komma att grusa herr Lindmans förhoppningar.

När här talades om de stora rustningar, som Sovjet-Ryssland skulle hålla på med, kunde jag icke underlåta att se efter i den statistik, som finnes tillgänglig angående olika länders militära anslag, och jag måste då säga, att herr Lindman råkade mycket, mycket illa ut, då han kom med sina jämförelser. Om vi se hur det ställer sig vid en jämförelse mellan Sverige och Ryssland, så skola vi finna, att Sovjetunionen har minskat sina försvarsutgifter i jämförelse med förhållandena vid tiden för världskrigets utbrott med 337 miljoner rubel eller över 600 miljoner kronor omräknat i svenskt mynt, under det Sverige på samma tid har ökat, herr Lindman, sina militärutgifter från 81 miljoner till 138 miljoner kronor. Om vi sedan se efter hur utgifterna ställa sig procentuellt i förhållande till samtliga statsutgifter, så skola vi finna, att Rysslands militärutgifter utgöra cirka 14 % av hela landets budget, men Sveriges 19 %. Och räcker icke det, utan vi skola göra en jämförelse även hur det ställer sig med militärutgifterna per invånare räknat i de olika länderna, så finna vi i Sverige ett belopp av cirka 23 kronor per invånare men i Sovjetunionen ungefär 8 kronor per invånare.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Om vi sedan skulle göra jämförelser med andra länder, exempelvis de, som ligga något närmare, så finna vi, att t. ex. Danmark för militära rustningar har siffran 17 kronor per invånare och Norge 14. Vi se alltså, herr Lindman, att Sverige alltjämt befinner sig i täten, när det gäller rustningar, så jag tycker, att man kunde hålla sig lugn på högerkanten.

Jag vill för övrigt fråga: Varför rustar Ryssland, och varför har det någon gång tvungits att begagna sig av sin militärorganisation? Ja, herr Lindman, hur var det vid revolutionens utbrott? Fick då Ryssland ligga i fred, fick det bygga upp det land, för vars återuppbyggande man vände hem från fronten? Var det icke så, att hela världens militära organisation stod emot Sovjet-Ryssland vid det tillfället? Jag vill erinra om, att Ryssland då hade att kämpa mot arméer på alla sidor. I norr lågo engelsmännen med sin flotta och sina arméstyrkor, i väster hade man militär från Frankrike, Tyskland, Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Serbien, Grekland, Italien och Rumänien, i söder hade man återigen engelsmännen och i öster militär från England, Frankrike, Amerika, Tjeckoslovakien och Japan.

Jag tror, att om herr Lindman undersöker orsakerna till att Sovjet-Ryssland i detta nu måste ha en militär organisation, så skall han finna dessa orsaker i det kapitalistiska samhällssystem, som alltjämt är rådande i de länder, som omgiva Sovjet-Ryssland.

Nu kan det nog vara riktigt, att inte ser det så fredligt ut i världen, och icke heller vi ha anledning att säga, att det ser ut att komma att råda en ständig och alltjämt bestående fred. Jag skall gärna erkänna, att det snarare ser ut, som om motsatsen skulle bliva förhållandet. Vi ha då främst Englands planer mot Sovjet-Ryssland, vilka ingen människa kan blunda för och som ha avspeglat sig i tal, som engelska statsmän hållit i andra länder; jag kan sålunda erinra om Churchills tal i Rom vid hans besök där. Men det får jag säga, att skulle en sammandrabbning uppstå som en följd av motsättningarna mellan England och Ryssland, så har Sveriges småfolk ingen som helst anledning att offra sig för de engelska imperialisternas intressen. Oavsett hurudan ställningen är ute i världen på det krigspolitiska området, så har Sveriges folk icke någon orsak att gå in för de rustningskrav, som komma från herr Lindmans sida. Freden kommer icke att säkras genom att de olika staterna ligga och kapprusta med varandra, utan det blir det arbetande folkets uppgift att borttaga orsakerna till kriget genom att störta det samhällssystem, som försvaras av herr Lindman i Sverige och de med honom politiskt liktänkande i andra länder. Först då avskaffas krigen, och först då kommer en bestående fred.

Med herr Spångberg förenade sig herr *Dahlén*.

Herr **Lindman:** Endast en kort replik med anledning av hans excellens statsministerns yttrande!

Jag blev till att börja med något häpen, när jag hörde detta anförande från statsrådsbänken, där hans excellens började sitt anförande med att i den mest högtidiga form beskylla ett parti för att hava ansett, att ett annat parti icke hade tillräcklig fosterlandskärlek. Jag blev så mycket mer förvånad, som jag under mina anföranden här i riksdagen i dag mig veterligt icke med ett ord satt i fråga den fosterlandskärlek, som besjälar hans excellens statsministern och andra. Det enda tal om fosterlandskärlek, som förekommit i debatten i dag, var, såvitt jag vet, när hans excellens ifrågasatte, om det var av fosterlandskärlek eller av politiska motiv, som vi kommo med sådana motioner som de som i dag behandlats. Något dylikt fäster jag mig icke vid. Men detta anförande från statsrådsbänken var avgivet i en sådan högtidlig form, att man verkligen kunde undra vad anledningen var. Och då befanns det, att anledningen helt enkelt var den, att jag tillåtit mig säga, att det var de obot-

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

färdigas förhinder, när hans excellens statsministern icke lade fram den i statsverkspropositionen bebådade propositionen med förslag beträffande den s. k. ekonomiska försvarsberedskapen. Detta påstående kunde jag emellertid göra, därför att herr försvarsministern själv använder såsom ett av sina argument, att det var en reservant bland de sakkunniga, som hade en avvikande mening från majoritetens, i det han ville, såsom jag nämnde, ha 61 miljoner i stället för 80. Men, ers excellens, detta var känt för statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, då statsverkspropositionen avlämnades, ty denna reservation var bekant redan i oktober månad.

Emellertid tager jag ju icke saken så tragiskt. Skulle jag göra det och skulle jag fästa allt för mycket avseende vid vad tidningarna sagt och säga om mig, så skulle jag gå omkring som en ganska olycklig människa här i världen. Det förekommer nog, ers excellens, sådana skriverier icke bara i ett visst partis tidningar, men då ers excellens var mycket laddad med tidningsurklipp, måste jag, till ursäkt för att jag icke tagit fram några motbevis, säga, att jag brukar icke gå omkring med urklipp ur Svenska Morgonbladet.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det är rätt muntrande att bevittna denna ganska upprörda fäktning mellan regeringschefen och högerns ledare i andra kammaren på samma dag, som deras trupper marschera fram till stadsfullmäktigevalet i Stockholm under gemensam kartellbeteckning och anse sig representera i hög grad »Samhället främst». Av de omdömen hans excellens statsministern läst i högerns tidningar borde han draga den lärdomen, att även om högern finner välbehagligt, att den borgerliga vänstern går under denna kartellbeteckning, så har den dock icke någon vidare hög uppfattning om de hjälptrupper, med vilkas bistånd den söker etablera ett nytt högerstyre.

Herr Lindmans sätt att uttolka vad som förekommit i Locarno och Genève är ju en metod, som, flitigt använd, kan vända allt till det värsta. Man har här att göra med ett stort försök att åstadkomma en pacificering av Europa, ett stort försök att undanröja misstankar och anledning till misstankar mellan de forna krigförande makterna, men detta blir för högerns ledare i vårt land ingenting annat än ett diplomatiskt spel för att kunna i en annan del av världen göra om den olycka, som drabbade Europa 1914. Herr Lindmans bevisföring har en ganska stor likhet med den bolsjevikiska bevisföringen. Även bolsjevikerna se i allt vad som företages försök att snärja in Sovjet-Ryssland. Herr Lindman går hand i hand med våra bolsjeviker, när han i det stora fredsverket endast ser spel från Englands sida mot Ryssland. Jag kan icke följa herr Lindman på de vägarna. Jag tror, att teckningen är fullständigt falsk. Men man förstår, hur otillgänglig den svenska högern skall vara för de synpunkter, som lett fram till 1925 års försvarsbeslut, när man ser hur högerns ledning anstränger sig för att vända allt till det värsta.

Jag skall icke här upptaga någon diskussion om vad herr Engberg tillåter sig yttra i kammaren. Jag anser dock, att det är en betydande skillnad, då å ena sidan en ledamot här uppträder och kritiserar bolsjevismens teser och den bolsjevikiska läran, och då å andra sidan en man träder upp och tager parti i en tvist mellan den engelska och den ryska statsmakten.

Vad herr Lindman sade till sist såsom en replik på mitt lilla raljeri om högerns exercis i bänkarna var mycket roligt sagt, men det hade ett fel, som en rolighet ofta har, i synnerhet då den kommer från herr Lindmans sida: det stämde icke med verkligheten. Jag förstod, att skämtet var riktat mot mig, men, herr Lindman, det förhållande, herr Lindman anspelade på, har ännu icke inträffat, och herr Lindman borde kunna lugna sig litet grand för att få se hur det går.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Herr talman! Vad beträffar de av herr Lindman omtalade tidningsurklippen, förhåller det sig ju så, herr Lindman, att det jag anförde ur tidningarna stod att läsa dels i går afton och dels i dag på morgonen och *berör omdömen om statsutskottets uppträdande i den föreliggande punkten.* Det är detta statsutskottets och dess majoritets uppträdande, som i högerpressen betecknats såsom ansvarslöst, illvilligt och politiskt förskämt, en dom, som givetvis även fälldes över dem, som komma att rösta på det sätt statsutskottet förordat.

Vad beträffar herr Lindmans egen beskyllning mot regeringen, förhåller det sig ju så, att herr Lindman bortser från och icke vill erkänna, att det väsentliga momentet, som tillkommit, just är, att den myndighet, som har att yttra sig över ett av de viktigaste av de områden, som den ekonomiska försvarsberedskapen skulle ha att beröra, i sitt nu inkomna yttrande gå in för ungefär samma synpunkter, som reservanten i fråga har angivit. Att med förtigande av denna omständighet icke taga tillbaka sitt omdöme är det karakteristiska för herr Lindmans uppträdande.

Vad herr Per Albin Hanssons yttrande beträffar, skall jag icke här ingå på frågan om hur pass mycket aktning de olika partier, som rösta under samma valkartellbeteckning, ha för varandra. Jag skulle i det avseendet kunna prestera en mycket upplysande bevisning beträffande den aktning, som de valmän från olika partier, som gå under den gemensamma kartellbeteckningen »arbetarpartiet» ha för varandra, en aktning, som jag tror världen runt söker sin like. När vi för vår del gått in för att rösta under samma kartellbeteckning som flera andra partier, är det för att i någon mån söka utplåna den orättvisa, som den nuvarande valordningen innebär gentemot de mindre valmansgrupperna, och således för att förskaffa oss representation i ungefärligt förhållande till vårt röstetal, som de större partierna erhålla. Förgäves ha vi vädjat till socialdemokraterna att i det avseendet vara med om att genomföra en mera rättvis valordning. Var med om den saken, herr Hansson, så behöves det ingen gemensam kartellbeteckning vare sig för socialister och kommunister eller för de frisinnade och högern! Men att, på samma gång man vägrar att vara med om att skapa en reformerad och rättvisare valordning, angripa dem, som försöka att genom valkartell i någon mån skydda sig mot orättvisor, förefaller icke vara någon vare sig stark eller imponerande ståndpunkt.

Herr **Jönsson** i Revinge: Det är ju klart, att om man skall sätta i gång en sådan här utredning, resultatet måste bliva, att man får avbryta den utredning, som har att göra med frågan om de överflödiga kasernerna. Jag hoppas, att motionärerna icke förvåna sig över att vi vilja, att det skall presteras ganska starka skäl för att man skall avbryta en sådan utredning. Det skulle väl då vara det världspolitiska läget, som i så avsevärd grad skulle ha försämrats, att man nu måste inställa vissa åtgärder i fråga om förverkligandet av 1925 års försvarsbeslut. För min del kan jag icke inse, att det här har presterats några skäl i det avseendet. Någonting, som pekar på att vi icke äro ensamma om den uppfattningen, är det franska beslutet av i somras, enligt vilket den franska arméns hästbestånd minskades med icke mindre än 19,000 hästar, samtidigt som man beslutade att använda ett mycket stort antal kaserner för andra ändamål.

Nu ha vi naturligtvis observerat, att det i Kina pågår ett inbördeskrig, men det har ju varat under många år; och vidare ha vi observerat, att det försiggår en notväxling mellan England och Sovjetryssland. Det ordval, som kännetecknar denna notväxling, är ju sådant, att Europa alldeles säkert skulle ha darrat inför följderna, om något liknande förekommit före 1914, men det tycks ju i närvarande stund icke vara så farligt med den saken. De ordalag, som

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och trupp förband m. fl. (Forts.)

de båda makterna för närvarande använda, och som vi ju kunna läsa om i tidningarna, föranleda icke, tyckes det, något omedelbart avbrytande av ens de diplomatiska förbindelserna. Under sådana omständigheter tycker jag verkligen, att det är något för mycket begärt, att vi nu i dag skulle besluta att antingen vissa truppförband skulle bibehållas eller föranstalta om en utredning, som ju alltid skulle vålla uteslutande förvirring och tidsutdräkt. När resultatet av densamma komme att föreligga, skulle förmodligen de, som beslutat 1925 års försvarsorganisation, komma att vidhålla densamma.

Nu bör man icke förvånas över någonting, som säges från kommunistiskt håll, men när herr Spångberg här förklarade, att den svenska armén uteslutande är ett instrument i herr Lindmans hand mot arbetarna, kände jag verkligen en viss förvåning, ty det var väl något orimligt sagt, till och med för att komma från det hållet. Vidare vill jag bestämt opponera mig mot hans historieskrivning. Han förklarade sålunda, att, när ryssarna efter revolutionen sökte återuppbygga Ryssland, hela världens arméer dirigerades emot dem. Såvitt jag vet, dirigerades inga arméer mot bolsjevikerna och allra minst dirigerades svenska trupper öster ut på det sättet. Det som närmast följde efter revolutionen var väl, att Europa vägrade att lämna Ryssland kredit och lån. Men det berodde uteslutande på att bolsjevikernas första regeringsåtgärd var att utgiva en förklaring om, att de icke ville betala sina skulder, och att de ämnade konfiskera all utländsk egendom; och under sådana förhållanden borde väl icke ens herr Spångberg förvåna sig över att man på sådana villkor icke ville giva kredit eller lån. Jag tror icke, att herr Spångberg själv, om han haft några penningar att låna ut, skulle ha lånat ut dem till Sovjetryssland.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Lindman, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten a) av utskottets förevarande utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten b).

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs *punkten c)*. Därvid anförde:

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Herr **Holmgren:** Herr talman! Jag ber att i korthet få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Sedan *punkten d)* nu föredragits, yttrade:

Herr **Andrén:** Herr talman, mina herrar! Under förevarande punkt i utskottets utlåtande behandlas herr Wohlins motion i första kammaren. I denna motion föreslås, att Upplands artilleriregemente skall bibehållas och organiseras såsom ett lätt motoriserat arméartilleriregemente. Det är endast med tvekan, som jag säger, att utskottets utlåtande behandlar denna fråga, ty den avvisas tillika med andra betydelsefulla frågor med en motivering på två, säger två, rader. Jag förstår emellertid, att det icke finnes någon möjlighet att vinna kammarens bifall för denna motion, och jag skall därför fatta mig kort. Så kortfattad som utskottet lär jag dock icke kunna bli.

Huru utomordentligt fint avvägd måste icke motiveringen, enligt utskottsmajoritetens mening, till 1925 års försvarsbeslut vara, när man med hjälp av densamma tror sig om att kunna avvisa icke blott mera genomgripande reformförslag utan även en motion, sådan som den föreliggande. Den avser dock ingenting annat än att stärka vår erkänt svaga artilleristiska utrustning genom att vid sidan om det tunga arméartilleriregementet ställa ett lätt sådant. Är det icke av alla erkänt, att vårt artilleri är synnerligen svagt? Skall man tro Löbells »Jahresberichte über das Heer- und Kriegswesen» sista årgången, synes intet jämförligt land, som fritt fått ordna sitt försvarsväsende, ha ett i förhållande till sitt infanteri så svagt utbildat artilleri, som vår armé äger. Generalfälttygmästaren skriver i sin inlaga till 1925 års riksdag följande: »Vad först det i arméfördelningen ingående artilleriet beträffar, har detta hos oss hittills räknat 11 batterier på 12 infanteribataljoner. Någon höjning av antalet artillerienheter pr infanterienhet har icke skett genom 1925 års beslut beträffande försvarsväsendets ordnande. Efter kriget är det endast åt de besegrade, som segrarna lämnat ett så svagt fördelningsartilleri som ett batteri på infanteribataljon. Organiserat enligt moderna fordringar består ett fördelningsartilleri av minst $1\,^1/_3$ batteri pr infanteribataljon.» Och så fortsätter generalfälttygmästaren: »Då vårt fördelningsartilleri alltså är avsevärt svagare, bör arméartilleriet redan av denna anledning ökas.»

Medan andra länder på grund av erfarenheterna under alla de sista krigen avsevärt ökat och förstärkt sitt artilleri, stå vi kvar på en gammalmodig ståndpunkt, delvis, men också endast delvis, motiverad av våra särskilda terrängförhållanden. Ifråga om befälskadrerna äro vi t. o. m. sämre utrustade enligt 1925 års försvarsordning, än vi voro enligt 1892 års försvarsbeslut. Vad detta betyder för vårt artilleris förmåga att svälla ut i krig, behöver jag icke närmare beröra. Jag behöver icke heller särskilt framhålla, att det är omöjligt att improvisera en officerskår med den kvalificerade utbildning, som kräves för ett modernt artilleri. Icke heller behöver jag framhålla, vad det betyder för infanteriet att sakna det moraliska och materiella stödet av ett tillfredsställande artilleri. Det blir vårt infanteri, som i händelse av krig med sitt blod måste betala, vad vi spara vid detta tillfälle. Det är denna sak, vi måste erinra oss, när vi nu avvisa ett förslag, som kräver en engångskostnad på en halv miljon kronor och en årligen återkommande kostnad på 830,000 kronor.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Med några ord vill jag också beröra Uppsalas lämplighet såsom förläggningsort för ett dylikt lätt arméartilleriregemente. Jag skall givetvis icke gå in på de lokala intressen, som kraftigt ha bidragit till att skapa en stark opinion inom själva Uppland till förmån för detta förslag. Men jag vill erinra därom, att Uppland är det centrala Sveriges åt öster längst framskjutna utpost, och att det har en hel lång rad förträffliga hamnar, lämpliga att använda vid landstigningsförsök. Med sina järn- och åkerfält måste det också vara ett eftersträvansvärt krigsbyte. Vad Uppland och dess fösvar betyder för försvaret av huvudstaden, detta centrum för vår militära och civila administration, under krigstid måhända mera betydelsefullt än i fredstid, behöver jag icke heller särskilt dröja vid. För Upplands försvar måste ett till Uppsala förlagt artilleriregemente vara av den allra största betydelse. Från Uppsala stråla järnvägar ut till icke mindre än fem olika punkter på Upplands kust; och jag kan tillägga, att denna förläggningsort ligger tillräckligt långt inne i landet för att vara skyddad för överrumplingar, men samtidigt tillräckligt nära kusten för att tillåta mobiliserade militärförband att i något så när god tid komma fram till hotade punkter. Ett till Uppsala förlagt artilleriregemente skulle alltså giva en av den svenska kustens mest ömtåliga punkter ett synnerligen behövligt gränsskydd.

Jag tvivlar icke på min sak, men jag förtvivlar om möjligheten att denna gång och i denna kammare kunna vinna förståelse för densamma; och därför skall jag, herr talman, icke göra något yrkande.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag hade tänkt böja mig för klubbslaget, då ju den siste ärade talaren icke gjorde något yrkande, men jag ber i alla fall att få säga några ord i anledning av ett yttrande, som han fällde.

Han beklagade, att utskottet med några få rader avfärdat de väckta motionerna. Samma beklagande fälldes tidigare i dag, men med andra ord, av herr Lindman. Det kan kanske vara skäl att försäkra, att dessa kortfattade rader icke innefatta vare sig ringaktande av motionärerna eller av saken, och det förhåller sig ju så, att utskottet exempelvis på denna punkt är alldeles enigt såväl i motivering som kläm. Även högerrepresentanterna stå således för det yrkande, som föreligger i denna punkt, något som man ju lätt kan förvissa sig om. Formuleringen är för övrigt sådan, att man har att söka själva motiven för avslagsyrkandet i 1925 års försvarsbesluts motivering. Det kan icke vara något skäl att på varje punkt upprepa samma motivering, som står inskriven i 1925 års beslut. Motionärerna borde ha låtit sig angeläget vara att taga reda på vad som där är sagt, och de borde försökt att i sina motioner argumentera ihjäl försvarsbeslutets motiver. Det har man emellertid icke gjort, och då kan det icke vara någon mening i att nu upprepa det som är ett faktum.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. På framställd proposition av herr förste vice talmannen, som övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, blev utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten e) föredrogs härefter; och yttrade därvid:

Herr andre vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Med stöd av vad jag tidigare yttrat tillåter jag mig upprepa mitt yrkande, att riksdagen med avslag å utskottets hemställan måtte besluta, att den slutliga indragningen av Skånska dragonregementet skall t. v. anstå.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr andre vice talmannen Nilsson framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna f)—h).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten i)* begärdes ordet av

Herr **Törnkvist** i Karlskrona, som anförde: Herr talman! Jag har på denna punkt några ord att säga rörande vissa arbetsförhållanden inom försvarsväsendet, och jag har gjort herr försvarsministern uppmärksam därpå, men hans tid tycks inte tillåta honom att vara närvarande här. Jag ber därför att få rikta mig till herr statsministern.

Våra försvarsanslag ha i mycket hög grad blivit arbetsanslag. De intressen av social och arbetslugnande natur, som gjort sig gällande på arbetsmarknaden i övrigt, göra sig därför också med ökad styrka gällande på försvarets arbetsplatser. Det torde för vår allmänna strävan efter arbetsfred och arbetslugn också ligga ett intresse i att sådan arbetsfred och sådant arbetslugn även, så långt överhuvud taget är möjligt, upprätthålles på dessa arbetsplatser. Det gäller såväl vid armén som vid marinen, att arbetsbefälet synbarligen icke rekryteras såsom arbetsbefäl i den mening man ser saken på arbetsplatser av civil natur, utan huvuduppgiften och inriktningen är en annan. Det är därför av vikt, att man i de högre instanserna — jag tänker här närmast på departementet — är mycket känslig för klagomål, som komma in, över hur man sköter sina uppgifter såsom arbetsbefäl, samt undersöker befogenheten av olika slags klagomål, allt givetvis i syfte att upprättahålla freden på arbetsplatserna, samtidigt som man bör hava i sikte att söka minska anledningarna till försvarsväsendets impopularitet. Det är stora grupper arbetare, som numera sysselsättas inom försvarsväsendet.

Vad som givit mig anledning att taga till orda på denna punkt — jag skulle ju kunnat vänta, tills materialanslaget kommer före, men det kan vara fråga om att vinna tid — det är den konflikt, som sedan den 1 juli 1926 pågår vid fälttelegrafkåren ute vid Frösundavik. Såvitt jag, med den erfarenhet jag har rörande sådana saker, kan läsa handlingarna rätt, så tangerar synbarligen denna konflikt avtalsbrott från vederbörande befäls sida. Den som läser handlingarna torde i varje fall förvisso få ett ganska bestämt intryck därav. Mitt önskemål skulle nu vara, att departementschefen allvarligt söker så snart som möjligt bringa ur världen de meningsmotsättningar, som där råda. Ty när man, såsom i detta fall, i april i fjol kommer till en uppgörelse och överenskommer, att, när avskedanden från arbetsplatsen ske, hänsyn skall tagas till anställningstid och skicklighet, men därefter redan den 1 juli behöver gå i konflikt på nytt på grund av avskedanden, som synbarligen icke stå i överensstämmelse med överenskommelsen från april, då är detta verkligen tragiskt, och saken behöver enligt min mening energiskt synas i sömmarna och om möjligt bringas ur världen. Ty det kommer att få sina otrevliga konsekvenser, om man, på grund av att arbetsbefälet icke utbildas såsom arbetsbefäl i vanlig mening, på detta område ständigt nödgas stå inför konfliktmöjligheter av den beskaffenhet, jag här påtalat och som överhuvud taget aldrig för försvarsväsendet kunna avsätta några gynnsamma eller lyckliga frukter.

Jag har därför velat göra denna erinran och hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m.

Till behandling upptogs nu statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av telegraffullmäktige m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 4 januari 1927 dagtecknad proposition nr 45, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1:o) besluta, att telegraffullmäktige skulle från och med den 1 januari 1929 indragas samt att arvodet till järnvägsfullmäktig skulle från och med 1 januari 1928 utgå med ett belopp, för år räknat, av 3,000 kronor; och

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att i 42 § i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk vidtaga de ändringar, som kunde föranledas av riksdagens beslut beträffande ovannämnda fullmäktige.

Herr *Carlsson-Frosterud* hade emellertid i en inom andra kammaren väckt motion, nr 278, föreslagit, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 45, i vad den avsåge, att telegraffullmäktige skulle från och med den 1 januari 1929 indragas; samt

att riksdagen måtte besluta, att årligt arvode av 1,500 kronor skulle utgå till vardera av två telegraffullmäktige, gällande från 1 januari 1929.

Utskottet hemställde,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma avsåge indragnig av telegraffullmäktige, och med bifall till den i detta hänseende väckta motionen, måtte

1:o) besluta, att arvodet till telegraffullmäktig skulle från och med den 1 januari 1929 utgå med ett belopp, för år räknat, av 1,500 kronor samt till järnvägsfullmäktig från och med den 1 januari 1928 med ett belopp, för år räknat, av 3,000 kronor; och

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att i 42 § i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk vidtaga de ändringar, som kunde föranledas av riksdagens beslut beträffande ovannämnda fullmäktige.

Vid detta utlåtande var fogad reservation av herrar *Vennersten, Widell, C. Petrus V. Nilsson, Bergqvist, Hammarskjöld, Wiklund, Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å den i ämnet väckta motionen, måtte

1:o) besluta, att telegraffullmäktige skulle från och med den 1 januari 1929 indragas samt att arvodet till järnvägsfullmäktig skulle från och med den 1 januari 1928 utgå med ett belopp, för år räknat, av 3,000 kronor; och

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att i 42 § i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk vidtaga de ändringar, som kunde föranledas av riksdagens beslut beträffande ovannämnda fullmäktige.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Herr **Wiklund:** Herr talman! Den nu föreliggande frågan kan givetvis inte sägas ha så synnerligen stor betydelse, och i jämförelse med den nyss avhandlade frågan kan man ju säga att den så gott som alldeles förbleknar. Men då jag är en bland reservanterna, har jag ansett mig böra yttra några ord.

Det är ju så, att riksdagen en gång har beslutat att införa dessa fullmäktige i respektive verk och styrelser. Men så nyligen som år 1926 beslöt riksdagen avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående fullmäktigsystemet inom statsförvaltningen och de affärsdrivande verken. I anledning av denna skrivelse tillsatte Kungl. Maj:t särskilda sakkunniga för att utreda frågan; och dessa sakkunniga ha, alla på ett undantag när, ansett, att åtminstone telegraffullmäktige borde kunna indragas.

Enligt till de sakkunniga lämnade upgifter ha telegraffullmäktige under år 1925 bevistat 13 sammanträden och deltagit i behandlingen av 33 ärenden. Under större delen av år 1926 ha dessa fullmäktige bevistat 9 sammanträden och varit med om behandlingen av 29 ärenden. Vilken vikt dessa ärenden haft och av vilken betydelse det varit att fullmäktige deltagit i dessa ärendens behandling, framgår visserligen icke av de sakkunnigas betänkande. Men den omständigheten, att de sakkunniga ansett sig böra föreslå indragning av telegraffullmäktige, torde väl få anses innebära, att betydelsen av fullmäktiges närvaro vid behandlingen av ifrågavarande ärenden i telegrafstyrelsen inte varit så synnerligen stor.

Emellertid ha ju dessa fullmäktige dragit en kostnad för statsverket av 8,000 kronor om året förutom resekostnader och dagtraktamenten. Man svävar visserligen i okunnighet om huruvida betydelsen av fullmäktiges närvaro ens varit så stor, att dessa arvoden och denna resekostnads- och dagtraktamentsersättning kunnat inbesparas. Men när de sakkunniga ansett sig kunna förorda indragning av fullmäktige, torde därav framgå, att den besparing, som fullmäktige kunnat åstadkomma i telegrafstyrelsen, inte varit så synnerligen stor.

Då nu de sakkunniga såväl som Kungl. Maj:t, vilka väl bäst kunnat tränga in i ärendet och bedöma frågan, ha föreslagit, att fullmäktige i telegrafstyrelsen skola indragas, så vore det enligt mitt förmenande rent av underligt, om inte riksdagen skulle bifalla detta Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då det väl är på sin plats, att någon från utskottsmajoriteten tar till orda närmast efter en av reservanterna, har jag tagit mig friheten att komma nu omedelbart.

Det kan kanske då inte skada, att även jag tar ett litet ingångsspråk eller ingångsord, som man säger uppe i Bergslagen, till utgångspunkt för min lilla betraktelse härvidlag. Jag skall då fortsätta, där hans excellens statsministern slutade för en stund sedan, med ett litet citat ur Svenska Dagbladet, som visar, hur pass sakligt man på vissa håll är beredd att taga ett sådant här spörsmål. Det heter där, efter det av herr statsministern anförda citatet, på följande sätt: »I dag förekommer också på kamrarnas bord ett annat ärende, där statsutskottets majoritet emot en sakkunnig kommitté och Kungl. Maj:ts förslag förordat bibehållandet av de s. k. telegraffullmäktige, låt vara att dessas arvode föreslås nedsatt från 4,000 till 1,500 kronor årligen. Men här gäller det inga riksintressen utan vaktgöring kring politikernas möjlighet till civilförsörjning på det allmännas bekostnad. Den negativa hållningen gentemot ovannämnda försvarsmotioner och den positiva till det parlamentariska råds-

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

och fullmäktigesystemets bevarande inom statsförvaltningen kastar ett blixtljus över det dominerande draget hos nutida svensk demokrati.» Tycka inte herrarna, att det är ovanligt sakligt hållet för att komma fram i ett av de ledande högerorganen här i huvudstaden? Jag bara frågar.

Därefter skall jag be att få för min del angiva några synpunkter, som jag inte kan underlåta att lägga på denna fråga. Och för att jag inte skall förfalla till samma ståndpunkt, på vilken, att döma av det citat jag nyss läste upp, åtskilliga medlemmar av denna kammare måhända befinna sig, skall jag be att få hålla mig till den faktiska utvecklingen av telegrafverkets verksamhet från det år, då denna fullmäktiginstitution inrättades, till och med 1925 års slut. Jag skyndar att tillägga, att jag fått redogörelsen i fråga från telegrafstyrelsens statistiska avdelning och att den är daterad i Stockholm den 8 mars 1927.

Av denna tabell framgår, att för telefonen antalet central- och växelstationer år 1907 var 1,625, medan det år 1925 var 3,474 — en tillväxt av 114 %. Jag skall inte här anföra alla de siffror jag har; det kan kanske befinnas nödvändigt att ha litet krut kvar längre fram i debatten. Jag skall blott nämna några siffror, som på tydligt sätt angiva utvecklingen. Antalet samtal med abonnemangsavgift var år 1907 287,066,400, år 1925 603,409,000, en ökning på 110 %. Antalet taxerade samtalsperioder var 1907 12,911,168 och 1925 51,535,612. Det är ganska belysande för utvecklingen på det området.

Går jag sedan över till telegrafverksamheten, finner jag, att det där förhåller sig på ungefär samma sätt; utvecklingen där företer givetvis icke så stora språng, som när det gäller telefonen. Antalet centrala telegrafstationer, telegrafexpeditioner etc. var år 1907 973, år 1925 var det 1,677. Längden av telegrafledningar i kilometer var år 1907 31,300 och år 1925 44,850. Antalet taxerade telegram var år 1907 3,510,150 och år 1925 6,408,977.

Jag går sedan över till radiolicenserna. Fastän radioverksamheten pågått så kort tid, som är fallet, så har den under den korta tiden från slutet av 1925 t. o. m. den 31 december 1926 i det allra närmaste fördubblats. Om herrarna iakttaga siffran för 1925, så förstår ni vart jag vill komma. Under det året utlämnades 125,591 radiolicenser.

Den utan tvivel intressantaste avdelningen i denna tablå är den jag nu kommer till. Under den där upptagna rubriken »ekonomien» angivas inkomsterna för år 1907 till 11,712,117 och för år 1925 till 79,582,375 kronor. Vi ha där att konstatera en stegring på omkring 580 %, t. o. m. det sistnämnda året, ett belopp nära sju gånger det för år 1907. — Överhoppande ett par rubriker, skall jag därefter nämna, att överskottet 1907 var 3,369,742 och år 1925 16,861,185 kronor, det senare året alltså lågt räknat fem gånger så stort som 1907. — Det disponerade kapitalet, en mycket intressant rubrik, uppgick enligt den från telegrafstyrelsens statistiska avdelning lämnade statistiken till 50,652,806 för år 1907, medan det för 1925 uppgick till inte mindre än 285,945,228 kronor. — Antalet tjänstemän och arbetare var år 1907 5,450, år 1925 14,347. Dessa sista siffror visa, att under de år denna utveckling pågått det icke behövt göras någon utomordentligt stor ökning av personalen. Det hela visar, att utvecklingen gått i den riktningen, att man här har fått fram ökad förtjänst undan för undan och givetvis samtidigt också kommit till ökad kontakt med allmänheten undan för undan.

Det torde kanske kunna väntas, när man anför sådana siffror, att någon kommer och säger, att man kan icke vara nog försiktig, då man anför siffror, att dessa siffror icke stämma med vad som finnes angivet i riksgäldskontorets årsbok för året 1925—1926. Jag skall därför till den kraft och verkan det hava kan angiva de siffrorna. Det befinnes, att år 1925 voro av lånemedel placerade i telegrafverkets anläggningar 246,426,890 kronor. Den 30 juni 1926 var

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

samma placering — märk väl lånemedel — 254,726,890 kronor. Nu tycker jag verkligen, att det hade varit denna sakkunnigmajoritets uppgift, eller åtminstone att det hade bort vara densamma angeläget, eftersom man i utlåtandet oupphörligen, höll jag på att säga, eller ganska mycket åberopat likheten mellan postverket och telegrafverket, att lägga fram den tablå, som jag nu så småningom har lyckats få fram, så att man kunnat få några exakta utgångspunkter att bedöma frågan från, och inte bara komma med lösa antaganden och jämförelser på fri hand. Sådana har enligt min mening majoriteten tillåtit sig att diktera ned och sedan kallat resultatet för ett sakkunnigbetänkande.

Jag skall dessutom be att få fästa uppmärksamheten på ett par saker. Under den utvecklingsperiod, för vilken jag tillåtit mig att draga fram några siffror, har telegrafverket kommit att bli vad det icke var 1907, nämligen ett monopol. År 1907, då fullmäktiginstitutionen infördes, jag tror på förslag av herr Lindmans dåvarande civilminister, fanns det stora allmänna telefonbolaget i Stockholm ävensom åtskilliga smärre telefonföretag i landsorten. Utvecklingsmöjligheterna voro då långt mindre, än vad de sedan i verkligheten blivit i alla avseenden. Så t. ex. fanns inte den nya gren, som telegrafstyrelsen nu omhänderhar, nämligen radioverksamheten, och det är ju inte så underligt. Om jag får förutsätta, att kammaren här vill behandla frågan fullt sakligt och icke politiskt, så får den väl medge, att om det år 1907 fanns intresse att på något sätt knyta allmänheten till telegrafstyrelsen för att å ena sidan direkt tillgodose allmänhetens intressen och å andra sidan tillgodose de affärsmässiga synpunkterna, fanns detta intresse år 1907, säger jag, då det disponerade kapitalet var i runt tal 50,652,000 kronor, så måste det väl i all rimlighets namn finnas i ännu högre grad nu, när det disponerade kapitalet växt så enormt, är omkring fem gånger så stort, som det var år 1907.

När man här hör talas om, såsom jag visade genom att läsa upp några rader ur Svenska Dagbladet för i dag, att det här gäller politikernas försörjning, skall jag be att till kammarens protokoll få antecknat, att statsutskottets ordförande, landshövding Kvarnzelius, låtit verkställa ett utdrag ur statskalendern, vilket utvisar, att dessa fullmäktigeuppdrag äro så fördelade, att 11 av dem innehavas av högermän, 9, allra högst, av socialdemokrater, 1 av en liberal och 1 av en folkfrisinnad. Så vitt jag förstår, kan det inte få vara tal om att anlägga den synpunkt, som kommit till användning i dag i högerns ledande tidning här i Stockholm. Jag tror, att herrarna gjorde klokt i att taga sig en liten funderare, om man inte för framtiden ändå borde behandla sådana här frågor litet mer ur saklighetens än ur slagordets synpunkt.

Jag kan icke neka mig nöjet att här från talarstolen nämna, att på grund av det tidningsskriveri, som nu under åtskilliga år ägt rum, så mötes man ute i bygderna allt emellanåt av den frågan: Hur mycket tjänar du egentligen på dina myckna kommittéuppdrag? — En gång frågade mig en person — herrarna kanske tycka, att det är larvigt att tala om sådant, men jag har beslutat mig för att en gång för alla rensa upp denna lögntrafik — om jag inte tjänade inemot 60,000 kronor om året på sådant — »och dessutom har du naturligtvis dina fullmäktigeuppdrag av olika slag». Jag svarade helt enkelt, att jag var mycket tacksam för de där 60,000 kronorna, ty spredes en sådan uppgift ut över hela landet, skulle det bara stärka min kredit. Vad fullmäktigeuppdrag beträffade, så hade jag då icke hunnit få något. Det var nämligen i början på 1922 den frågan framställdes till mig, och då hade jag verkligen icke något sådant uppdrag. Sådana vansinnigheter får man i alla fall höra ute i bygderna, och det är ett verk av en politisk propaganda, som vill göra gällande, att det är ett självändamål, som tillgodoses, när det sättes till några personer för att se till att statens intressen och allmänhetens intressen så smidigt som möjligt tillgodoses i de affärsdrivande verkens ledningar.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Man torde nu komma fram och säga, att den använda formen härför icke är den rätta. De sakkunniga ha också varit inne på den sidan av ämnet. Man anser, att detta anknytande bör ske helt och hållet genom för varje särskilt beslut ansvariga styrelseledamöter. Därpå svarar jag: Är det skäl i att kasta den lilla spillra av inflytande, som man här har, för den utsikten, att man någon gång i framtiden efter en företagen omorganisation av verket skall få in några språkrör för det allmänna? Jag tror för min del, att det är bra mycket klokare att behålla det man har.

Då jag förmodar, att det i fortsättningen kommer att sägas, att det icke kan visas, att dessa fullmäktige gjort någon nytta, så måste jag i sanningens intresse säga, att det naturligtvis kan med papper visas, att sakkunniga ha rätt. Men varför? Jo, därför att fullmäktiges inlägg aldrig antecknas eller åtminstone mycket sällan antecknas i protokollen över de beslut, vartill man kommer i de olika styrelserna, men dessa inlägg, som göras under överläggningarna, bli många gånger avgörande för det beslut, som sedan kommer att fattas, fastän de registreras, som sagt, inte på något sätt i protokollen. Det är alltså omöjligt att kunna bevisa vad som uträttats av sådana fullmäktige. Jag ställer emellertid den frågan: Skulle icke andra kammaren för sin del ha en viss nytta av att fasthålla vid sin gamla ståndpunkt, att man icke skall släppa ämbetsmännen, hur dugliga, hur intresserade, hur skickliga för fullgörandet av sin uppgift de än äro, alldeles lösa, utan att det är välgörande, att det civila bondförståndet också på en eller annan punkt får vara med och göra sig gällande.

Då jag nu begagnar tillfället att tala om denna sak, förmodar jag, att det är åtskilliga, som anse det mer än lovligt fräckt av mig, eftersom jag för tillfället har ett sådant uppdrag och haft det ett par tre år. Jag betraktar emellertid inte denna sak på något vis ur egna synpunkter. Jag betraktar den ur statens synpunkter. Det får jag säga, att den lilla utgift, som här är föreslagen av utskottsmajoriteten, nämligen 3,000 kronor för två fullmäktige plus litet resekostnadsersättning till dessa, är, när det gäller ett så oerhört stort disponerat kapital som nära 286 miljoner kronor, bara luft i förhållande till den nytta dessa fullmäktige kunna göra. Jag känner fall, där dessa fullmäktige genom sitt ingripande i ett affärsdrivande verk åstadkommit besparingar, därigenom att de bidragit till ändamålsenliga beslut; och på så sätt ha arvodesbeloppen, till och med med de gamla arvodena 4,000 kronor vid telegrafstyrelsen och 6,000 vid statens järnvägar, sparats in för många år framåt. Jag kritiserar visst inte verkens ledningar. Kammaren skulle nog falla i förvåning, om jag skulle göra det. Jag söker tvärtom hålla dem om ryggen i deras många gånger svåra ställning gent emot allmänheten, som icke alltid kan sätta sig in i vad det gäller. Å andra sidan vill jag icke vara med om att lädera allmänhetens intressen genom ett avklippande av varje möjlighet till inflytande för densamma på ärendenas utgång och på hur besluten skola utfalla för framtiden; och när vi nu hållit på med fullmäktige sedan 1907 och telegrafverket sedan dess svällt ut som det gjort, kan jag icke finna, att det är lämpligt att draga in dessa fullmäktige.

Då jag nu ser herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här närvarande, ber jag få säga, att jag har läst departementschefens yttrande mycket noga men att jag icke kan finna, att det andas någon entusiasm för de sakkunnigas förslag. Jag tycker, att det där förekommer så vaga ordalag, som gärna kunna begagnas i en sådan situation som denna. Det heter på sidan 6 i ifrågavarande proposition (nr 45): »Verkets karaktär och den organisation, det numera har, torde också göra detsamma mindre beroende av den möjlighet till närmare beröring med det allmänna affärslivet, som fullmäktiginstitutionen varit avsedd att bereda.» — »Mindre beroende» — Alltså är enligt mitt

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

sätt att läsa man i ganska hög grad beroende i alla fall av fullmäktige och deras kontakt med allmänheten. Herr statsrådet säger också försiktigtvis »mindre beroende». Går jag till nästa sats, heter det där: »Det vill därför synas, som om något större behov av en vid telegrafverket knuten fullmäktiginstitution icke längre förefinnes.» — Jag gör här samma anmärkning. Det står »något större behov». Alltså finns det dock ett behov även där, enligt det använda uttryckssättet. Jag frågar då ånyo: Kan det vara klokt att just då klippa av för en sådan struntsummas skull, som det här gäller, när man vet, att om det gällt ett privat företags styrelse av motsvarande omfattning, det icke skulle komma i fråga — det tror väl ingen av kammarens ledamöter — att göra något sådant med hänsyn till en så liten summa som 1,500 kronor till arvode. Ånej, man räknar inte på det sättet, utan då skulle man nog vara med om att sätta till det flerdubbla beloppet.

Jag antager, att det kommer att sägas åtskilligt ytterligare här i dag i denna fråga, inte minst från de sakkunnigas sida. Jag vill i alla fall nu passa på och säga det, att de jämförelser äro ganska olyckliga, som gjorts med postverket och andra verk. Jag går ett ögonblick tillbaka till denna trevliga bok för att lämna den upplysningen, att postverkets till utgifter för kapitalökning använda lånemedel utgöra blott icke fullt en tiondedel av det belopp som för motsvarande ändamål användes vid telegrafverket. När man dessutom vet, att postverkets kontakt med allmänheten är av ett helt annat, ett så att säga mera lagbundet slag än vad telegrafverkets är, så kan jag för min del inte finna, att det är någon som helst möjlighet med hänsyn till allmänhetens intressen att vara med om att votera i enlighet med reservanternas förslag.

Då utskottet för sin del uttryckligen har sagt ifrån, att instruktionen skall ändras, så att fullmäktige verkligen få tillfälle att vara med varje gång ett viktigt avgörande träffas, och då jag, med stöd av de siffror, bland annat, som jag här anfört, anser att jag har fullgoda skäl för min uppfattning, så tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Röing* instämde häruti.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Meurling:** Herr talman, mina herrar! I statsutskottets utlåtande erinras, att fullmäktige i telegrafstyrelsen äro tillsatta för att »utöva kontroll över verkets skötsel». Det tillägges i utlåtandet, att telegrafverkets verksamhet alltjämt har befunnit sig i stigande och att det därvid varit av stort värde att ha tillgång till fullmäktige »vid prövningen av de mången gång statsekonomiskt och samhälleligt mycket viktiga frågor, som höra under telegrafstyrelsen». Av detta uttalande synes framgå, att man skulle ha att räkna med allt flera och viktigare frågors hänskjutande till telegraffullmäktige. Och av statsutskottets vice ordförandes inlägg här har ju också framgått, att han sätter telegrafverkets miljonutvidgningar och vissa rörelsegrenars ökning med ända till 500 à 600 procent i direkt samband med fullmäktiges verksamhet. Då detta ju antyder en helt annan erfarenhet från de gångna åren, än de sakkunniga utgått ifrån och även Kungl. Maj:t vid framläggande av sitt förslag tagit fasta på, skall jag be att i det avseendet få nämna några direkta siffror.

Vad då först telegrafverkets stigande verksamhet angår, har ju herr Anderson i Råstock lämnat ytterligt imponerande siffror angående dess omfattning. Ser man efter, i vad mån detta återspeglas i fullmäktiges samtidiga verksamhet, så finner man, att år 1917, då fullmäktiges verksamhet var intensivast, deras sammanträden uppgingo till 33 stycken under året, under det att antalet sammanträden under den senast redovisade årsperioden uppgick till 13 stycken. Samtidigt som verkets rörelsegrenar ha ökats med 100, 200, 500

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

eller 600 procent, har således antalet fullmäktigesammanträden åkt ned till ungefär tredjedelen.

Se vi vidare på antalet ärenden, så finna vi, att under år 1917 behandlades av fullmäktige 257 ärenden, medan antalet under det sistförflutna, nämnda året behandlade ärenden utgjorde 43, vilket sålunda innebär, att antalet ärenden för fullmäktige sjunkit till under femtedelen av 1917 års siffra.

Går jag så vidare till den statsekonomiska och samhälleliga vikten av dessa ärendens prövning, så framgår av statsutskottets utlåtande, att man där lagt huvudvikten vid, att vissa ärenden äro av den karaktären, att en ensidig teknisk och byråkratisk prövning av dem icke borde få ifrågakomma. Hur stämmer nu detta med ärendenas art? Se vi på 1917 års 257 ärenden, så finna vi, att av dessa voro 102 ärenden av, vad jag skulle vilja kalla, allmän karaktär, under det att övriga 155 ärenden, utgörande 60 procent av hela antalet, voro rena förrådsärenden, upphandlings- och inköpsfrågor. En avsevärd förskjutning har i det fallet ägt rum under åren. Om vi se på det sista året, så finna vi, att av de 43 då behandlade ärendena inte mindre än 36 stycken, d. v. s. så gott som allesamman, voro rena förrådsärenden. Det var således frågor om inköp av kablar, uniformstyg, kreosotolja, papper och alla dessa saker, som vi veta, att telegrafstyrelsen har att ombesörja, och i fråga om vilka jag är kättersk nog att förmoda, att ett tekniskt avgörande och ett formellt förfarande i allmänhet äro mest betryggande.

Då statsutskottet särskilt har poängterat, att rundradioverksamheten numera med alla de allmänheten i hög grad berörande spörsmål, som därmed äro förknippade, skulle motivera behovet av fullmäktige för att anknyta till allmänheten, ber jag att få påpeka, att under sista året har ett enda rundradioärende, nämligen skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppförande av Motalastationen, behandlats av fullmäktige. Och det lär väl i detta fall också vara tydligt, att telegrafverket för särskilt rundradioverksamheten disponerar en apparat, som inte lämnar något övrigt att önska med avseende på förbindelse med allmänheten. Vi ha radiostyrelsen, ytterligt mångsidigt sammansatt. Vi ha programrådet, som sväller dag för dag och där snart alla möjliga och upptänkliga intressen äro representerade. Vi ha de särskilda radioklubbarna, som få framföra sina synpunkter. Vi ha slutligen pressen, där man inte kan tänka, att några av allmänhetens önskemål egentligen bli fördolda för telegrafverket. Till denna apparat skulle nu fogas dessa två fullmäktige såsom en för framtiden nödvändig institution för vinnande av kontakt med allmänheten!

Statsutskottet har föreslagit en sänkning av fullmäktiges arvoden från 4,000 till 1,500 kronor. Samtidigt har utskottet emellertid ansett, att detta arvode på 1,500 kronor bör motiveras genom att ge fullmäktige ny instruktion och ökat inflytande i verkets angelägenheter. Jag är övertygad, att man, när man på det viset föreslår en utvidgning av telegraffullmäktiges verksamhet, går stick i stäv mot de sista tio årens klara och tydliga erfarenhet.

Det ligger nära till hands att göra en jämförelse med postverket, där som bekant icke några fullmäktige finnas, om man undantar den del av verket, som har hand om den direkta penningplaceringen, där vi ha postsparbanksfullmäktige, huvudsakligen för att därigenom kunna anknyta till riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige, vilket naturligtvis är nödvändigt i dessa placeringsfrågor. I övrigt arbetar poströrelsen utan fullmäktige på ett gott och kontinuerligt sätt. Jag är alldeles övertygad, att man, ifall man går till grunden av frågan, icke skall kunna anföra några skäl för att i det fallet behandla telegrafverket annorlunda än postverket.

Den föreliggande frågan gäller ju inte något vidare stort belopp. Men jag har i alla fall velat här redogöra för de sakliga skäl, som gjort, att jag anslutit mig till de sakkunnigas ståndpunkt. Och det är mig angeläget att här

uttala, att jag inte gjort detta på den grund, att det hittills inte skulle visat sig möjligt att i fullmäktigeinstitutionen få fram den insikt och erfarenhet, som man från början avsåg. Utan det är uteslutande därför att utvecklingen helt och hållet vuxit ifrån den nuvarande fullmäktigeinstitutionen på detta område, som jag framlagt förslaget.

Jag tror, att det för ett logiskt och samvetsgrant fullföljande av besparingsarbetet är av principiell vikt, att man avvecklar även denna fullmäktigeinstitution i nuvarande skede.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Då jag åhörde herr Andersons i Råstock anförande, hördes det som om det gällde indragning av själva telegrafstyrelsen och icke bara av telegraffullmäktige. Men så ligger ju icke saken, herr Anderson, utan det är ju bara fråga om telegraffullmäktiginstitutionens vara eller icke vara, och den frågan torde icke vara någon så stor fråga, som herr Anderson i Råstock ville göra den till. Därtill vill jag lägga, att den i mycket ringa grad är en ekonomisk fråga, även om man kan säga, att dessa fullmäktige sedan 1919 kostat staten 8,000 kronor om året, men skulle enligt utskottets förslag kostnaden nedsättas till 3,000 kronor.

Varför jag har ställt mig på reservanternas sida, är därför, att den av förra riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärda utredningen om möjligheterna för en indragning av denna institution givit till resultat, att indragning kan ske utan skada. Vidare har statskontoret yttrat sig till förmån för denna indragning.

Herr Anderson i Råstock yttrade att departementschefen mycket lamt tillstyrkte de sakkunnigas förslag. Ja, men läser man telegrafstyrelsens yttrande till försvar för telegraffullmäktiginstitutionens bibehållande undrar jag, om man kan få fram ett yttrande mera lamt än telegrafstyrelsens, när den säger att »styrelsen dock icke kan bedöma, huruvida från allmänintressenas sida svårigheter eller olägenheter av något slag skulle yppa sig vid en eventuell begränsning eller fullständig avveckling av institutionen ifråga». När man från telegrafstyrelsens sida yttrar sig på detta sätt, tyckes icke styrelsen hålla så mycket på, huruvida fullmäktige finnas eller ej. De sakkunniga säga: »Att någon mera betydande olägenhet skulle yppa sig vid en eventuell indragning av telegraffullmäktige, torde enligt de sakkunnigas mening icke vara att befara. De ärenden, i vilkas handläggning telegraffullmäktige huvudsakligen deltagit, torde under nuvarande förhållanden lika väl kunna avgöras av telegrafstyrelsen utan biträde av särskilda lekmän».

Nu säger herr Anderson i Råstock, att det från statens — han höll på att glömma allmänheten, men så kom det — och även från allmänhetens sida är av värde, att det finnes telegraffullmäktige. Ja, det kan ju hända, att något skäl kan framvisas för deras bibehållande, men det riktiga torde vara, att allmänheten mycket litet har reda på, huruvida de fullmäktige finnas till eller icke. När allmänheten vill något, särskilt när det gäller telegraf- eller telefonfrågor på landsbygden, vänder man sig till telegrafstyrelsen. Det är ju så, att telegraffullmäktige endast syssla med stora ärenden, varvid de särskilt inkallas. Alla de önskemål, som komma från telefondistriktens och från taxeområdenas sida, komma icke under fullmäktiges behandling. Som framgick av herr statsrådets anförande, är det ju också mycket få sammanträden, som dessa fullmäktige ha varit inkallade till. Om jag minns rätt endast 9 på ett år.

Jag skall be att få framdraga ett exempel från mitt eget härad på telefontaxeområdet, som visar i vilkas händer landsbygdens befolknings intressen ligger härutinnan. I norra Skåne finnes det ett affärs- och stationssamhälle, som är ett av de största i Skåne, när det gäller leverans av timmer och ved till södra Skåne med vilken landsdels affärsmän man har ständiga telefonsamtal i

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

affärsangelägenheter. Affärssamhället med omnejd tillhörde fordomdags Hässleholms taxeområde, men när telegrafstyrelsen drog upp sina cirklar på kartan, kom detta område in i en cirkel, vilken hänförde sig till Kronobergs län. Med detta län har denna bygd icke någon förbindelse varken i förhållande till stifts- och länsstyrelse eller domarkansli, ej heller när det gäller affärs- eller andra intressen. De ledande männen i samhället ha fåfängt försökt att hos telegrafstyrelsen få ändring i detta förhållande, och gång på gång har det begärts, att samhället skulle hänföras till ett område, med vilket bygden har gemensamma intressen och som den kan ha nytta av, nämligen Hässleholms taxeområde. Nej, området passar icke in i telegrafstyrelsens cirklar, och därför måste samhället och orten alltjämt tillhöra ett av Kronobergs läns taxeområden.

Nu har denna bygd, som för övrigt utgöres av Osby samhälle med omnejd i Kristianstads län, vänt sig direkt till departementschefen. Samhällets representanter kommo till mig och bådo, att jag skulle göra vad jag kunde för dem, och jag har för den skull själv uppvaktat statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för att om möjligt få rättelse i denna sak. Hoppas att det skall lyckas. Man kan tycka, att detta är en mycket liten fråga och att den därför icke borde dragas fram i debatten. Men det torde vara många orter i landet, där telefonabonnenterna fåfängt kämpa mot en mäktig telegrafstyrelses byråkratism. Hade det varit så, att telegraffullmäktiges inflytande omfattat även dylika frågor, som beröra den stora allmänhetens intressen, hade det varit mycket intressant att få stå här och tala till förmån för fullmäktiges bibehållande. Men de sakna inflytande, när det gäller dylika frågor, och inkallas endast, när styrelsen så finner lämpligt.

Nu ha ju de sakkunniga haft under utredning icke bara frågan om telegraffullmäktiginstitutionens vara eller icke vara. De ha även behandlat motsvarande fullmäktiginstitution inom andra grenar av den statliga verksamheten. Ett område, där man står lika maktlöst gentemot höga vederbörande, är statens järnvägar. Den stora järnvägspulsådern mellan Malmö och Stockholm tyckes numera vara till huvudsakligen för utlandsresande. Tågen gå utan vidare förbi anknytningsstationerna, och om man gör aldrig så många uppvaktningar hos generaldirektören, får man blott det beskedet, att tågen icke ha tid att stanna. Det är sådan brådska från utlandet, så det får vara. Utlandsresandena komma 15 à 20 minuter senare till Stockholm eller Malmö, om tågen skola stanna vid några få flera stationer, och därför få inomlandsresandena finna sig i de svåra förhållandena. Resande ha t. ex. ingen möjlighet att komma från Hässleholm via Hästveda till Broby, där tingshus och länssanatorium finnas, och vilka samhällen ha så mycket gemensamt, förrän kl. $^1/_2$ 6 på kvällen. Och det är omöjligt att på järnväg komma tillbaka samma dag. Man kan förstå, vilka olägenheter i samhälls- och affärsintressen som uppstå, och att folket under sådana förhållanden reser sig mot ett dylikt behandlingssätt, förvånar ingen. Kommunalstämmo- och fullmäktigebeslut ha presterats men utan verkan. Man har sedan inskränkt sig till att framställa en begäran, om icke åtminstone tågen från Stockholm kunde kasta av postsäckarna, så att folket i bygden fick sin post i vanlig tid. Men nej, generaldirektören har icke ens kunnat gå med på att tågen kunde sakta farten så mycket, att postsäckarna hunnit kastas av. Följden härav har blivit, att vi på 28 år icke på linjen Hästveda—Karpalund haft så dålig postförbindelse med Stockholm som nu, och det vill icke säga så litet i en tid, då allting går framåt. Svårigheterna i affärslivet härigenom äro påtagliga. Det hjälper icke att man begär rättelser. Allmänheten får icke någon hjälp, ty det är andra intressen som skola gå före och dessa äro utslagsgivande. Men allmänheten och affärsmännen få vara goda att betala både till statens järnvägar och andra järnvägar, när det gäller högre frakttaxor och höga biljett-

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

priser. Men järnvägsfullmäktige torde lika litet kunna göra något åt denna sak som telegraffullmäktige åt telefontaxor och taxeområdena. Men nog härom. Då det gäller indragning av telegraffullmäktige hade de sakkunniga tillstyrkt detta och statskontoret har icke haft något att erinra däremot, och telegrafstyrelsen, vars intressen det gäller, har ett mycket lamt försvar för deras bibehållande. Då kan man väl knappast tänka sig, att en departementschef under dessa förhållanden skulle kunna uraktlåta att lägga fram en proposition i den riktning, som majoriteten av de sakkunniga föreslagit. Skulle en departementschef uraktlåta något sådant, föreställer jag mig, att det icke skulle vara vidare behagligt för honom att möta riksdagen, utan svar på skrivelsen. Jag skulle vilja säga till statsutskottets vice ordförande, herr Anderson i Råstock, att det är väl ändå ganska ovanligt, att statsutskottet går emot ett förslag till besparing och en indragning, som bevisligen kan göras utan någon förlust för vare sig det svenska samhället eller staten.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag har ställt mig på reservanternas sida, och jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Persson* i Fritorp och *Olsson* i Blädinge.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Statsutskottets vice ordförande, herr Anderson i Råstock, gick med verklig bravur i elden för fullmäktigesystemet. Jag kan icke underlåta att konstatera, att han därvid ganska ofta och rätt nära tangerade de politiska synpunkterna på denna fråga, vilkas anläggande från annat håll han så kraftigt fördömde. Jag skall icke följa honom på denna vägen, utan jag skall försöka bortse ifrån politiska synpunkter. Jag vill endast i förbigående konstatera, att om det förhåller sig så, som herr Anderson i Råstock säger, att fullmäktige i de institutioner, som han låtit undersöka, äro sammansatta av 11 högermän, 9 socialister, 1 frisinnad och 1 liberal, detta bör vara ett mycket gott bevis för att det icke var partipolitiska synpunkter, som dikterade den motion, som förra året från högerhåll framlades om fullmäktigeinstitutionens avveckling.

Eftersom jag är en av dem, som av regeringen utsetts att verkställa utredningen rörande fullmäktigeinstitutionen, ber jag, herr talman, att få säga ytterligare några ord. Vi hade fått den instruktionen, att vi skulle granska denna fråga uteslutande från sakliga och praktiska synpunkter, och vi ha ärligt försökt göra detta. Jag tror också, att min kamrat i kommittén, herr Carlsson-Frosterud, som i denna fråga intagit en annan ståndpunkt än kommitténs majoritet, skall vitsorda, att vi under arbetets gång ständigt hållit oss till sakliga och praktiska synpunkter; så har även skett, när det har gällt att bedöma telegraffullmäktigeinstitutionens värde. I första början var man litet var av den uppfattningen, att när det gällde fullmäktige inom de affärsdrivande verken, skulle saken ställa sig annorlunda än i fråga om fullmäktige inom den egentliga statsförvaltningen. Vi voro mera benägna att se sakliga skäl för dessa fullmäktiges bibehållande än i fråga om dem inom den egentliga statsförvaltningen. Vid närmare granskning av formerna för dessa fullmäktiges verksamhet och av omfattningen och arten av de ärenden, som behandlats inför dem, fingo vi emellertid en annan uppfattning. Sålunda kommo vi till det resultatet, att vi föreslogo indragning av domänfullmäktige. Det förslaget har regeringen också upptagit och framlagt i proposition. Beträffande telegraffullmäktige föreslog majoriteten indragning; en reservant, herr Carlsson-Frosterud, yrkade deras bibehållande i den form, som utskottet föreslår. Rörande järnvägsfullmäktige föreslogs en väsentlig nedsättning av arvodena.

De motiv, kommittén haft för indragning av telegraffullmäktige, skall jag

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

icke trötta kammaren med att upprepa. Det är desamma, som kommunikationsministern stött sig på, nämligen att utvecklingen vuxit ifrån denna organisationsform. Det finnes icke längre de skäl för ett bibehållande av fullmäktige i telegrafverket, som funnos, när institutionen inrättades. Det som framför allt var avgörande för oss framgår av en passus i kommitténs betänkande, som finnes återgiven i propositionen men av en för mig okänd anledning uteslutits i statsutskottets utlåtande. Där redogöres för de resultat, som utredningen givit i fråga om omfattningen av telegraffullmäktiges arbete. Vi hade infordrat uppgifter från telegrafstyrelsen. Herr Anderson i Råstock förebrådde oss, att vi icke skaffat in de siffror, som han anförde. Det hade dock legat i telegrafstyrelsens skön att själv angiva dem, ifall styrelsen varit angelägen om att behålla telegraffullmäktige. De uppgifter vi fått och granskat hava givit stöd för att telegraffullmäktige varit till ringa eller intet värde. Vissa uppgifter ha av herr statsrådet anförts, och jag behöver därför icke upprepa dessa nog så talande siffror om det starkt minskade antalet sammanträden och ärenden. Mest frapperas man av ärendenas art. Det är, som statsrådet framhållit, så, att under senare tiden hava telegraffullmäktige så gott som uteslutande sysslat med upphandlingsfrågor. Nu kan det visserligen vara av värde för telegrafstyrelsen att vid upphandlingsfrågornas behandling ha till sitt förfogande män med praktisk insikt och erfarenhet. Men jag ber att få framhålla, att det icke varit meningen vid fullmäktigeinstitutionens inrättande, att de skulle så gott som uteslutande handlägga sådana ärenden. Man kan icke heller i de personval, som skett, utläsa någon strävan att på denna punkt tillgodoföra telegrafstyrelsen insikter, som styrelsen själv till äventyrs icke besitter.

Det är så, som från herr statsrådets sida framhållits, att den organisation, som telegrafstyrelsen för närvarande har, tillgodoser i stor utsträckning kravet på en affärsmässig och praktisk behandling av de frågor, som komma under dess handläggning. Därmed har det väsentligaste motivet för telegraffullmäktiges bibehållande bortfallit.

I statsutskottets utlåtande framhålles, att det tillkommit nya uppgifter för telegrafstyrelsen, bland annat rundradioverksamheten; man finner emellertid vid genomgående av föredragningslistorna från telegrafstyrelsen, att fullmäktige i mycket ringa utsträckning deltagit i behandlingen av de många och stora problem, som hittills förelegat på detta område. Hur det blir i framtiden, om fullmäktige bibehållas, det vet jag icke. Jag tror emellertid, att statsrådets skäl var tungt vägande, när han framhöll, att i fråga om rundradioverksamheten är kontakten mellan telegrafstyrelsen och allmänheten så god som någon kan önska. Det finnes icke någon anledning att för denna uppgift bibehålla fullmäktige.

Man kan icke undgå att konstatera, att telegrafstyrelsens yttrande, när det gällt att motivera bibehållandet av fullmäktige, är ytterligt lamt. När vi fråga: Anser styrelsen, att telegraffullmäktige äro nyttiga och böra bibehållas? säger styrelsen utan vidare motivering, att den anser fullmäktige vara nyttiga och böra bibehållas. Jämför man detta med det yttrande, som avgavs av järnvägsstyrelsen med anledning av förslaget att slopa järnvägsfullmäktige, så kan man konstatera en väsentlig skillnad. Järnvägsstyrelsen uttalar sig, bland annat, på följande sätt:

»Styrelsen hade allt starkare bibringats övertygelsen, att fullmäktige, med vilka alltid ett gott samarbete varit rådande, varit till verklig nytta, att genom deras erfarenhet och kännedom om olika näringsgrenars läge vid olika tidpunkter samt deras objektivt hållna råd ej blott avsevärda fördelar vunnits för statens järnvägars förvaltning utan ock näringarnas önskemål ofta blivit på ett mera effektivt och allsidigt sätt prövade» etc.

Alldeles givet är, att de sakkunniga icke kunnat undgå att taga intryck av

den påtagliga skillnaden mellan telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens yttranden.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

När statsutskottets majoritet vill bibehålla telegraffullmäktige men nedsätta deras arvoden från 4,000 till 1,500 kronor om året, och samtidigt betonar, att deras verksamhetsområde kommer att ökas, så får jag säga, att detta verkar som en nödfallsutväg för att motivera bibehållandet av en institution, om vars nödvändighet man icke är övertygad. Att bibehålla en organisation, om vars behövlighet och nytta tvekan kan råda, anser jag emellertid vara förkastligt. Det bör icke riksdagen vara med om.

Jag tror, att denna fråga ligger så till, att riksdagen kan med fullt förtroende följa det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, ett förslag, som visserligen icke innebär så stora årliga besparingar men i det långa loppet dock sparar in en del pengar åt staten. Jag vill nämna, att hittills har denna fullmäktigeinstitution i telegrafverket kostat omkring 140,000 kronor. Jag tycker, att det är tämligen onödigt att kasta ut pengarna och få så liten valuta för dem, och jag tror, att riksdagen gör klokt i att i denna fråga följa icke utskottsmajoritetens förslag utan Kungl. Maj:ts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 11.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Lindqvist* i Halmstad, nr 320, i anlednig av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1923 (nr 281) om motorfordon;

herrar *Lindqvist* i Halmstad och *Andersson* i Falkenberg, nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m.;

herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*, nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 28 maj 1926 (nr 161) om fördelningen av automobilskattemedel, m. m.;

herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.;

herr *Andersson* i Katrineholm *m. fl.*, nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 112, angående statsbidrag till uppförande m. m. samt driften av hem för kroniskt sjuka; samt

herrar *Pettersson* i Hällbacken och *Olsson* i Ramsta, nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 102, med förslag till kommunalskattelag m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.39 e. m.

In fidem
Per Cronwall.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av telegraffullmäktige m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Carlsson-Frosterud,** som anförde: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till statsutskottets förslag. Beträffande skälen för detta yrkande har jag för min del just icke mycket att tillägga utöver vad statsutskottets vice ordförande här under förmiddagen anförde. Men då jag åhörde debatten i förmiddags och herr Andersons i Linköping anförande — det sista, som hölls på förmiddagen — och jämställde de synpunkter, han då framlade, med de synpunkter, som han i fjol framförde dels i sin motion och dels i det anförande, som han i denna kammare höll förra året, med den ytterligt hovsamma och modesta bedömning, han lade på denna fråga i år, kunde jag icke uraktlåta att konstatera en väsentlig skillnad. Just detta förhållande bottnar också, så vitt jag kan finna, i den omständigheten, att man inom de sakkunniga i vissa detaljer icke kommit till samma slutresultat efter den undersökning, som vi hade i uppdrag att utföra. Herr Anderson i Linköping motionerade förra året om att riksdagen då skulle besluta indragning av såväl socialfullmäktige som pensionsfullmäktige och fångvårdsfullmäktige utan någon föregående utredning, men beträffande de övriga fullmäktiginstitutionerna vid statsförvaltningens affärsdrivande verk föreslog motionären, att en utredning borde anställas. Sedan frågan varit behandlad av ett sammansatt utskott, ansåg dock riksdagen, att några indragningar på grund av motionen icke då borde företagas, utan att frågan skulle utredas. Det har då visat sig, att vid denna utredning har herr Anderson i Linköping själv icke kunnat vidhålla, vad han motionsvis föreslagit riksdagen att utföra utan någon föregående utredning, nämligen indragning av pensionsfullmäktige och indragning av socialfullmäktige. Detta visar på, att herr Anderson i Linköping då tog det nästan starkt. Men det är alldeles självfallet, att, när man har den utgångspunkten för en förutsättningslös och saklig utredning, som vi hade i uppdrag att verkställa, och man dessutom rör sig på ett område, där man icke har några reella och faktiska bevis för att kunna angiva nyttan av vissa fullmäktiginstitutioner vid vissa verk, man då kan komma till en olika uppfattning om huru man slutligen bör förfara. Det torde ytterst bottna i, att man beträffande telegraffullmäktiges fortfarande bestånd såsom institution sålunda hade olika utgångspunkter. Det bottnade i, att man icke hade något reellt att hålla sig till, utan det var en bedömningsfråga. Under sådana förhållanden är det rätt naturligt,

att t. ex. tre personer i ett sådant läge icke kunnat ena sig om en gemensam ståndpunkt.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Jag för min del kunde icke finna det skäl, som majoriteten inom de sakkunniga lade till grund för sitt förslag om att telegraffullmäktige skulle indragas, innebar det rätta bedömningsmåttet, nämligen en jämförelse med postverket. Herr Anderson i Råstock har tidigare genom framdragande av exakta siffror angående omfattningen av dessa två statens affärsdrivande kommunikationsverk visat det ohållbara i en sådan jämförelse. Jag skall icke ytterligare ingå på någon sifferbevisning, ty jag anser den vara så iögonfallande, att därmed också den grundläggande synpunkt, som sakkunnigemajoriteten utgått ifrån, blivit fullständigt söndertrasad. Jag skall därför icke vidare inlåta mig på detta.

Nu säger man i övrigt — och herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anförde det också — att erfarenheten visar, att dessa telegraffullmäktige anlitats i allt mindre utsträckning under de senare åren, och därför har man ansett, att man utan någon större skada skulle kunna indraga fullmäktiginstitutionen vid telegrafverket. Jag vill med avseende å detta dock påminna om, att telegrafstyrelsen, då den hade att till de sakkunniga avgiva yttrande, använt den formen, att de förutsättningar, som man utgått ifrån vid fullmäktiginstitutionens tillsättande, fortfarande förefunnos. Vilka förutsättningar utgick man då ifrån? Detta skedde 1907, och det var icke någon socialdemokratisk regering som föreslog detta, utan det var den Lindmanska regeringen och dess civilminister, som föreslogo riksdagen att, i samband med omorganisationen av telegrafstyrelsen vid sidan av denna omorganiserade styrelse ställa två telegraffullmäktige. Man utgick därifrån, att fullmäktige hade att utföra visst mått av arbete inom telegrafstyrelsen och på den grund har här i den kungl. propositionen anförts de §§ i instruktionen för telegrafstyrelsen, som angiva vad telegraffullmäktige skulle ha att göra i telegrafstyrelsen. Den arbetsmängd, som man förutsatte, att telegraffullmäktige skulle utföra, förutsattes kunna komma att fordra cirka 12 sammanträden per år. Den tabell, som upptager antalet sammanträden, till vilka telegraffullmäktige varit kallade, anger också den förutsättning, som man utgick ifrån och hållits hela tiden ända till och med år 1925 eller det sista år, som det finns fullständiga siffror för, eller sålunda minst 12 sammanträden per år. Denna förutsättning, säger telegrafstyrelsen, förefinnes alltjämt, och dessa fullmäktige hava varit utnyttjade i den utsträckning, som man då utgick ifrån. Sålunda finns icke något bärigt fog för att säga att icke utnyttjandet av dessa telegraffullmäktiges sakkunskap vid behandling av frågor inom telegrafstyrelsen under tiden hållit sig över den minimiram, som man då förutsatte, och sålunda förefunnos samma skäl för att bibehålla telegraffullmäktige.

Detta är den ena sidan av saken! Men om man å andra sidan ser på förhållandena år 1907 beträffande omfattningen av telegrafstyrelsens verksamhet och sådan den ter sig i detta nu, får man tillräckligt klart för sig denna enorma utveckling, vilket också framgick av de siffror, som herr Anderson i Råstock anförde. Då har jag sagt mig, att när man år 1907 ansåg, att det var nödigt att inrätta denna fullmäktiginstitution och att till och med bestämma deras arvoden efter dåvarande penningvärde till 3,000 kr. för året, kan det väl icke, sedan denna stora utveckling inom telegrafverket försiggått, finnas något rimligt skäl att helt borttaga denna institution, så mycket mer som man enligt utskottets förslag kommer ned till ett arvode av endast 3,000 kr. om året för båda. Telegrafverket tycks icke ha visat sig ha något vidare intresse av att i onödan påkalla dessa fullmäktige, men anser dock, att deras nytta för verket varit sådan, att det rekommenderar deras bibehållande. Och när man som sagt kunnat tillgodose den synpunkten, som reservanterna inom statsutskottet lagt

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

tyngdpunkten på, nämligen besparingssynpunkten, i så stor utsträckning, att, såsom det föreslagits, deras arvode, som tidigare utgått med 4,000 kronor till vardera eller tillsammans med 8,000 kronor, nu skall sänkas till 3,000 kronor, så tycker jag, att man tillgripit en sparsamhetsåtgärd av så sträng beskaffenhet på denna lilla summa, att man icke kan någonting ytterligare begära. Under sådana förhållanden synes det mig icke behöva råda något tvivel om att man för denna ringa kostnad av 3,000 kronor om året bör bibehålla en fullmäktiginstitution, som — den må nu göra större eller mindre nytta — i alla händelser bör finnas till. Jag tror, att den har en stor och gagnande betydelse.

Utskottet har i sin motivering pekat på att instruktionen för telegrafstyrelsen bör ändras i så måtto, att telegraffullmäktiges arbetsvilja skulle kunna användas i större utsträckning än hittills varit fallet, alldenstund det nu ligger i generaldirektörens hand att, då han finner för gott, påkalla fullmäktiges närvaro. Att detta varit så få gånger, beror sålunda på att de icke varit inkallade oftare. Annars hade de nog infunnit sig. Jag kan icke anse det rimligt, att då riksdagen inrättat en institution, som anses vara för statens intressen nyttig, uraktlåtenheten att utnyttja denna institution indirekt skulle åstadkomma det resultatet, att man resonerar såsom så, att därför att man numera anlitar dessa fullmäktige så litet, bör man indraga dem. Jag tycker, att man går alldeles för välvilligt till mötes den indirekta önskan, som man kan spåra från vederbörande att inkalla de fullmäktige i så ringa utsträckning.

För min del har jag sålunda ansett, att under den form, som statsutskottet nu föreslagit, bör denna fråga lösas, nämligen att fullmäktige böra bibehållas med ett nedsatt arvode av 1,500 kronor till vardera, och jag är fullt övertygad om att denna kostnad mångdubbelt för varje år kommer att uppvägas av fördelar för staten. Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrade:

Herr **Strindlund:** Herr talman! Jag kan icke uppträda med den pondus en fullmäktig eller sakkunnig besitter, utan jag måste nöja mig med att bedöma denna fråga efter de handlingar, som föreligga, och bilda mig en uppfattning med ledning av dem. Utskottet har i förevarande fråga börjat sin motivering med följande ord: »Beträffande Kungl. Maj:ts förslag om indragning av telegraffullmäktige vill utskottet erinra om den betydelse, som redan från inrättandet tillmätts dessa befattningar.» Om den betydelse, som dessa sålunda skulle ha, och varom utskottet nu erinrar, få vi upplysning uti Kungl. Maj:ts proposition. I denna anföres de sakkunnigas yttrande härom på sidan 4, där de sakkunniga säga: »I första hand var tanken den, att Kungl. Maj:t skulle genom fullmäktige utöva viss uppsikt över telegrafverkets verksamhet samt att därvid kunde från Kungl. Maj:ts kansli avlyftas handläggning av en del tillämpningsfrågor. Man hade därvid i sikte, att, om utvecklingen hunnit så långt, att ett kommunikationsdepartement funnes, inom detsamma fackkunskapen i telegrafärenden givetvis vore genom en byrå företrädd inför regeringen och således inrymd i ett av dennas närmaste organ; då vore också utgångspunkten en helt annan, och förhållandena skulle då antagligen ordnas annorlunda. Detta skäl för anordnande av fullmäktiginstitutionen — att en departementsbyrås uppgift skulle tillsvidare fyllas av de utav Kungl. Maj:t utsedda telegraffullmäktige — förelåge icke vidare, då från och med den 1 juli 1920 ett kommunikationsdepartement inrättats, däri en byrå hade att bland annat handlägga telegrafärenden.»

Jag har velat anföra detta gent emot dem av herrarna, som framhållit, att dessa fullmäktige nu skulle ha en betydligt större uppgift att fylla än till-

förene. Jag tycker, att man icke behöver vidröra frågan i annan mån än att man möjligen skulle ännu en gång understryka vad de sakkunniga sagt, då de yttra: »Vad anginge frågor om taxeändringar och dylika allmänheten mer eller mindre direkt berörande ärenden, vore det intet tvivel, att önskemål i dessa ämnen kunde från näringssammanslutningarna eller deras organ — såsom handelskamrarna och Sveriges industriförbund — framföras utan förmedling av telegraffullmäktige.» Då jag anfört detta, torde jag icke kunna beskyllas för att hava tagit ståndpunkt i denna fråga med tanke på något som helst självändamål, utan jag tror, att man måste medge, att jag velat framlägga sakliga skäl för min ståndpunkt.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Sedan bör det återigen erinras om att det är riksdagen själv, som i besparingssyfte begärt den nu av regeringen föreslagna åtgärden. Man kan då rätteligen icke klandra eller rättare sagt gå emot regeringen, då den tillmötesgått denna riksdagens begäran och framlagt ett förslag i enlighet med dess uttalade önskan. Nu har ju utskottsmajoriteten, och även den siste föregående talaren, framhållit, att man rimligen icke kan begära större besparing än då man nu nedsatt arvodet från 4,000 kronor till 1,500 kronor. För min del skulle jag emellertid vilja säga, att det icke räcker att motivera sin ståndpunkt enbart med den omständigheten, att man prutat på arvodesbeloppen, utan man måste ha klart för sig, huruvida institutionen överhuvud taget är nödvändig eller icke. Är detta icke förhållandet blir meningen med nedsättningen, som herrarna här föreslå, att den så att säga skall förvända synen eller slå blå dunster i ögonen på folk. Jag kan icke finna, att man bör låta förleda sig härav. Jag har icke hört, att någon av de herrar, som talat för utskottsmajoritetens förslag, kunnat sakligt bevisa — åtminstone inte med stöd av vunnen erfarenhet — att någon särskild nödvändighet för bibehållandet av dessa fullmäktige föreligger, utan man har tvärtom försökt motivera bibehållandet av dessa fullmäktige med någon sorts tänkt organisation med arbetsuppgifter, varom man strängt taget ingenting vet, åtminstone har icke påvisats någon uppgift, som icke skulle kunna fyllas av andra redan befintliga organ. Jag vill också säga, att då man här motiverar och talar för ett bibehållande av fullmäktige utan att göra någon anmärkning mot skötseln av telegrafverket, är man icke logisk. Ty i och med det att man vill ha kvar dessa fullmäktige för att ge dem ett visst inflytande på telegrafstyrelsens görande och låtande, innebär detta, så vitt jag förstår, ingenting annat än en vägande anmärkning mot huru telegrafstyrelsen hittills handhaft och skött sitt uppdrag. Då jag icke kunnat finna, att några sakligt starka anmärkningar framförts, som motivera dessa fullmäktiges bibehållande, anser jag mig stå på den rätta sidan, då jag ansluter mig till reservanterna och yrkar bifall till reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då det här har gjorts så stort nummer av vad som skulle åligga telegraffullmäktige men ingen har fullständigt citerat vad som återfinnes därom i den kungl. propositionen, skall jag verkligen taga mig friheten att göra det. Det förefaller mig, som om herrarna på reservationssidan hade fullständigt glömt bort vad som står där, och jag skall därför dra det. Sedan kommer jag naturligtvis att tillämpa det på mitt sätt och från mina utgångspunkter. Det heter nämligen i instruktionen på följande sätt:

»Telegraffullmäktig åligger att såsom ledamot av telegrafstyrelsen meddela upplysningar och råd samt deltaga i överläggning uti ärende, vid vars avgörande i styrelsen han är närvarande (§ 17). Telegraffullmäktige skola efter kallelse av generaldirektören» — observera *efter kallelse* — »vara närvarande vid föredragning av ärenden, som avse telegrafverkets organisation, samt frågor rörande grunderna för personalens avlöningsförhållanden även-

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

som vid viktigare beslut i ärenden av företrädesvis» — observera det också: *företrädesvis* — »praktisk-ekonomisk innebörd, såsom upphandlingar av materiel och effekter för belopp överstigande 50,000 kronor per post, inköp och bebyggande av fastigheter eller större om- och tillbyggnader å fastigheter, verkställande av nya, dyrbarare stationsinredningar, inrättande eller indragning av centraltelefon- eller telegrafstationer, utförande av nya, mera betydande telefon- och telegrafanläggningar, uppförande av fasta radiostationer, taxefrågor av principiell betydelse, anslag att äskas hos riksdagen, stater för telegrafverkets driftkostnader samt telegrafverkets årsberättelser (§ 24).»

Hur förhåller det sig nu med denna sak, att fullmäktige skola enligt sin instruktion tjänstgöra på kallelse av generaldirektören? Jo, det förhåller sig tydligen på det sättet — det måste sägas ut i detta sammanhang — att den nuvarande chefen för telegrafstyrelsen naturligtvis som människa har tyckt det vara bra mycket bekvämare att använda sig av sin maktställning enbart än att kalla in dessa fullmäktige. Det framgår just av den sjunkande tendens, som herrarna ha strukit under med så stor förtjusning. Det är å andra sidan den omständigheten, som gör, att statsutskottets majoritet här har gått in för att peka på behovet av en tillförlitligare och fylligare instruktion, som icke gör det möjligt att helt simpelt negligera det lekmannainslag, som riksdagen har satt dit för att uppbära det allvarliga förtroendet att såsom statsmakternas och allmänhetens representanter utöva kontroll över verkets skötsel. De orden återfinnas redan från början, och jag trotsar någon att här kunna komma fram med något annat.

I det sammanhanget tillåter jag mig säga till min vän herr Bengtsson i Norup, som i dag visat sig vara en entusiastisk anhängare av ett slopande av hela institutionen, att jag verkligen har gjort mig mödan att se efter, vilka som sutto i utskottet år 1919, då arvodet höjdes från 3,000 till 4,000 kronor. Jag fann då till min stora förvåning, att herr Bengtsson i Norup utan ett ords invändning har varit med därom. Det är alltså icke mer än högst sju år sedan, som herr Bengtsson i Norup hade en helt annan uppfattning. Jag förstår så väl, att han i dag, när han är uppe och pläderar för sin nya ståndpunkt, måste tala om hur dåliga tågförbindelserna äro i Skåne. När han icke kan tala om något annat, som verkligen väger något i samband med frågan om telegraffullmäktige, är det bättre att tala om något, som icke alls hör dit, och beskärma sig över att järnvägsstyrelsen sköter sig för dåligt, än att tala om den instruktion, som i alla fall herr Bengtsson i Norup och alla de övriga reservanterna sett. Så var det med den saken.

Jag nämnde, att det framgår av den sjunkande tendensen, att den nuvarande generaldirektören icke har haft något större behov av de fullmäktige. Jag vet icke, vilka motiv han har haft, men faktiskt är, att hans tjänstetid snart är ute. Då undrar jag, om det icke kunde lämpa sig ändå, att kammaren väntar med en nyorganisation, till dess man fick se, huruvida en ny generaldirektör för telegrafverket möjligen skulle kunna ha en något mer demokratisk uppfattning och möjligen något större behov av att rådföra sig med statsmakternas och allmänhetens representanter, som det hette år 1907, då institutionen infördes på förslag av som jag tror herr Lindmans regering och herr Lindmans civilminister. Jag ber om ursäkt, ifall jag misstagit mig beträffande namnet å ministären, men jag tror verkligen, att det förhåller sig på det sättet.

Sedan är det icke så mycket att tillägga. Vad beträffar att man här har gjort ett så stort nummer av vad statskontoret yttrat, så skall jag be att få säga, att jag tror, att det sammanhänger nog med den gamla tendensen hos ämbetsverken att försöka vara så oberoende som möjligt av riksdagen. I vissa situationer är det naturligtvis en mycket tacknämlig gärning, det är alldeles

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

klart. Då statskontoret emellertid här gått att yttra sig om behovet av fullmäktige, knutna till de olika affärsdrivande verken, då måste jag säga, att jag tror, att de ha sett väl mycket ämbetsmannamässigt på saken.

Jag tyckte mig finna, att herr Anderson i Linköping som motionär i fjol hade mycket mer av beslutsamhetens friska hy än vad han har i dag. Sedan han haft äran och nöjet att som sakkunnig deltaga i denna utredning, och sedan han haft att titta en liten smula på de ting, som äro förknippade med denna institution, har han blivit betydligt mjukare i tonfallet. Jag skall be att få fråga honom: Var ha principerna från i fjol blivit av? Dem har han tappat bort. Han är för sin del med om att bibehålla fullmäktige i pensionsstyrelsen, därför att de göra nytta enligt herr Andersons i Linköping egen utsago. Han är med om att behålla dem i järnvägsstyrelsen, förmodligen av samma skäl, och det tror jag också är ganska klart uttryckt, därför att järnvägsstyrelsen säger, att de varit till stor nytta. Han går till och med så långt, att han i ett fall beträffande den förkättrade fullmäktigeinstitutionen, nämligen i fråga om postsparbanken, anser, att fullmäktige ha för litet betalt och måste ha högre arvoden. Var har herr Anderson i Linköping gjort av sina principer från i fjol, då det gällde att rensa upp helt och hållet med fullmäktigeinstitutionen i olika verk? Jag bara frågar. Jag hoppas bli i tillfälle att av honom få en tillfredsställande och en för herr Anderson för framtiden, som jag också hoppas, bindande förklaring på den punkten.

Sedan är det icke så mycket att säga om denna sak. Jag skulle dock verkligen be att få veta, om den byrå, som vi fått i kommunikationsdepartementet, också har fått i arv att inneha det allvarliga förtroendet att såsom statsmakternas och allmänhetens representanter utöva kontroll över verkets skötsel. Jag känner den tekniska chefen för dessa ärenden i kommunikationsdepartementet, och jag måste säga, att jag har det allra största förtroende för honom och hyser det allra största förtroende för hans sakkunskap på alla möjliga områden, men jag måste säga, att det arvet, den sidan av saken, som står omnämnd i de ursprungliga, jag höll på att säga tillkomstreglerna, för fullmäktige i telegrafstyrelsen, kan han icke gärna behärska och behöver icke heller göra det i sin egenskap av föredragande byråchef i kommunikationsdepartementet.

Man måste nog fortfarande fråga: Vill man hålla på den gamla bondesatsen, att vi icke skola släppa ämbetsverken alldeles lösa, utan att vi skola försöka hålla ögonen på dem, vill man hålla på sanningen av den satsen, då tror jag, att vi göra klokt uti att i detta ögonblick gå in för statsutskottets förslag.

Jag har, herr talman, av vad som har förekommit icke haft någon anledning att ändra ståndpunkt, varför jag fortfarande ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Redan förra året, då föreliggande ärende var föremål för andra kammarens prövning, vilken resulterade i att kammaren förenade sig med medkammaren om att begära en utredning i frågan, gav jag uttryck å mina betänkligheter, då det gällde att begränsa fullmäktigeinstitutionens befogenhet. Jag har sedan dess icke ändrat min uppfattning. Jag fruktar för att de synpunkter, som reservanterna lägga på frågan, äro alltför trångsynta och alltför byråkratiskt färgade, synpunkter, som åtminstone alltid denna kammare varit främmande för.

De affärsdrivande verken och även andra ämbetsverk ha ju skiftande ändamål och skiftande arbete att utföra, men i allmänhet ha de till uppgift att se till att statens ekonomiska intressen skyddas, och dessutom ha många därtill en ännu större uppgift, nämligen att tjäna den allmänhet, för vilken de äro tillkomna.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

I det första fallet behöva de vid sin sida den erfarenhet, som affärsmannen kan tillföra dem, och i det andra fallet behöva de ha vid sin sida den erfarenhet, som är vunnen i det praktiska livets arbete bland bygdernas folk. Man kan knappast begära, att en ämbetsman, en rutinerad ämbetsman, som har gått från elementarläroverket till universitetet och därifrån direkt till ämbetslokalen och stannat där, skall ha den praktiska erfarenhet, som borde stå vid ämbetsverkens sida.

Frågan ställer sig därför för mig: Kan den erfarenhet, som det praktiska livets män genom fullmäktigeinstitutionen tillföra ämbetsverken, vara till gagn för dessa och till gagn för det arbete, som de ha att utföra? Det är den stora frågan, och på den svarar jag obetingat ja. Jag tror, att utredningen icke borde gått ut på att söka spara 3,000 kronor; ty vad är det för sparsamhet, då man kan räkna med att genom den praktiska erfarenhet, som tillföres ämbetsverken kanske skulle kunna inbesparas hundratusentals kronor åt det allmänna? Man borde i stället sökt få utrönt huruvida icke fullmäktigeinstitutionen borde utvidgas istället för att begränsas, och dess befogenhet ökas så att ämbetsverken kunde taga de fullmäktiges erfarenhet bättre i anspråk. Vore jag en ämbetsman, som uppfostrats som en sådan, skulle jag vara synnerligen tacksam för att få ha denna erfarenhet vid min sida. Jag skall icke i dag klandra något särskilt ämbetsverk. Jag får måhända tillfälle en annan gång återkomma till frågan, men hade det i ett särskilt fall funnits praktisk erfarenhet att tillgå vid ett visst ämbetsverk, hade miljontals kronor sparats för svenska staten, och jordbruksnäringen i den ort, jag tillhör, hade icke fått sin rörelsefrihet begränsad till skada för landet.

Jag har klart för mig, att i stället för att draga in eller begränsa fullmäktigeinstitutionen, bör man i ett fritt demokratiskt land försöka utvidga densamma. Jag kan förstå, att man från vissa byråkratiska håll är rädd för att riksdagen skall få för stort inflytande i ämbetsverken, men, mina herrar, värre än en regerande riksdag är en opraktisk regerande byråkrati.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag nödgas begära ordet för att säga ett par ord med anledning av herr Andersons i Råstock anförande. Han påstod, att jag ändrat mening sedan år 1919, därför att jag då utan motstånd lät telegraffullmäktiges arvoden höjas till 4,000 kronor. Ja, herr Anderson, jag tror vi voro på samma sida då. Sedan dess har emellertid det inträffat att riksdagen begärt en utredning, huruvida dessa fullmäktige äro behövliga eller ej. De sakkunniga och statskontoret ha förordat en indragning, telegrafstyrelsen själv har om icke förordat indragning åtminstone endast mycket lamt talat för deras bibehållande, och regeringen har efter noga prövning ansett, att de icke äro behövliga. Det är en liten skillnad på, om jag under sådana förhållanden tillåter mig att ändra mening.

Det förvånar mig däremot, att herr Anderson i Råstock såsom statsutskottsledamot icke velat gå med på den besparing, som här kan göras. Han har dock i så måtto ändrat mening att han, samtidigt som han påstår att de fullmäktige numera ha betydligt ökat arbete, ansett deras arvode bör sänkas från 4,000 till 1,500 kronor vardera. Den ekonomiska besparingen med återstående 3,000 kronor blir visserligen icke stor, men man brukar ju i statsutskottet taga hänsyn till de utredningar och de sakliga skäl, som framläggas. Det är därför, som jag anser, att jag står i en stark ställning, då jag som statsutskottsledamot gått in för reservanternas förslag.

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Herr **Rydén:** Herr talman! Jag har icke varit i tillfälle att i statsutskottet deltaga i behandlingen av detta ärende. I annat fall hade jag nog kommit att framställa en anmärkning av något annan beskaffenhet än vad som har kommit fram under debatten i dag, nämligen en rent formell anmärkning. Jag har sett många propositioner under min riksdagstid, men jag kan knappast påminna mig, att jag har sett någon, som rent formellt är så underlig som den föreliggande propositionen. Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå.

Frågan om anslag till telegraffullmäktige eller icke är ju en ren anslagsfråga, en ren fråga om reglering av telegrafverkets stat. Jag har aldrig varit med om att man har handlagt ett sådant ärende i riksdagen så långt förut, innan den stat skulle träda i kraft, som det är fråga om. Kungl. Maj:ts förslag går här ut på, att telegraffullmäktige skola indragas från den 1 januari 1929. För det budgetår, som vi nu ha att reglera, nämligen budgetåret 1927—1928, skall anslaget stå kvar oförändrat. Vi fatta ett beslut, som indirekt binder nästa års riksdag för halva det därpå kommande budgetåret, från den 1 januari 1929.

Enligt min uppfattning, och jag kan icke påminna mig något precedensfall under min riksdagstid, skulle detta ärende icke enligt grundlagarna kunna behandlas förrän vid nästa riksdag. Att jag har rätt i denna min uppfattning, torde väl framgå av det sakförhållandet, att det icke finns någon grundlagsenlig möjlighet för talman eller regering att vid nästa års riksdag riva upp det beslut, som man nu fattar genom att fastställa en helt annan stat. Jag tycker det är en mycket underlig ordning rent principiellt, och det betänkliga är i detta fall, att här icke grundlagsenligt kan ske gemensam votering i denna fråga, som formellt är en anslags- och avlöningsfråga. Men jag skall lämna den saken å sido. Jag kan emellertid icke underlåta att säga, att det varit önskligt, att Kungl. Maj:t i detta fall tagit sig en funderare på förevarande fall ur grundlagsenlig synpunkt.

Men jag skall säga ett par ord i sakfrågan också, eftersom mitt namn icke finnes med i den förteckning på ledamöter, som står i slutet av statsutskottets utlåtande.

Jag var med i kammaren för tjugu år sedan, när inrättandet av telegraffullmäktige beslöts, och jag minns väl, huru det förslaget framlades av den Lindmanska regeringen, och huru det mottogs med allmän tillfredsställelse på många håll här i kammaren. Man hade i andra kammaren fört — den var då icke alls delad efter de partilinjer, som nu finnas här — en kamp emot byråkratien, emot en stel, från det praktiska livets förhållanden avstängd byråkrati, som blivit för statsverket synnerligen besvärlig och, jag kan säga också dyrbar. Och det var ett önskemål på många håll i riksdagen, att man skulle tillföra statsförvaltningen ett tillskott av det sunda förstånd, som finnes utanför den egentliga byråkratiska ämbetsmannavärlden. Det betraktades såsom ett stort tillmötesgående av herr Lindman och hans regering, att den gav efter för detta önskemål, som varit uppe här upprepade gånger, nämligen att man skulle lätta på den avstängda byråkratiska ordningen genom att släppa in friskare vindar utifrån.

Jag minns så väl, hur ställningen var på den tid herr Lindman var statsminister. Han var kringstrålad av mycket stort anseende, därför att han själv varit telegrafgeneral, och riksdagen gick då med på denna anordning och uppfattade den som en akt av tillmötesgående gentemot de meningar, som funnos inom densamma. Sedan dess har på dessa tjugu år telegrafverkets verksamhet mångdubblats. Vi ha kommit upp i en kapitalinvestering i telegrafverkets anläggningar på icke mindre än 300,000,000 kronor. Det var bara en bråkdel av detta för tjugu år sedan. Vi ha under hela denna tid haft telegraffull-

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

mäktige. Jag vill nu icke säga, att personvalet vid alla tillfällen varit sådant, att det i alla avseenden svarat emot de förhoppningar, med vilka man hälsade denna reform. Men i vart fall skulle jag vilja säga, att en verkan, som man åtminstone icke kan frånkänna detta fullmäktigsystem, är efter min övertygelse den, att den gamla stämning, som fanns inom ämbetsmannavärlden och i de förvaltande verken, att de voro sig själv nog och skulle stänga ute riksdagen och den praktiska erfarenhet, som fanns där, denna stämning har givit med sig i hög grad under de år, som gått, och det har kommit friskare vindar in i den svenska förvaltningen. Det är min bestämda uppfattning att så är fallet, och jag tillskriver detta i icke ringa mån den omständigheten, att den gamla avstängdheten har upphört och att det kommit in folk utifrån, som fått ett visst inflytande på avgörande punkter.

Vad är det nu egentligen, mina damer och herrar, som inträffat? Vad har hänt under mellantiden? Jo, det är, att det vuxit upp en politisk riktning i landet, en politisk skola av unghögermän, rekryterade av en del yngre ämbetsmän, en del akademici o. s. v. Dessa människor representera rysligt litet av praktisk erfarenhet men så mycket mera av politisk fanatism och doktrinarism. Dessa människor komma från rent doktrinära utgångspunkter fram till en fientlighet mot parlamentet och de strömningar, som förefinnas här. De börja skriva i tidningarna, de komma in i riksdagen och motionera o. s. v. Och så får man se, att de försöka skapa fram en stämning för att få bort dessa anordningar att personer utanför byråkratiens led kommit in i förvaltningen. Det är pudelns kärna, och det skulle förvåna mig, om det nu skulle lyckas dessa personer att spänna för sin triumfvagn den man, som såsom statsminister föreslagit denna institution och med vars auktoritet såsom generaldirektör och chef för telegrafstyrelsen detta system inaugurerats. Det var den Lindmanska regeringen och dess civilminister, som 1907 lade fram detta förslag, och det skulle i hög grad förvåna mig, om man vid detta tillfälle skulle lyckas spänna den gamle upphovsmannen för triumfvagnen.

Vad är det nu för tendenser, som ligga under allt detta egentligen? Jo, det är samma tendenser, som man överhuvud taget kan iakttaga och gående ut på en partisk och fientlig hållning mot folkrepresentanterna, framför allt mot dem i denna kammare. Det är snart icke någon måtta på den hätskhet man möter i denna press, som syftar mot hela det nuvarande representationssystemets bestånd. De taga sig en ton mot riksdagen och de folkvalda ombuden i detta land, som är oanständig. Detta är nu ett led av samma historia, låt vara, att det icke i och för sig är fråga om en stor sak. Men jag kan verkligen icke vara med om att avskaffa telegraffullmäktige, då jag minnes den tid, vi hade, när byråkratien var avstängd från och förde sin stela tillvaro långt borta från folket. Jag kan icke för min del finna, att det skall vara ett framsteg, om man skär bort dessa fullmäktige. En del ämbetsmän av den yngre skolan tycka kanske, att det är bra att få bort dem. Men tro mig, om ni få bort dem nu, så kommer det icke att dröja en halv generation, förrän det blir precis samma tillstånd, som det var på den tid, som min första erfarenhet på detta område omfattar. Vi få igen den stela byråkratien, och det kommer att resas ett krav från folket, att personer utanför den egentliga ämbetsmannavärlden skola få komma in i förvaltningen.

Herr talman! Detta är ingen stor fråga — herrarna ha redan pratat bort hela anslagsbeloppet — men jag ber, att få tillkännagiva, att jag röstar för bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr förste vice talman! Jag lyssnade med mycket nöje till herr Rydéns anförande. Det föll mig då genast i tankarna, att det utskottsutlåtande, på vilket riksdagsbeslutet i fjol om utredning rörande

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

fullmäktiginstitutionen grundades, är undertecknat av herr Rydén. Jag vet icke, med vilka känslor herr Rydén satte sitt namn under aktstycket, men faktum är, att det står där, och faktum är, att detta papper innehåller ett krav på en förutsättningslös utredning från praktiska och sakliga synpunkter. Denna utredning har verkställts, och ett av resultaten föreligger här. Nu vänder sig herr Rydén, som i fjol med stor skärpa klandrade mig, för att jag under debatten, som han sade, anlagt politiska synpunkter, mot mig och angriper mig från utpräglat politiska utgångspunkter. Jag har på grund av de direktiv, som riksdagen i fjol gav, försökt att bortse från de politiska synpunkter, om vilka striden då stod. Jag har gått till en prövning av såväl denna institution som de övriga, som varit föremål för undersökning, med den redliga föresatsen att se till praktiska förhållanden och de verkliga sakskälen. Den avgörande frågan har varit, huruvida de verkligen göra någon nytta. Jag har försökt bortse från talet om politiskt inflytande på förvaltningen och om partipolitiska belöningar och allt sådant. Nu kommer herr Rydén och kör fram med dessa synpunkter igen. Och sammaledes gör herr Anderson i Råstock. Han förebrår mig, att jag i år låtit eftertankens kranka blekhet efterträda den karska beslutsamhet, som präglade vår uppfattning i fjol. Jag tror dock jag kan trösta mig med, att jag sökt så långt möjligt följa riksdagens egna direktiv. Jag har sökt hålla borta herr Rydéns synpunkter från diskussionen.

Herr Rydén har nu försökt uppträda som statsrättslig auktoritet — icke första gången för resten — och förklarat, att riksdagen står i begrepp att fatta ett beslut, som är grundlagsstridigt, eller i alla händelser ett beslut, som vid olika ståndpunkter de båda kamrarna emellan icke skulle kunna bliva föremål för gegensam votering. Jag tror kammaren gör klokt i att höra sig för på annat håll, innan den litar på herr Rydéns auktoritet. Det är väl fullkomligt orimligt att förbjuda riksdagen att fatta ett beslut på grundval av en Kungl. Maj:ts proposition, som avser åtgärder, vilka ligga något år framåt i tiden. Det finns många precedensfall i svenska riksdagens historia, som skulle kunna anföras för detta. Hur orimlig herr Rydéns ståndpunkt är, framgår ju bäst, om man tänker sig, att riksdagen skulle vara förhindrad att fatta beslut, t. ex. i en skolfråga, som medförde vissa utgifter för ett antal år framåt o. s. v. Jag tror därför kammaren gör klokt i att slå dövörat till för dessa argument från herr Rydéns sida.

Det är ganska egendomligt att höra, hur herr Anderson i Råstock nu har växlat in debatten på ett annat spår. Nu vänder han sig mot chefen för telegrafstyrelsen och anklagar honom för att han använt sin maktfullkomlighet till att skjuta undan fullmäktige. På det sättet förklarar han den låga frekvensen av antalet sammanträden och antalet ärenden. Jag tycker det är en ganska betänklig inriktning, som han därmed ger diskussionen. Jag tror icke, att man på det viset får fram den sakliga och förutsättningslösa prövning av ärendet, som riksdagen själv har begärt. Jag skulle vilja fråga herr Anderson i Råstock: om det nu verkligen är så, som han säger, faller då icke på de fullmäktige den anklagelsen, att de ha låtit skjuta undan sig? Då ha de väl icke fullgjort den uppgift de äro anförtrodda, när de låtit sig skjutas åt sidan av verkets chef. En smula större karskhet kan man väl begära av dem. Men herr Anderson har nog missuppfattat dessa fullmäktiges uppgift, och jag tror att även herr förste vice talmannen var inne på samma felaktiga tankegång, nämligen att det här gällde ett försök från byråkratiens sida att avskaka sig riksdagens inflytande. Jag ber att få betona, att dessa fullmäktige icke, som man skulle kunna tro, av herr Andersons i Råstock anförande, äro utsedda av riksdagen, utan de äro utsedda av Kungl. Maj:t. Talet om att avskaka sig riksdagens inflytande är sålunda missvisande.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har under för-

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

middagen anfört så starka och övertygande skäl för denna institutions obehövlighet, att jag icke kan föreställa mig, att någon av kammarens ledamöter, som verkligen vill se denna sak praktiskt och försöka bortse från politiska synpunkter, skall vara med och rösta för ett bibehållande av telegraffullmäktige. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindman:** Herr förste vice talman! Jag hade egentligen icke tänkt att begära ordet. Men det var herr Rydéns anförande, som särskilt uppkallade mig till att göra ett inlägg i frågan. Jag vill i förbigående säga, att när herr Rydén gjorde gällande, att det är en del yngre ämbetsmän och akademici, som ha kommit in i riksdagen i senare tid och som taga sig en ton, som om de skulle vilja avgöra allting, så tänkte jag att om så är, så vore man nästan frestad att misstänka, att de hade haft herr Rydén till läromästare. Men jag förmodar, att de betacka sig för en antydan i den riktningen, så jag skall därför icke hålla därpå alltför starkt. Men om någon, herr förste vice talman, brukar taga sig ton här i kammaren, så lär det väl vara herr Rydén själv, särskilt när han kommer med sina konstitutionella invändningar och såsom nu påstår, att denna Kungl. Maj:ts proposition är grundlagsstridig. Jag förmodar, att Kungl. Maj:t kommer att svara honom själv på den saken. Hade nu Kungl. Maj:t föreslagit, att telegraffullmäktige skulle avgå genast, då hade det icke varit grundlagsstridigt, men därför att Kungl. Maj:t säger, att de skola sitta kvar till den 1 januari 1929, är det grundlagsstridigt. Jag undrar, om en sådan grundlagstolkning står sig vid närmare besinnande.

Sedan gjorde herr Rydén stor sak av det förhållandet, att den proposition, genom vilken telegraffullmäktige infördes för tjugu år sedan, var tillkommen under den tid, då jag hade med saken att göra. Detta är ju i och för sig fullkomligt rätt. Kungl. Maj:t anslöt sig i sin proposition till samma uppfattning, som den kommitté, som varit tillsatt. Civilministern höll före, att dessa fullmäktige, om därtill utsåges lämpliga personer, skulle tillföra telegrafstyrelsen en fond av erfarenhet, som i åtskilliga fall kunde komma att bliva av stort värde för styrelsens arbete i dess helhet. Det uttalandet gjordes då, och telegraffullmäktige ha alltsedan den tiden fungerat. Men här föreligger nu en kunglig proposition, av vilken uppenbarligen framgår, att något behov av dessa fullmäktige knappast längre kan förefinnas, naturligtvis därför, att verken själva undergått förändring. Verk, sådana som telegrafverket, ha blivit moderniserade. De kunna nu avgöra sina upphandlingsfrågor o. dyl. lika bra i alla fall och behöva icke sådana bisittare. Och det synes ju uppenbart, att det antal frågor, i vilka fullmäktige varit med och fattat beslut, har minskats så avsevärt, att man knappast kan tala om att det är av något behov påkallat att ha dem kvar.

Herr Anderson i Råstock begagnade i detta sammanhang tillfället att göra ett utfall emot generaldirektören och chefen för telegrafstyrelsen. Han sade, att det minskade deltagandet från fullmäktiges sida naturligtvis berott på att han icke kallat på dem. Men denne samme generaldirektör har dock uttalat sig till förmån för deras kvarstannande. Det är således en insinuation av herr Anderson i Råstock, som knappast kan få anses vara fullt berättigad. I övrigt har det ju här under debatten påpekats, att hela detta verk omorganiserats på en annan grund än förr. Det är ett modernare verk, inrättat på det sätt, att sakkunskap står till dess förfogande. Och sedan har ju ytterligare tilkommit, vilket också är påpekat, inrättandet av kommunikationsdepartementet, som har en byrå för dess ärenden. Jag kan sålunda icke finna, att om förhållandena ändra sig på tjugu år, och utvecklingen går i den riktning, att en institution icke tages i anspråk, man därför, som herr Rydén gjorde

gällande, skulle kunna som ett starkt skäl för dess bibehållande åberopa, att jag en gång för tjugu år sedan var med om att förorda införandet av telegraffullmäktige.

Herr Anderson talade om att statskontoret hade tillstyrkt avskaffandet. Ja, jag fäster mycket stort avseende vid vad statskontoret säger i detta fall, men han drog en annan slutsats. Herr Anderson i Råstock sade, att det ju är uppenbart, att dessa byråkratiska ämbetsmän icke bruka riva ut ögonen på varandra. De hålla ihop, när det är fråga om att skydda sig för riksdagens inflytande. Det är ett argument, som på mig verkar alldeles motsatsen till vad herr Anderson säkerligen väntade, ty jag menar, att Kungl. Maj:t visserligen har ett inflytande över ämbetsverken, men att riksdagen icke skall ha det på det sättet. Och telegraffullmäktige äro icke ditsatta av riksdagen utan av Kungl. Maj:t. Jag anser sålunda, att tiden mycket väl kan vara inne att nu avskaffa denna institution.

Herr **Rydén:** Herr talman! När man hör en sak drivas på det sätt, som en del av herrarna göra, så rinner sinnet på en gammal frifräsare och han behöver giva ett uttryck för vad han känner. Om herr Anderson i Linköping vid utredningen av denna fråga varit opolitisk eller ej, har jag icke yttrat mig om. Jag förmodar, att om han så icke varit han icke heller skrivit vissa artiklar i Östgöta-Correspondenten, utan att dessa naturligtvis haft en annan författare. De hava i alla fall varit mycket starkt politiskt färgade.

Jag tror, att den karakteristik, jag gav, är riktig. De av kammarens ledamöter, som hava minne av tiden innan man fick bort denna byråkratiens avstängdhet i förhållande till samhället, skola nog förstå, vad jag syftat på. Det har vuxit upp en yngre generation av ämbetsmän, och somliga av dem vilja till varje pris hava igen denna förvaltningens byråkratiska avgränsning mot alla andra. Jag tror, att detta strävande bör man mota.

Så fick jag ett mycket ringaktande omdöme av herr Anderson i Linköping i fråga om det förstånd, som jag kan hava i grundlagsfrågor. Jag är van vid att människor med doktorsgrad som herr Anderson, de må vara hur okunniga och enfaldiga som helst — det säger jag icke om herr Anderson — alltid anse, att de kunna sätta sig över och vara översittare även mot dem, som ägnat ett helt eller åtminstone ett halvt liv och ett intresserat arbete åt att sätta sig in i dessa saker. Det är fallet med mig. Under min riksdagstid har jag kommit rätt mycket i beröring med dessa formella sidor av dessa riksdagsproblem, och jag tror mig kunna sätta mitt ord lika högt som doktor Andersons, när det gäller att avgöra vad som går för sig eller icke beträffande gemensam votering. Då vill jag säga, att i det förhållande, som uppstår här, om kamrarna fatta olika beslut, så är det efter all den praxis, som tillämpats, ostridigt, att det icke kan bli gemensam votering. Denna praxis grundar sig på ordalagen i § 69 regeringsformen, där det talas om vederbörande utskotts förslag rörande »*statens reglerande*». Dessa ord ha alltid tolkats på det sättet, att det gäller staten för nästa budgetår, d. v. s. i detta fall staten för budgetåret 1927—1928. Vad som ligger bortom denna tid kan det aldrig bli gemensam votering om. Detta kan icke herr Anderson jäva. Det blir visserligen statsutskottets sak, men jag tvivlar icke alls på vilken sida utskottet kommer att stå i detta fall.

Jag vill icke tillvita Kungl. Maj:t några avsikter beträffande denna fråga. Men jag vill dock säga, att det är ett ganska enastående fall att en ren avlöningsfråga, en fråga om reglerandet av staten, föres fram året förrän den kan komma till prövning i riksdagen. Det är en helt annan sak med en lag, som prövas och som skall träda i kraft i framtiden, eller med en stor organisationsplan, som man prövar och vilken först längre fram skall komma i tillämpning. Detta är helt andra saker än vad det här gäller, nämligen rena avlönings- och stat-

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

regleringsfrågor, som mig veterligen alltid hava behandlats vid den riksdag, där de höra hemma, och icke något år tidigare. Det kan hända, att det vore praktiskt, om man gjorde så, att man i vissa av dessa rena avlönings- och statregleringsfrågor fattade ett principbeslut ena året och ginge in i praktisk och grundlagsenlig behandling nästa år. Men jag vill säga — och det gäller både den nuvarande regeringen och de regeringar, som förut varit — att nog är det underligt hur man gått till väga i olika fall. När man t. ex. lägger fram en så pass stor sak som på sin tid regleringen av lönerna för de kvinnliga tjänstemännen, så ställdes riksdagen inför det faktum, att få hela statsverkspropositionen med lönerna inarbetade i systemet. När vi vidare skulle behandla indragningarna i departementen, ställdes riksdagen inför ett fullt utarbetat, i stater uppdelat system, och när riksdagen i år fick förslaget om ändring av registratorsbefattningarna i departementen, så fingo vi aldrig möta det förrän i den färdiga staten, som förelades riksdagen. Nog är det en underlig konsekvens, att i dessa viktiga och prekära frågor får man icke fatta ett principbeslut året förut, utan vi få mottaga dem vid den riksdag, då staten förekommer; men i denna fråga skola vi fatta beslut året innan staten förelägges riksdagen. Jag har velat söka klargöra, att detta är en mycket ovanlig utväg. Även om grundlagsexperterna förklara, att den icke är grundlagsstridig, så är den i alla fall mycket ovanlig. Jag anser mig böra uttala detta, ty det är skäl att iakttaga någon konsekvens i sådana ting och icke göra i det ena fallet si och i det andra fallet så.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr förste vice talman! Jag lystrade till herr Anderson i Linköping, då han talade om, att jag växlat in på fel spår. Det är klart att det för en gammal järnvägsman skall betyda en signal: Passa upp! Får man höra sådana ord här i den lagstiftande församlingen, skall jag be att få kvittera uppmärksamheten med att påpeka att den, som började växla in på det spåret, var herr Anderson i Linköping, då han i sitt första anförande tillät sig att konstatera, att telegrafstyrelsens försvar för fullmäktiginstitutionen var så lamt. Det innehölle bara en omvändning av den frågeställning, som de sakkunniga använt i sitt frågeformulär vid dettas utsändande till telegrafstyrelsen. Det är icke jag utan herr Anderson i Linköping som får ta åt sig anmärkningen. Anderson som Anderson kunde man visserligen tycka, men det är dock en liten skillnad på adressen.

Så har herr Lindman känt sig uppfordrad att taga generaldirektör Rydin i försvar. Det är fullständigt att slå in öppna dörrar. Jag har icke angripit generaldirektör Rydin. Jag finner det mycket naturligt, att ingen människa lämnar ifrån sig något av sitt maktområde till några »utsocknes». Det sade jag icke då på mitt bergslagsspråk, men jag menade det i alla fall, att det var några som kommo utifrån och ville lägga sig i telegrafstyrelsens angelägenheter.

Sedan måste jag säga vidare, att när herr Anderson i Linköping och andra togo till intäkt den omständigheten, att det hållits mindre antal sammanträden med fullmäktige, så återfaller jag på den i mitt förra anförande lämnade redogörelsen av instruktionens innehåll, varav det klart och tydligt framgår, att det är generaldirektören som kallar vederbörande till sammanträde. Nu säger herr Anderson i Linköping, att han tycker, att fullmäktige kunde ha varit karska nog att påkalla sammanträden. Jag må säga, att nog borde man vara så pass programtrogen, att man hölle sig till instruktionen. Det står icke att fullmäktige hava rätt att kalla till sammanträden. De hava icke ens rätt att begära sådana. Det står, att generaldirektören kallar dem. Då drar jag den slutsatsen dels på grund av instruktionens innehåll och dels på grund av att herr Anderson i Linköping dragit fram ett blankt försvar för generaldirektör

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Rydin, att det blivit så få sammanträden därför att denne icke känt behov av dessa personer. Huru fullmäktige i hans verk känt det, vet jag icke. Det intresserar mig icke i detta sammanhang. Jag vill sluta med att endast säga, att det är lämpligt att avvakta, huruvida den nye generaldirektören, som kommer inom kort tid, har större behov av denna institution än den, som nu skall gå. Det var det jag sagt och ingenting annat.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag förstår icke vad herr Rydén menade med sina utläggningar. Vad ledning har kammaren av ett sådant uttalande? Vi veta ju icke vad första kammaren kommer att besluta i detta ärende. Beträffande vilket beslut vi än fatta här så kan det invändas, att gemensam votering icke kan äga rum därest första kammaren fattar ett motsatt beslut. Så vitt jag förstår, kunna vi icke undvika faran genom att följa herr Rydén, ty den kan komma lika snart; även om vi följa utskottet kan ju första kammaren taga reservationen. Då komma vi ju i alldeles samma dilemma. Hela verkan av talet blir därför värdelöst i detta sammanhang.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr förste vice talman! Herr Rydén verkade, synes det mig, mycket mera sympatisk och övertygande, när han talade i den ton, han använde i sitt sista anförande, än vad han gjorde i sitt första. Nu talar han icke längre om grundlagsstridighet; nu är det endast en enastående åtgärd från regeringens sida att lägga fram denna proposition. Han tar nu med lätt hand på de konstitutionella betänkligheterna. Jag måste säga herr Rydén, att jag har icke velat sätta min sakkunskap mot hans. Jag vet, att i allt som gäller riksdagsarbetet och riksdagspraxis är herr Rydén mycket mera kunnig än de flesta på grund av sin långa erfarenhet. Men just därför tycker jag, att man kan ställa det kravet på honom, att han icke använder så lösa argument i debatten, som han gjorde i sitt första anförande.

Beträffande herr Andersons i Råstock sista replik om att det var flera än han, som växlat in på nytt spår i den här debatten, ber jag blott få säga, att det är mera betänkligt när en man i herr Andersons i Råstock ställning — jag menar nu hans ställning i statsutskottet — växlar in på det spåret, att han riktar fullkomligt obefogade angrepp mot telegrafstyrelsens chef, än när jag konstaterar att telegrafstyrelsens försvar för sina fullmäktige varit ganska lamt.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Meurling:** Herr förste vice talman! Jag ber om ursäkt, att jag på detta sätt bringar oreda i sista ögonblicket. Vad jag velat säga är icke av den vikt, att jag behövt vidhålla min begäran om ordet. Frågan är i sak så belyst, att jag icke egentligen har något att därutinnan tillägga.

Det gjordes emellertid en viss anmärkning angående ärendets formella behandling, och det kanske är skäl, att från regeringens sida säges ett ord om den saken, innan vi sluta. Det är uppenbart, att några konstitutionella betänkligheter mot ett beslut i saken icke kunna föreligga. Jag kunde icke uppfatta herr Rydéns anförande från min plats här, men jag kan icke tänka, att han — såsom man på något håll tycks göra gällande — menat, att denna fråga skulle komma i strid med grundlagen. Det är alldeles tydligt, att man är fullständigt oförhindrad att besluta, att från och med den 1 januari 1929 skola telegraffullmäktige upphöra. I den punkten kunna kamrarna stanna i skiljaktiga beslut, men ingen människa har säkerligen tänkt, att denna fråga därför skulle kunna bli föremål för gemensam votering. Det förhållandet, att frågan icke nu kan bli föremål för en sådan, hindrar emellertid icke, att den kan behandlas. Vore det icke fallet, så undrar jag, vilka svårigheter som skulle uppkomma, när det

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

exempelvis gäller att snart behandla en flottplan för fem eller tio år framåt! Man får lov att hava möjlighet att fatta beslut, som gälla även för kommande år.

Jag kan medgiva, att förfarandet är i någon mån ovanligt; till och med skulle man kunna ifrågasätta, att det vore onödigt att nu fatta beslut i frågan på ett så tidigt stadium. Orsaken är emellertid, att riksdagen begärt utredning för alla dessa frågor i ett sammanhang och då har även Kungl. Maj:t velat lägga fram samtliga fullmäktigefrågorna i enlighet med den verkställda utredningen samt begärt, att riksdagen skall fatta ställning till dem. Det finnes heller intet hinder att göra detta. Att i detta särskilda fall — angående telegraffullmäktige — beslutet kommer att röra sig om något år framåt i tiden, beror ju uteslutande på, att man velat respektera de personliga förordnanden, som för närvarande gälla.

Herr **Rydén:** Herr talman! Jag vill bara svara, att lika väl som man anser, att årets riksdag är oförhindrad att fatta beslut om indragning av telegraffullmäktige från och med den 1 januari 1929, lika väl är nästa års riksdag fullständigt oförhindrad att besluta, att telegraffullmäktige skola efter den 1 januari 1929 fortfarande leva och hava sin varelse. Det lär ingen kunna bestrida.

Herr **Forssell:** Herr talman! Herr Rydén har fört till torgs en utomordentlig samvetsömhet för vår konstitutionella rätts krav. Han har gjort gällande, att det skulle vara stridande mot grundlagarna att föreslå ett avskaffande av telegraffullmäktige från och med den 1 januari 1929, alldenstund detta datum faller bortom det budgetår, som närmast ligger framför oss. Detta gör herr Rydén gällande i samma andedrag, som han yrkar bifall till statsutskottets hemställan, i vars första punkt det dock föreslås ett belopp å 1,500 kronor att utgå från och med den 1 januari 1929 åt envar av dessa fullmäktige! Är det inkonstitutionellt, herr Rydén, att föreslå telegraffullmäktiges avskaffande från och med den 1 januari 1929, så är det precis lika inkonstitutionellt, om riksdagen i denna stund fastställer ett arvode, som utgår från och med den 1 januari 1929.

Vad till slut beträffar det nu så mycket omtalade värdet av den uppsikt, som fullmäktigeinstitutionerna inom förvaltningen anses utöva, så får man ju inte glömma bort, att det funnits generaldirektörer, som ganska väl förstått att maniera sitt förhållande till dessa sina politiska kontrollanter.

Herr **Rydén:** Herr talman! I mitt anförande började jag med att säga — om herr Forssell hört det — att jag icke var med i statsutskottet vid behandlingen av denna sak. I annat fall hade jag framställt anmärkning mot det rent formella behandlingssättet. Det är en oformlighet. Det är nu oundvikligt därför, att vad regeringen föreslagit står i direkt parallell till utskottets yttrande. De äro båda mot varandra svarande. Det är på grund av regeringens proposition som utskottet kommit att gå på denna linje, och därför vidhåller jag, att denna sak behandlats formellt otillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Norup, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. indragning av telegraffullmäktige m. m. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannan tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat.

Sedan herr talmannan nu återtagit ledningen av förhandlingarna, verkställdes namnupprop. Därvid avgåvos 94 ja och 103 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med avslag åt utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion angående bevarande i svensk ägo av vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen.

I en inom första kammaren av herrar *Lindblad* och *Asplund* väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 99, hade föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyat, skyndsamt övervägande av frågan om bevarande av vissa stenkolsfyndigheter å Spetsbergen i svensk ägo, ävensom att, därest skäliga villkor för övertagande av fyndigheterna fortfarande kunde erhållas, redan för innevarande års riksdag framlägga förslag i ärendet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ett fortsatt bevarande i svensk ägo av ifrågavarande fyndigheter på Spetsbergen samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ärendet, som härav kunde föranledas.

Uti en vid detta utlåtande fogad reservation hade herrar *Kvarnzelius*, *C. Petrus V. Nilsson*, *Pers*, *Bengtsson* i Norup, *Strindlund* och *Jonsson* förklarat sig anse, att utskottet bort avstyrka den i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen, som innebär, att riksdagen icke skall återtaga det bemyndigande, som Kungl. Maj:t fick förra året, att vidtaga nödiga åtgärder för avveckling på lämpligaste sätt av statens engagemang i bolaget. Och det gör jag på grund därav, att Kungl. Maj:t är i tillfälle att få pröva både tiden, när denna avveckling bör ske, och huruvida inkomna anbud äro antagliga.

Jag finner ingen anledning att återtaga det bemyndigande, som riksdagen härvidlag givit Kungl. Maj:t.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då herr Bengtsson i Norup varit så kortfattad, kan det kanske vara lämpligt, att jag också försöker vara det.

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

I alla händelser skall jag be att en liten smula få rekapitulera, hur det gick till i fjol. Det fördes då en skarp strid därom, huruvida man skulle gå in för det förslag, som regeringen framlagt, eller det förslag, som dåvarande finansministern stod för. Det slutade med, att första kammaren tog det förslag, som finansministern framlagt, medan andra kammaren däremot tog det förslag, som var framlagt av den övriga delen av den då sittande regeringen.

Nu tror jag mig våga påstå, att vi borde fått så pass stor erfarenhet från i fjol om hur det kan komma att ställa sig med våra kolpriser här i landet, att jag vågar förutsätta, att andra kammaren för sin del vidbliver sitt fjolårsbeslut, som gick ut på, att man skulle försöka för en billig penning behålla dessa oerhörda kolfält i svensk ägo. Och jag skall be att få friska upp minnet med endast några siffror. Det befinnes enligt de senaste och mest tillförlitliga beräkningar, som kunnat åstadkommas, att detta kolfält, som är i svensk ägo, omfattar icke mindre än 1,200 miljoner ton. Vidare kan jag få lov att påpeka, vad som också är känt, nämligen att mängden bruten kol per man och skift är 4.02 ton i övre flötsen, 5.18 ton i nedre flötsen vid dagbrytning och 3.2—3.4 ton vid brytning under jord, medan däremot motsvarande siffror i engelska gruvor hålla sig under 1 ton per skift och man. Nu är det någon, som kommer att säga: det där intresserar oss icke, ty där pågår ingen brytning alls. Det råkar emellertid vara på det sättet, att hade icke gruvbranden inträffat 1925 och omöjliggjort all brytning, så hade vi fått uppleva den situationen, att det förkättrade spetsbergsföretaget för år 1925 gått nätt och jämnt ihop och för 1926 till och med lämnat rätt avsevärd avkastning. Nu är det ju på det sättet, att det hela måst nedläggas på grund av gruvbranden. Men jag vill bara säga, att det förhållandet skall icke tagas till intäkt för att man ingenting skall göra från svensk sida. Det är ju så, att praktiskt taget alla nationer försöka komma över kolfält och oljekällor och naturtillgångar över huvud. Och jag får verkligen säga herrarna — ni må sedan kalla mig nationalist eller icke, ni må kalla mig storsvensk, om ni vill, det intresserar mig icke — men när Sverige kan för en billig penning behålla så oerhörda tillgångar i sin ägo, tycker jag verkligen, att det är att vara alldeles för lättsinnig med framtidsvärdena, om man går och släpper ett sådant gynnsamt tillfälle, som man nu ännu en gång har, att behålla dessa kolfält i svensk ägo.

Jag skall tillägga ytterligare en sak. Och det är, att det på senare tiden har pågått experiment beträffande möjligheten att utvinna brännoljor av olika beskaffenhet ur stenkol. Dessa experiment hava särskilt pågått i Tyskland, vilken stat nedlagt stora kapital för att åstadkomma en kommersiellt användbar lösning av detta problem. Det har gjorts försök på närmare håll för att utröna, huru stor oljeutvinning man kan erhålla ur spetsbergskolen, varvid man nått det resultatet, att man fått fram icke mindre än 56 % olja ur detta kol, som finns uppe vid Spetsbergen. När man vet, vilka oerhörda landvinningar tekniken gjort på olika områden, särskilt sedan nådens år 1914, har man icke rättighet att förvåna sig över, om man en vacker dag kommer fram till det resultatet, att en oljeutvinning i stor skala är möjlig även vid Spetsbergen. Och därmed har man kommit fram till det resultatet återigen, att man icke behöver vara så beroende av de transportsvårigheter, som annars finnas.

Herr talman! Jag skall enligt löfte icke hålla på längre. Jag tror, att alla, som hålla på, att vi böra behålla en värdefull naturtillgång i svensk ägo, icke kunna rösta på mer än ett sätt. De måste rösta för utskottets förslag, till vilket jag härmed yrkar bifall.

Häruti instämde herrar *Wikström, Grapenson, Hage, Eriksson* i Grängesberg och *Mosesson.*

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

Herr **Strindlund:** Herr talman! Den föregående talaren erinrade om, att det gällde samma fråga nu, som av regeringen framlades vid fjolårets riksdag. Den proposition, som innehöll denna fråga i fjol, nr 195, framlades av handelsministern men var som bekant försedd med en reservation från finansministern.

Jag vet icke, om det nu kan vara nödvändigt att erinra kammarens ledamöter om, vad man i denna proposition begärde. I korthet vill jag dock påminna om, att man först och främst begärde 375,000 kronor för att förvärva spetsbergsgruvan för statens räkning. Och om icke ett sådant förvärv kunde göras på uppsatta villkor, begärde man befullmäktigande för regeringen att avveckla statens kapitalengagemang i företaget. Dåvarande chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, gick icke med på hemställan i vidare mån, än att han ville vara med om beviljande av medel, 105,000 kronor, för avveckling av statens engagemang i spetsbergsgruvan. Jag tycker, att den omständigheten kan vara rätt så betydelsefull, att det var just finansministern, som reserverade sig och ville, att svenska staten skulle göra sig fri från detta företag. Detta måste dock betyda något, ty det var i alla fall han, som hade att bevaka landets ekonomiska intressen framför någon annan.

Jag har redan inom parantes sagt, att kostnaden för den inlösen, som var föreslagen, skulle uppgå till 375,000 kronor. Jag vill också erinra om, att de kostnader, som skulle varit förknippade med detta, därest regeringens då gjorda hemställan bifallits och företaget i fortsättningen bevarats i statens ägo, beräknades uppgå till 70,000 kronor årligen, därest nämligen företaget skulle hållas i driftfärdigt skick. Om däremot bevakningen skulle nedläggas och staten taga den därmed förenade risken, beräknades den årliga kostnaden uppgå till 10,000 kronor. Detta senare tillvägagångssätt skulle dock endast kunna tillämpas under de första tio åren, efter vilken tid arbeten måste verkställas vid gruvan för erhållande av utmål. Efter ytterligare fem år måste vid gruvan sysselsättas cirka femton man, och kostnaderna därför beräknades då uppgå till cirka 170,000 à 180,000 kronor per år.

Jag vill också erinra om, vad detta statens engagemang i spetsbergsföretaget har kostat statsverket. Därom finna vi en liten utredning i fjolårets statsutskottsutlåtande rörande denna fråga, utlåtandet nr 90, där man på sidan 7 finner, att sammanlagt belöper sig svenska statens direkta insats i spetsbergsföretaget till 3,700,000 kronor, vartill bör läggas förutom uppkomna ränteförluster ett mindre rederilån ävensom viss oreglerad skuld till statens järnvägar. Mot denna bakgrund kan det hända, att reservanternas ståndpunkt i denna fråga blir något förklarligare. De hava velat, att riksdagen nu skall vidbliva det beslut, som efter gemensam votering i fjol fattades. Jag tror också, att icke ens det statsråd, som framlade fjolårets proposition rörande denna fråga, var så alldeles säker på sin sak. Jag tycker snarare, att vi reservanter på denna punkt få ett visst stöd i det uttalande, han gjorde. Så säger han t. ex. i nyssnämnda proposition på sidan 49: »Av den redogörelse jag förut lämnat framgår med full tydlighet, att de betydande uppoffringar, som från statens sida gjorts i syfte att åstadkomma en lönande exploatering av i svenska händer befintliga stenkolstillgångar på Spetsbergen, icke krönts med framgång.» Han fortsätter på sidan 52 i samma proposition, då han yttrar sig i frågan om försäljning: »Framför allt skulle man genom en försäljning komma ifrån alla ytterligare risker och oförutsedda utgifter för ett företag, som hittills knappast medfört annat än besvikelser.» Det var naturligtvis dessa synpunkter, som voro vägledande för riksdagens majoritet i fjol.

Då nu motionärerna hava velat riva upp detta beslut, frågar man givetvis, vilka nya synpunkter de komma med, och vilka nya förhållanden, som kommit fram. Det första, som då pekats på, är, att man även under icke kristid kan

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

komma i sådana förhållanden, att det skulle vara av behovet påkallat för oss svenskar att vara i besittning av en stenkolsfyndighet sådan som denna. Vad som framfört denna uppfattning är den kolstrejk, vilken som bekant för icke länge sedan rådde. Jag vill i anledning av detta för min del säga, att ehuru denna kolstrejk nog torde varit en av de svåraste, som kanske förekommit, och det förefaller ganska otroligt, att en sådan skulle kunna återupprepas, bör man komma ihåg, att vi dock hade så pass tillräckligt med kol inom landet trots denna strejk, att vi icke ens behövde bekväma oss till att använda det inhemska bränslet — jag åsyftar skogsbränslet — för de företag, som skulle kunna använda detta i sin drift.

Det finns också en annan motivering för motionärernas ståndpunktstagande. De erinra nämligen om de experiment, som gjorts för att ur kol framställa flytande bränsle. Jag skall villigt medgiva, att detta nog är en synpunkt, som kan få en enorm betydelse. Men jag tror också, att det innerst inne även då blir först och främst en prisfråga, varifrån man skall taga kol. Blir det så, att spetsbergskolen i fortsättningen som hittills bli dyrare än importerade kol ifrån de kolproducerande länderna, så torde ju den saken även gälla, om man avser dem för framställande av flytande bränsle. Jag vill också erinra om, att, såvitt jag kan följa med redogörelsen för detta experimenterande för framställande av flytande bränsle, är det även fråga om, att därför kunde användas skogsavfall. Och då tror jag, att vi där hava en jämförelsevis riklig och outnyttjad tillgång, som man först och främst bör se till att få exploaterad.

Då jag kommit till den uppfattning jag gjort och ställt mig på reservanternas sida, är det förnämligast av de anledningar, jag här sökt angiva. Jag tror, att de äro så pass viktiga, att man icke skall kunna förmå kammaren att ännu en gång kasta sig in i spekulationer, som man har så sorglig erfarenhet av. Och därför tror jag, herr talman, att vi äro på den rätta sidan, om vi bifalla reservationen, vartill jag även ber att få yrka bifall.

Herr **Törnkvist** i Bjuv: Herr talman! Jag har alla föregående år, när föreliggande fråga behandlats, ställt mig på samma ståndpunkt som den siste ärade talaren. Men när jag i år läste motionen och utskottets utlåtande, kunde jag icke undgå att låta mig påverkas av de nya omständigheter, som där framfördes. Jag syftar framför allt på de uppfinningar, som nyligen framexperimenterats i ändamål att av stenkol frambringa flytande bränsle. Det är alldeles klart, att om uppfinningarna hålla vad de lova, skola de svårigheter, som tidigare förefunnits att utnyttja spetsbergskolen, bli borteliminerade på den grund att fraktkostnaderna komme att i så fall åvila produktionen vida mindre än hittills skett.

Om jag alltså går med på utskottets förslag, gör jag det för övrigt så mycket hellre, som jag anser, att undersökningarna rörande den nya metoden borde kunna få avse även de skånska stenkolen. Vid de skånska kolgruvorna ha vi nämligen åtskilliga flötsar med mindervärdiga kol, som icke kunna säljas i den öppna marknaden. Jag hade nu tänkt mig, att möjligheter förefinnas för att de nya uppfinningarna skulle prövas med avseende på icke blott spetsbergskolen utan även de skånska mindervärdiga kolen, så att man kunde utröna, i vad mån dessa senare vore lämpade för den nya tekniska produktionen. De skånska stenkolen äro nämligen behäftade av samma olägenheter som Spetsbergskolen. Fraktkostnaderna medföra även här, att de icke kunna säljas med fördel ens till produktionsvärdet annat än inom en viss räjong. Så snart man kommer över denna, ställer sig kostnaden på grund av frakterna alltför hög, även om det rör sig om goda hushållskol. Jag kan i detta sammanhang nämna, att när den engelska gruvstrejken avblåstes strax före nyår, måste det skånska kolaktiebolaget antaga många nya arbetare för att så långt som möjligt till-

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

mötesgå kraven från konsumenterna. Sedan blevo emellertid ett 100-tal man vid gruvorna arbetslösa, och detta just av den anledningen att man icke kunde finna köpare för annat än de allra bästa kolen. De mindervärdiga kolen kunde endast användas till egen förbrukning, endast i nödfall till förbrukning av konsumenterna.

Jag vill ytterligare tillägga, att innan riksdagen binder sig för att investera något större kapital i dessa spetsbergsgruvor, bör enligt min mening en undersökning företagas därom, i vad mån den brand, som gått över gruvan på Spetsbergen, kommer att förorsaka oövervinneliga kostnader för driftens igångsättande, samt om de maskinella anordningarna m. m. lidit någon större skada.

Man frågar sig vidare, huruvida icke möjligen de prov, som av vetenskapsmän och teknici skulle komma att utföras beträffande såväl spetsbergskolen som våra svenska stenkol, kunde göras här i landet. Jag skulle tro, att t. ex. Höganäs, som ligger i centrum av de skånska koldistrikten, skulle vara lämligast för ändamålet. Är det nödvändigt, att proven företagas utrikes, må det vara hänt, men jag skulle önska det vore möjligt för det skånska stenkolsaktiebolaget att i angivna ordning få även sina kolsorter prövade.

Det är med nu nämnda motivering, som jag frånfaller den ståndpunkt jag tidigare intagit i detta ärende. Hade det uteslutande gällt att upptaga driften för att tillhandahålla stenkol från Spetsbergen i den allmänna marknaden, skulle jag däremot obetingat röstat för avslag. Jag är nämligen liksom förut fullt övertygad därom, att inga möjligheter för en sådan drift föreligga. Men jag tycker det skulle vara bra försmädligt, om Norge eller något annat land skulle förvärva dessa fyndigheter och om tre eller fyra år till följd av de förhållanden, som jag berört, kunde uppvisa i vinst lika många miljoner, som den svenska staten lagt ut och förlorat. Jag tror därför, att det är värt att undersöka, i vad mån det skulle kunna låta sig göra att utnyttja de ifrågavarande gruvfälten enligt de nya vetenskapliga teorier, som här omtalats. Vi skulle med dessa vinna en reduktion av transportsvårigheterna, ty var och en förstår, att det är en betydlig skillnad att transportera från Spetsbergen å ena sidan olja och å andra sidan allt det kol, som går åt för att frambringa denna olja. Det är av dessa motiv jag som sagt frångår min gamla ståndpunkt och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Leffler**: Herr talman, mina herrar! Anledningen till att förevarande fråga åter blivit föremål för andra kammarens uppmärksamhet är, såsom motionärerna anmärkt, att vissa nya omständigheter inträffat sedan den sist behandlades i kammaren, och utskottsmajoriteten har även accepterat motionärernas ståndpunkt. Jag skulle vilja uppdela de till förmån för utskottets hemställan anförda skälen i två olika grupper. Det rör sig dels om ett statligt och dels om ett mera omedelbart finansiellt intresse.

Det statliga intresset skulle då vara, att man genom att behålla gruvan på Spetsbergen i svenska statens hand, skulle på något sätt kunna reglera de svårigheter, som uppstå i händelse av kolstrejker. Herr Strindlund har redan berört denna fråga, och jag har endast följande att tillägga. Motionärerna ha i sin motion talat om dylika strejker, och utskottet har citerat motionen på följande sätt: »Sålunda har den engelska kolstrejken under förlidet år visat, att även utan krigiska förvecklingar sådana situationer kunna inträda på den europeiska kolmarknaden, att landets behöriga förseende med importerat kolbränsle kan äventyras.» Men motionärerna ha omnämnt, att det kan inträffa sådana konflikter litet varstädes i Europa. Jag vågar också bestämt påstå, att för den händelse en dylik situation skulle uppstå, låt oss säga i England, i Ruhrdistriktet eller i Oberschlesien, strejk även kan tänkas uppstå vid Spetsbergens kolfält. Den solidaritet å arbetarsidan, som tager sig uttryck på

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

många håll, skulle säkerligen även här göra sig gällande. Jag tror därför, att den vaga möjligheten att, om man håller sig med en kolgruvva på Spetsbergen, därigenom undgå svårigheterna med en kolstrejk icke är mycket att bygga på. Jag har därför svårt att förstå, att det kan föreligga något statligt intresse som skulle tillgodoses genom ett godtagande av utskottets motivering i denna del.

Vad sedan det åberopade finansiella intresset beträffar, skulle detta till en början bestå däruti, att man kunde underlätta den direkta järnframställningen uppe i Norrland på den grund att det skulle gå för sig att ditforsla spetsbergskolen för billigare pris än som måste betingas för forsling av kolen söderut. Det är också alldeles klart, att frakterna under sådana förhållanden skulle komma att reduceras. Jag har emellertid satt mig i förbindelse med en expert på detta område och av honom fått den upplysningen, att det ännu icke utformats någon metod, varigenom man kunde på detta sätt uppe i Norrland förädla vår järnmalm, och när den dagen och stunden inträffar, vet man för närvarande ingenting alls.

Av ekonomisk betydelse skulle vidare vara möjligheten att förvandla kol till flytande bränsle. Jag har även i den delen gjort mig underrättad om vad en auktoritet har att säga, som varit i tillfälle åhöra ett föredrag av uppfinnaren av det ifrågavarande systemet, en tysk doktor, som hölls i ingenjörsvetenskapsakademien helt nyligen. Uppfinnaren nämnde då, att det bästa materialet för framställning av flytande bränsle vore brunkol, därvid han dock samtidigt medgav, att sådant stybbigt kol, som herr Törnkvist i Bjuv avsåg, också kunde låta sig användas. Nu förekomma, som herrarna känna till, brunkol i mycket stora mängder i Tyskland, men däremot icke på Spetsbergen. Systemet befinner sig för övrigt på ett förberedande stadium, och man har icke lyckats konstatera, i vad mån detsamma visat sig bli ekonomiskt. Jag har dock för min del den uppfattningen, att det kommer att bli ekonomiskt: det ligger i sakens natur, att den frågan skall kunna ordnas förr eller senare. Men då framställer sig det spörsmålet: kommer man därför att använda spetsbergskol? Om jag för min del skulle driva en dylik industri, skulle jag på detta spörsmål absolut svara nej. Det är nämligen självfallet, att man för framställning av det flytande bränslet använder de billigaste råämnen man kan komma över, och detta bleve än mer angeläget i den mån brunkol visade sig vara det bästa materialet. Det går därför icke gärna att för ändamålet forsla hit stenkol från Spetsbergen, så länge billigare kol finnas att tillgå på annat håll.

Så vitt jag förstår, förefinnes det därför icke något som helst skäl för riksdagen att nu frångå det beslut, som fattades förra året. De omständigheter, som motionärerna åberopat och som utskottsmajoriteten tagit fasta på, äro icke tillräckligt bärande för att man skulle ge sig på vad jag vågar kalla en sådan äventyrlighet som denna.

Varken i motionen eller i utskottsutlåtandet nämnes någonting om fördelen av ifrågavarande koltillgångar i händelse av krig. Detta var dock ett moment, som tidigare mycket berördes, men kanhända har man nu kommit till insikt om att några möjligheter därvidlag absolut icke finnas. Om någon fortfarande skulle vara tveksam, vill jag erinra om de erfarenheter, som därvidlag vunnos under världskriget. En sådan tillgång som en gruva i ett annat land är i dylika fall mycket imaginär, ty möjligheten att utnyttja dylika koltillgångar bleve helt och hållet beroende av de krigförande makternas goda vilja.

Herr Anderson i Råstock nämnde, att kolgruvorna på Spetsbergen utgöra en mycket stor tillgång för vårt land. Jag vågar påstå, att de äro en synnerligen relativ tillgång. En tillgång har nämligen intet värde, förrän densamma kan utnyttjas på ett ekonomiskt sätt. Jag förstår icke riktigt, att det

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

skulle kunna finnas någon anledning att, såsom herr Anderson i Råstock menar, vidbliva 1926 års beslut i andra kammaren om att för billigt pris behålla ifrågavarande gruva. Vi ha ju icke reda på vilka kostnader som skulle följa av ett bifall till motionen. Under de första tio åren skulle det visserligen endast röra sig om en ringa penning. Under de fem följande komme det att ställa sig dyrare, och vad som sedan skulle komma känner man icke till. Så vitt jag kan se, har Sverige redan betalt så mycket för ifrågavarande gruvor, att det är högt på tiden att vi äntligen draga oss tillbaka. Jag hänvisar i detta avseende till vad jag hade anledning att säga vid ett föregående tillfälle i denna fråga, nämligen att vi icke böra kasta goda pengar efter dåliga, utan att det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Det har i alla tider funnits pessimister, som sagt: det går inte. Det är precis som med värmlandsgumman, som fick höra, att man skulle spränga en tunnel för tåget; hon sade också: det går inte. Men inom den förre ärade talarens eget område, inom textilindustrien, gick det för sig att genom uppfinningar kullkasta hela den forna produktionsmetoden och genomföra kraftiga ekonomiska omvälvningar. Den erfarenheten ligger visserligen mer än ett halvt århundrade tillbaka, men den utgör ett bevis på att utvecklingen kan förändra förhållandena i grunden.

På förevarande område stå vi nu på gränsen till att tekniskt och även ekonomiskt kunna lösa problemet att ur kol utvinna olja. Vi veta, att hela världen strävar att taga hand om de oljetillgångar, som äro kända, och att upptäcka nya. Vi känna också till, med vilken oerhörd snabbhet bilväsendet ökats i Sverige och att därmed en stegring i bensin- och oljeimporten kommit till stånd. Det bör då vara ett stort ekonomiskt intresse för oss svenskar att med egna arbetskrafter och ur egna kolfält frambringa det bränsle, som blir allt dyrare och svåråtkomligare att köpa från andra nationer. Det är obestridligt, att det nu finnes i svensk ägo uppe på Spetsbergen tillgångar, som räcka för en oöverskådlig tid framåt och vartill äganderätten icke är omstridd från något annat lands sida. Att nu slumpa bort dessa tillgångar, tror jag vore synnerligen olyckligt. Här har statsutskottet icke begärt något annat, än att man skall vila litet på hanen, innan man gör sig av med gruvorna, och se till, vad som ligger bakom de tekniska framsteg, som gjorts på ifrågavarande område, framför allt i Tyskland. Betyder det något ekonomiskt för staten, att man väntar ett år eller två eller huru länge det nu kan dröja, tills frågan på nytt återkommer till riksdagen? Nej, detta betyder icke mer för svenska staten än en tolvskilling för den föregående ärade talaren. Men det är en förmögenhet att vinna på saken. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Thore**: Herr talman! Otvivelaktigt har det tillkommit nya moment, sedan föreliggande fråga behandlades i fjol. Ett par av dessa ha redan nämnts, nämligen den engelska kolstrejken och möjligheten att förvandla kol till flytande bränsle. Det visar sig, om man studerar ifrågavarande förhållanden, att konsumtionen av olja är oerhört stor och att den visar tecken till att ytterligare ökas. Jag skall bara taga ett exempel från ett område, som ligger mig nära, nämligen sjöfarten. Av de fartyg, som nu stå på stapeln och som omfatta 1,900,000 ton, byggas icke mindre än 40—45 % eller 900,000 ton såsom motorfartyg och framdrivas med olja, och av ångfartygen eldas en mängd med olja i stället för kol. Av våra tre Amerikabåtar, nämligen Drottningholm, Stockholm och Gripsholm, är ett motorfartyg och två med olja eldade ångfartyg. Inom tre eller fyra år kommer säkerligen omkring $^3/_4$ av världens

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

skeppsbyggeri att fabricera fartyg, vilkas drift sker med olja. Ytterligare använder man olja i mycket stor utsträckning för ett sådant ändamål som lokomotivbränsle. Denna utveckling pågår hastigt bland annat i Amerika, speciellt i de södra och västra staterna. Man har där nära till oljan, men långt till kolen. Den koncentrering i bränslet, som följer med oljans användning, driver givetvis till ökat bruk av oljebränsle i stället för kol.

Problemet att förvandla kol till flytande bränsle är *tekniskt* sett redan löst. Huruvida detta är fallet även *ekonomiskt* vågar jag icke säga, men så mycket kan jag påstå, att det land, som i framtiden har koltillgångarna, även kommer att äga oljetillgångarna.

Det finns också i detta sammanhang ett annat moment, som icke torde sakna betydelse och intresse. Vi veta ju, att de tekniska förhållanden, under vilka brytning av kol försiggår i Spetsbergen, nämligen vid Sveagruvan tillhörande Braganzafältet, äro utomordentligt goda, väsentligt bättre än i England och Tyskland. Vi känna också till, att vistelseförhållandena uppe på Spetsbergen äro tolerabla. Den svaga punkten skulle vara skeppningsförhållandena. I detta avseende angives i 1921 års proposition rörande förslag om teckning av aktier i Spetsbergsbolaget, att säsongen för skeppsfarten till gruvan är begränsad till 2 $^1/_2$ eller 3 månader, varjämte under ytterligare 2 eller 3 månader förbindelse kan uppehållas till iskanten; under den övriga delen av året skulle densamma däremot vara helt avstängd. Det förefaller mig dock, som om man sett på skeppningsförhållandena alldeles för pessimistiskt, särskilt om jämförelse göres med vad som i detta avseende gäller beträffande de norska kolfälten på Spetsbergen. Jag har i min hand en styrelseberättelse ifrån det stora norska Spetsbergsbolaget, som handhar koldrift i Adventbey, en ort, som även den ligger på Spetsbergens västkust. Dess läge är nordligare, men dock för skeppningsförhållandena bättre än den svenska gruvans läge, men skillnaden torde beträffande skeppningstiden icke uppgå till mer än 14 dagar eller tre veckor. Nämnda styrelseberättelse omfattar tiden från den 1 juli 1925 till den 30 juni 1926, och det framgår av densamma, att produktionen då belöpt sig till 153,500 ton, att arbetsstyrkan utgjort 438 personer och att arbetsförhållandena däruppe varit, som det heter på norska, »jævnt gode», d. v. s. att man icke haft något att klaga över. Man hade under 1925 en skeppningstid av sex månader, och förbindelserna upprätthöllos till den 27 oktober, då den sista båten gick. För närvarande beräknar man en produktionskapacitet av över 200,000 ton och en skeppningssäsong av sex månader. Vad förhållandena under senare tid beträffar, kan jag nämna, att man den 10 november i fjol från de norska gruvorna skeppat 175,000 ton, vartill är att lägga, att samma dag inkommo två fartyg, som skulle lasta 6,000 ton. Såvitt jag är riktigt underrättad, torde skeppningarna ha pågått ända till slutet av november månad. Meningen är i år att börja tidigare än vanligt eller redan i april, varigenom man skulle få en skeppningssäsong av sju à åtta månader. Detta är en synnerligen lång säsong, om man jämför med den, som står till buds, låt oss säga i Vita havet eller i norra delen av Bottenviken, t. ex. i Salmis, varest man icke kan beräkna längre tid än sex eller sex och en halv månad. Det är alltså tydligt, att de uppgifter, som för tre eller fyra år sedan lämnades i berörda avseende, icke äro fullt riktiga, och att man antagligen kan uppnå en skeppningstid av omkring sex månader. Under sådana förhållanden torde det icke möta den allra ringaste svårighet att transportera den kolmängd som kan brytas på Spetsbergen, nämligen 150,000—200,000 ton årligen.

Även en annan sak skall jag tillåta mig nämna. Efter den uträkning, som gjordes i fjol, skulle priset på kol, fritt levererat Göteborg, uppgå till mellan 19 och 20 kronor per ton. Man har emellertid då räknat med jämförelsevis höga arbetslöner och frakter, varför denna siffra torde kunna reduceras. Som

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

jämförelse kan nämnas, att för närvarande schlesiskt kol, fritt Göteborg, torde kosta 23 kr. per ton och de engelska kolen två eller tre kronor mera.

Såvitt jag kan se, torde frågan för närvarande ligga i ett för landet så gynnsamt läge, att jag anser man icke kan undvika att gå med på den ytterligare undersökning, som statsutskottet begär.

Särskilt vill jag då i fråga om denna undersökning framhålla vikten av att söka utröna längden av skeppningssäsongen från Sveagruvan.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Efter det sista anförandet kunde det vara onödigt att begära ordet, men jag skall dock be att ytterligare få understryka ett par synpunkter.

Jag har vid föregående riksdagar yttrat mig i denna fråga och framhållit vikten och betydelsen av att den svenska nationen behåller Sveagruven på Spetsbergen. Saken ligger nu visserligen så till, att, även om riksdagen avslår den föreliggande motionen, regeringen har att pröva arten av de anbud, som avgivas rörande köp av gruvan. Jag har emellertid icke kunnat låta tillfället gå förbi att framhålla det ansvar, som kammaren åtager sig, om man icke biträder utskottets hemställan. Går man åter med på denna, blir det senare ytterligare tillfälle att ånyo pröva saken, nämligen efter vederbörlig framställning från regeringshåll.

Under det år som gått, sedan frågan sist behandlades, har jag ytterligare stärkts i min uppfattning, att det är av vikt att behålla Sveagruvan. Jag vill dock nämna, att jag därvid icke tänker så mycket på den engelska kolstrejkens betydelse härvidlag. Jag tror nämligen icke, att gruvan har så stor betydelse såsom reserv i händelse av kolstrejk i annat land. Jag har samma uppfattning som i fjol, att man skall behålla Braganzafältet men låta driften ligga nere, till dess det är utrett, att densamma bär sig ekonomiskt.

Det är ett faktum, att man under de sista åren gjort mycket stora framsteg i försöken att utvinna olja ur kol. Det pågår ivriga experiment därutinnan i Amerika, i Tyskland och även här i landet. Det finns också goda utsikter för att man skall på denna väg få fram en fullt tillfredsställande brännolja, och det har sagts mig av en fackman på området, att Braganzakolen skulle vara särskilt lämpliga för ändamålet. Saken är visserligen ännu icke tekniskt så utredd, att man kan lägga fram några fullt säkra kalkyler, men då staten redan lagt ut flera miljoner uti ifrågavarande företag och det här endast gäller att anslå en jämförelsevis mindre betydande summa i avvaktan på utredningens resultat, kan jag omöjligt förstå, att det skulle vara klokt av svenska riksdagen att låta detta sista tillfälle gå sig ur händerna.

Jag vädjar till kammaren att gå med på utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Åtskilliga ärade talare, som uppträtt till förmån för utskottets hemställan, ha gjort gällande, att frågan nu ligger till på ett annat sätt än i fjol. Ja, man har åtminstone fått klart för sig, huru dyrbar en gruvdrift kan ställa sig i ett kolland. Det kostade engelska staten 23 miljoner pund att hålla sina kolgruvor i verksamhet under en tid av nio månader! Detta är verkligen en erfarenhet att minnas.

Herrarna tala så mycket om oljeutvinning ur kolen. Men en sådan kan väl ske ur andra kol än spetsbergskol, så vitt jag förstår. Och tro verkligen herrarna, att en förädlingsindustri skulle vara lämplig att anlägga i en ödemark, långt borta från alla kommunikationer? Kan det icke bära sig att bryta själva råvaran och forsla den hit till landet, så lär det icke gå att driva en motsvarande förädlingsindustri däruppe. En dylik industri måste ovillkorligen ligga bättre

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

till i både England och Tyskland. I den delen tycker jag icke någon utredning är nödvändig.

Den senaste ärade talaren har för övrigt själv varit uppe och tagit förhållande på Spetsbergen i betraktande. Men hur har det gått med allt det som staten satsat sedan den tiden? Jo, det blev en synnerligen dyr historia för staten. Alla ha sagt: Naturligtvis skall detta bli en god affär, det finns en massa kol, och förtjänsterna måste bli bra. Men det har visat sig, att vare sig kolpriserna äro höga eller låga, så har driften oupphörligt gått med förlust.

Jag skulle vara mycket mer tacksam mot herrarna, om ni visade er stora tro på och intresse för denna sak genom att bilda ett bolag för att driva den här utvinningen av kol eller olja. Ja, det må gälla vad som helst, som ni ville försöka däruppe på Spetsbergen, så skulle jag med glatt mod rösta för, att svenska staten drar ett streck över vad som offrats på Spetsbergen, och jag skulle t. o. m. vara beredd att ge er det för intet, så att ni kunde sätta i gång och göra något, då ni tro så mycket på den här saken. Men jag ser bra litet till några enskilda, som vilja göra något. Och kan någon av herrarna, som uppträtt här för att vi ovillkorligen skola behålla gruvan, ge anvisning på några enskilda män, som vilja fortsätta och satsa pengar i det företaget såsom ett framtidsföretag? Den siste ärade talaren ville, att vi framför allt bara skulle behålla gruvan, även om driften lägges ned. Men är det verkligen en uppgift för staten?

Sedan var han inne på den där förädlingshistorien. Men man kan väl icke förädla olja ur kolen utan att det är drift. De rimma sig inte alldeles riktigt herrarnas skäl med varandra. Sedan förmodar jag, att Kungl. Maj:t själv nog ser till, huru denna sak skall avvecklas. Det är ju inte föreskrivet, att försäljning skall ske den eller den dagen eller inom någon viss tidsperiod. Jag förstår icke heller vad som tillkommit i frågan, då herrarna nu vilja kasta om. Herrarnas mening är väl trots allt att behålla Spetsbergen och offra miljon efter miljon såsom hittills skett på ett företag, som till alla delar visat sig vara rena rama kristidsföretaget. Och övriga sådana kristidsföretag ha vi ju fått avvecklade, låt vara med oerhörda kostnader för svenska staten, och då skulle det helt säkert vara till gagn, om vi även fått avveckla detta kristidsföretag.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Hamrin:** Herr talman! Jag skyndar mig att säga, att jag icke kommer att ge min anslutning vare sig till utskottsmajoritetens hemställan eller till reservationen.

Jag vill egentligen här endast lämna ett par faktiska upplysningar.

Strax efter det riksdagen i fjol fattade sitt beslut och riksdagens skrivelse blev expedierad till Kungl. Maj:t, så remitterades densamma till kommerskollegium och järnvägsstyrelsen med uppdrag att inkomma med ett förslag, som gick ut på en avveckling av statens engagemang i Spetsbergen. Detta utmynnade i att bolaget trädde i likvidation, varvid trenne likvidatorer blevo utsedda, därav en på mitt förslag, som alltså skulle vara statens ombud. Omedelbart vidtogo dessa likvidatorer åtgärder för att försälja gruvan på Spetsbergen. De utbjödo densamma på olika håll till intresserade personer inom olika länder. Till något resultat ha emellertid dessa underhandlingar eller dessa utbud icke lett. Men jag vill nu lämna det meddelandet — det var egentligen därför jag begärde ordet — att just under de sista dagarna uppträtt en allvarlig spekulant, som förklarat sig vilja lämna ett fast anbud — visserligen ett mycket lågt sådant, som det icke torde vara lämpligt att här omnämna. Sedan nu en motion i riksdagen blivit väckt, att svenska staten skulle behålla stenkolsfyndigheterna å Spetsbergen i sin ägo, har från min sida vidtagits den

åtgärden, att nämnda anbud från utländsk man icke blir godtaget av de svenska likvidatorerna, utan frågan om försäljning förblir vilande till dess riksdagen hunnit att slutbehandla ifrågavarande motion. Jag hyser dock den förhoppningen, att därest riksdagen i dag avslår de väckta motionerna, detta anbud blir sådant, att det kan antagas och att Sveagruvan på Spetsbergen blir försåld inom de allra närmaste veckorna.

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

Vidare ber jag att få erinra därom, att riksdagen förra året anslog ett belopp av 105,000 kr., som skulle utgöra kostnaden för avvecklingen. Av detta belopp har icke något tagits i anspråk, varför detta ograverat finnes kvar.

I övrigt har jag, herr talman, ingenting mer att tillägga.

Herr **Bernström:** Herr talman! Det är ganska underbart att höra, hur olika de skäl äro, som anföras ifrån deras sida, som önska en ändring i föregående års riksdagsbeslut.

Herr Eriksson i Grängesberg vinkar med vad framtiden kan ha i sitt sköte av underbara tekniska uppfinningar, som skulle tillföra denna gruva ett förut oanat värde. Detta kallar jag för spekulation, men svenska staten och svenska riksdagen ha ju i allmänhet icke velat ge sig in på spekulationer i vinningssyfte.

Den andra åsikten företrädes av herr Kristensson i Göteborg, som säger: Vi äga där en synnerligen värdefull gruva, en så värdefull gruva, att motstycke därtill knappast finnes i världen. Men ligger icke i detta yttrande en mycket stor överdrift? Vi kunna dock bilda oss en uppfattning om det verkliga värdet av denna gruva. Detta kan för det första ske genom den dyrköpta erfarenhet, som vi fått såsom meddelägare i detta fall och som bara medfört idel utgifter och förluster. Ser man sålunda saken ekonomiskt på vanligt sätt, kan väl nämnda gruva knappast räknas till värdefull tillgång. Vi ha också en annan möjlighet att bedöma gruvans värde. Den har nämligen utbjudits till salu under ett helt års tid utan att finna köpare. Skulle då denna så utomordentligt värdefulla gruva behövt utbjudas så lång tid utan något resultat, om den verkligen hade ett sådant värde, som från andra sidan göres gällande? Man kan, om man ser på saken såsom den i verkligheten ter sig, sannolikt bestämt säga, att gruvan för närvarande saknar värde. Under sådana förhållanden finnes det väl icke några skäl för riksdagen att nu frånträda den mening, som man var bestämt enig om vid förra årets riksdag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Den föregående ärade talaren är ju en så stor affärsman, att han säkerligen mycket väl vet, att man kan räkna med ett *dagsvärde* och ett *framtidsvärde*. Vidare finnes det så pass stora företag och även så pass svårbedömbara företag i ekonomiskt hänseende, att enskilda icke alltid mäkta med desamma, utan staten med sin större kraft och sin större räckvidd får lov att gripa in.

Jag skall tillåta mig erinra den föregående ärade talaren om ett liknande fall i ett annat land, där det gällde en stor sak. Det var där uppe i Kanada. Ett enskilt bolag hade där bildats för att draga fram den första stora järnvägen tvärs över kontinenten. Då man hunnit ett gott stycke på vägen, hade man tömt alla resurser, och det var endast genom att staten grep in, som det över huvud blev något värde av de penningar, som redan voro nedlagda. Resultatet av detta ingripande blev emellertid, att detta bolag är ett av de rikaste bolag, som den ekonomiska litteraturen har att tala om; och den verksamhet detta bolag utövat har varit till mycket stort gagn för det landet, och för dess framtida utveckling. Jag tror nu för min del, att utvecklingen här kommer att gå dithän, att vi, som stå på den sidan, att vi nu icke skola slumpa bort

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

denna stora naturrikedom, komma att få rätt. Jag vågar väl ändå påstå, att ett kolfält så mäktigt och bärande och så lätt exploaterbart som detta i varje fall torde få räknas till naturrikedom. Jag tror som sagt, att vi komma att få rätt, vilket beslutet än blir här i kväll, som anse, att det är klokt, om svenska staten behåller denna gruva.

Vi leva nu i en tid, då man verkligen från alla håll och kanter anstränger sig för att skapa arbete och bröd åt svenska män och kvinnor, som växa upp; och man gnuggar sina geniknölar för att exportera dem till främmande länder. Det förefaller mig vara bättre, om vi se till att kunna skapa arbete i ett svenskt företag hellre än att skapa arbete med rena arbetslöshetsanslag.

Till sist: efter herr statsrådets nu gjorda uttalande, så vet kammaren, att om reservationen nu bifalles, så är det sista gången kammaren får tillfälle att taga ställning till Spetsbergsfrågan.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Jag kan icke underlåta att ge herr Olsson i Kullenbergstorp en replik. Jag förstår inte, att han icke har läst den utredning, som verkställdes i fjol, ty hade han gjort det, så skulle han icke kommit med sådana påståenden, som skett. Det är icke alls riktigt som han säger, att det ej bär sig att bryta råvaran där uppe, det bär sig mycket bra; och jag undrar, om det finnes ett kolproducerande land, där man bryter så billigt, det är ett faktum, som ingen kan bestrida. Men vad är det som gjort, att det icke gått ihop? Jo, det har berott på för det första, att kolen skola lagras där uppe i 8 à 9 månaders tid, varigenom det blir ränteförlust. Sedan skola kolen fraktas en lång väg hem. Båtarna få gå dit upp med vattenbarlast och återfrakt. Det är dessa omständigheter som gjort, att det icke varit möjligt att finansiera företaget. Så tillkommer också en annan sak, att det varit fallande kolpris oupphörligt under hela den tid, som brytningen pågick. Vidare ha arbetslöner och övriga utgifter måst göras under ett år med hög index, medan vid försäljning lägre kolpris tillämpats. Nu har jag icke vare sig i fjol eller i år gått ut ifrån, att man skall sätta i gång brytningen omedelbart. Men jag har ansett och anser fortfarande, att vi skola behålla gruvan såsom en reserv. Jag har också tillåtit mig peka på den möjlighet, som tydligen kommer att bli aktuell i närmaste framtiden, och det är oljeframställningen. Detta hägrar ingalunda långt i det blå utan ligger mycket nära, åtminstone efter vad experter sagt mig. Det förhåller sig så, att vid oljeframställningen är det råvarans pris, som betyder mest. Nu kosta kolen i förhållande till den olja, som de innehålla, ungefär hälften på Spetsbergen gentemot vad fallet är i England och Tyskland. Jag tror knappast, att det finnes i Europa något gruvfält, där brytningen kan ske så lätt som i Sveagruvan. En arbetare kan där komma upp till en sådan brytningsmängd som ingen annorstädes. Vid oljeframställning blir det ju en mycket mindre kvantitet, som skall fraktas, och man vinner alltså, att man slipper den barlast, som uppstår, om man skall frakta kolen och icke oljan. Jag har som sagt icke sett på saken såsom en omedelbar vinning för staten, utan jag har endast velat behålla gruvan tills vidare. Vill herr Bernström sedan bilda ett bolag för ändamålet, så kanske herr Bernström kan få vara med och köpa gruvan. Men vad jag vill är, att svenska staten skall ha den på hand tills vidare. Jag vet icke, om det är klokt, att staten sätter i gång ytterligare verksamhet där uppe. Men staten har den kraftigaste handen att behålla gruvan tills det blir möjligt för svenkt näringsliv att få företaget i gång.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å så-

väl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Olsson i Kullenbergstorp, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckta motioner om införande av obligatorisk nöjesskatt samt om avsättning av viss del därav till en fond för stödjande av musik, sång, föredrag och föreläsningar m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckta motioner om förbud mot utminutering av rusdrycker till den, som icke fyllt 25 år. Därvid yttrade:

Ang. förbud mot utminutering av rusdrycker till den, som icke fyllt 25 år.

Herr **Engberg:** Herr talman! När jag läste detta bevillningsutskottets betänkande, blev jag verkligen en smula förvånad. Det första, som ett utskott brukar göra, när det får sig hänvisad en motion, som går ut på ändring av en lagparagraf, är att undersöka, vilket sammanhang som finns mellan den föreslagna ändringen och övriga paragrafer i lagen. Här har nu kommit en motion, som föreslår sådan ändring i 34 § i rusdrycksförsäljningsförordningen, att den gräns, som gäller för att få motbok skall höjas från 21 till 25 år. Men man har icke observerat från bevillningsutskottets sida — i varje fall finnes icke ett tecken till något sådant i betänkandet — att denna 34 § står i intimaste samband med 45 § 2 mom. Slår jag nämligen upp nämnda paragraf och moment, så lyder det på följande sätt: »Avhämtning å utminuteringsställe må äga rum endast mot avlämnande av köparens egenhändigt undertecknade rekvisition och erläggande av kontant betalning. Gäller inköpet spritdrycker, skall därjämte köparens motbok uppvisas. Avhämtas dryckerna genom ombud, må som sådant ej begagnas person, till vilken veterligen enligt vad i 34 § stadgas, rusdrycker ej må utminuteras.»

Alltså, herr talman, samma ålder, som gäller för inköpsrätten gäller också för rätten att uppträda såsom ombud för att avhämta varan. Höjer man därför gränsen beträffande inköpsrätten från 21 till 25 år, så höjes i samma grad automatiskt enligt gällande lag åldersgränsen för rätten att uppträda såsom ombud. Men vad medför detta för konsekvens? Jo, mina herrar, den konsekvensen, att medan man nu kan skicka och hämta litern genom en, som är

Ang. förbud mot utminutering av rusdrycker till den, som icke fyllt 25 år. (Forts.)

21 år, så skulle man, därest bevillningsutskottets hemställan bifalles, endast få använda den som fyllt 25 år. Vad detta vållar för evinnerligt trassel, när man skall skicka andra för att hämta sin ranson, är lätt att förstå. Det blir ett onödigt irritationsmoment, som införes, något som bevillningsutskottet uppenbarligen icke alls observerat. Jag tror nu, att bevillningsutskottet förts bakom ljuset i frågan därigenom att det utlåtande ifrån kontrollstyrelsen, vilket fogats såsom bilaga till utskottets betänkande, icke heller med ett enda ord berör detta sammanhang mellan 34 § och 45 § 2 mom. Det är dock detta, som efter mitt sätt att se är det allra viktigaste; ty frågan om att höja åldersgränsen för inköpsrätten från 21 till 25 år är den mindre frågan i jämförelse med denna.

Det yrkande, som jag kommer fram till, herr talman, blir ett yrkande på återremiss av ärendet. Enligt min uppfattning är det nämligen icke rimligt, att kamrarna sätta sig och fatta beslut, utan att det föreligger ett spår av utredning av frågan, hur man skall ordna med åldersgränsen för inköpsombud.

Jag kommer därför, herr talman, till den slutsatsen, att kammaren bör för sin del stanna vid beslut om återremiss av ärendet till bevillningsutskottet, på det att även den av mig berörda konsekvensen må varda utredd. Sedan så skett förbehåller jag mig rätten att taga ställning till själva *sak*frågan.

Med herr Engberg förenade sig herrar *Anderson* i Råstock, *Holmström* i *Stockholm* och *Brännström*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag vill bestämt bestrida, att den dom över bevillningsutskottet, som herr Engberg fällde i sitt anförande, är berättigad.

Bevillningsutskottet har i föreliggande ärende hört ett av våra ämbetsverk och byggt hela sin tillstyrkan av motionen plus övergångsbestämmelserna på ämbetsverkets utlåtande.

Jag skall emellertid, utan att taga någon som helst ställning till frågan om åldern på den, som eventuellt skall avhämta herr Engbergs liter, på grund av de omständigheter, som här tillkommit, be att få förena mig med återremissyrkandet.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! I det läge, som frågan nu befinner sig, skall även jag be att få förena mig med yrkandet på återremiss.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 5.

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd.

Å föredragningslistan var härefter uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av väckt motion om tull å förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 58, hade herr *Dahl* föreslagit, att riksdagen ville besluta sådan förändring i tulltaxan, att tullen å förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär bestämdes till 60 öre per kilogram.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ovanberörda motion måtte besluta, att nedan angivna del av gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

Växter, ej särskilt nämnda:
levande:

130 a. — — — — — — — — — — — — — — — — —
130 b. förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär 1 kg. 60 öre.
130 c. andra ..... 1 kg. 7 öre.
Anm. 1. — — — — — — — — — — — — — — —
Anm. 2. — — — — — — — — — — — — — — —
Anm. 3. — — — — — — — — — — — — — — —

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Wigforss*, *Hedlund* i Östersund, *Björklund*, *Wahlmark*, *Olsson* i Gävle och *Werner*, vilka hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

av herr *Nilsson* i Hörby.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Björklund:** Herr talman! Vid det utskottsutlåtande som här föreligger har herr Wigforss jämte flera andra och bland dem undertecknad avgivit en reservation. Vi anse nämligen inte att man genom att biträda utskottets hemställan, vilket vill säga detsamma som motionärens yrkande, skall komma fram till ett resultat som från alla synpunkter, och icke minst från reservanternas synpunkter, måste anses vara eftersträvansvärt. Det är ju så i närvarande stund, att en hel del mindre trevliga företeelser förekomma på den marknad som utgöres av handeln med fruktträd. När man vet, vilken skada denna illojala handel gör, så måste man ju i likhet med motionären på det varmaste önska att man må komma fram till en rättelse.

Motionären har emellertid begränsat sig till att i förevarande fall föreslå en tull av 60 öre per kilogram å förädlade fruktträd. Vad är det egentligen man vinner genom detta? Genom de utlåtanden som kommit bevillningsutskottet tillhanda från lantbruksstyrelsen och från en så trovärdig institution som Göteborgs trädgårdsförening får man veta, att största delen av denna import går genom mer eller mindre tillfälliga importörer och att en icke ringa del av denna import utgöres av realisationsvara, ofta hopbragt från ett flertal plantskolor och inköpta utan avseende på sorternas lämplighet för vårt land. Att dessa fruktträd sedan ofta säljas under helt andra namn än det ursprungliga är också välbekant. Den allra största delen av denna import torde avsättas bland kolonister, lägenhetsinnehavare och mindre jordbrukare, vilka oftast ha mycket liten möjlighet att kontrollera att varan är vad den utgives för.

Undertecknad, som är livligt intresserad av att man kommer fram till en rättelse på denna punkt, har ansett att man skulle om möjligt komma fram på den vägen, att man i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att Kungl. Maj:t ville taga upp frågan till prövning och eventuellt för nästkommande riksdag föreslå någonting, som skulle komma att resultera i att man fick ett verkligt stöd på ifrågavarande punkt. Jag har då för min del särskilt tänkt på ursprungsbeteckningen som en sådan utväg. Genom den tull som utskottet föreslår och som betyder att man i medeltal fördyrar varje fruktträd med 60 öre, kan man å ena sidan säga att det avsedda ändamålet icke vinnes med en sådan tull, och detta av den enkla anledningen att den skörd som man väntar sig kan komma att väl betala de utökade kostnaderna som bli en följd av tullförhöjningen.

Vore det nu på det sättet, att man verkligen kunde vinna vad motionären avser, så skulle jag icke ett ögonblick hesitera att följa honom. Emellertid säger man från lantbruksstyrelsen, att på grund av den vegetation som råder i sydligare länder det är möjligt att på två år frambringa saludugliga plantor, me-

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

dan härför fordras tre år i vårt land. Därigenom kunna de utländska odlarna skaffa sig ett försprång framför de svenska odlarna, då det gäller försäljning av fruktplantor. Det går till så i närvarande stund, att det reser omkring agenter, såsom man påpekat ifrån Göteborgs trädgårdsförening, till lägenhetsinnehavarna, och den önskvärda utvecklingen, som var och en för svenskt näringsliv och svensk trädgårdsodling intresserad person måste önska skall uppnås, nämligen att människor skola bli i tillfälle att kring sina stugor plantera så mycket fruktträd som möjligt, blir illusorisk därigenom att en massa av dessa människor blir grundkuggade på de från de utländska plantskolorna härstammande träden, vilka ofta utgöras av utgallrade och utsorterade arter. Sådana träd kunna nämligen ofta vara för vårt klimat omöjliga att uppdraga och även ur andra synpunkter olämpliga. När dessa planterats och växt upp under ett par års tid eller kanske en något längre tid, en 5, 6 år eller så, så får man bevittna att dessa utländska plantor i regel äro uttorkade, att grenarna vissnat o. s. v. Detta gäller till och med den landsända, där jag är bosatt, nämligen södra delen av Sverige, och huru mycket mer skall det då inte gälla i trakterna norrut. Det har också från lantbruksstyrelsen påpekats att i ett flertal fall, bl. a. i Jämtland, där man gjort försök med att odla dessa utländska plantor, det har blivit synnerligen nedslående resultat så tillvida att plantorna sedan de växt något år förtorkat och dött ut.

Nu tror man ifrån motionärens sida och från majoritetens inom bevillningsutskottet, att man skall förhindra importen, om man åsätter plantorna en så hög tull som 60 öre, vilket ju betyder, då det gäller 2 à 3-åriga plantor vägande 1 kg., att man för ett antal av 50 à 100 fruktträd ökar kostnaderna med 60 kronor och om det är fråga om 50 träd med 30 kronor. Således har även kostnadsfrågan en viss betydelse i förevarande fall. Denna synpunkt är visserligen icke avgörande, men på grund av den starka agitation, som försiggår, så finnes det alltjämt med en sådan tullsats möjlighet för mindre nogräknade affärsmän att importera denna vara och försälja den till pris, som i någon mån understiger det pris som de svenska plantskolorna upptaga, och så står man fortfarande, trots det att man genom tullen fördyrat fruktträden, inför det faktum att man blir så att säga lurad på konfekten.

Det är enligt mitt förmenande nödvändigt, om man över huvud vill ha ordning och reda i hithörande avseende, att man kommer fram till något, som så nära som möjligt motsvarar vad som äger rum i fråga om importen av tallfrön o. s. v. Jag för min del anser att man genom ett beslut att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om ursprungsbeteckning, åstadkommer betryggande åtgärder i detta avseende. Jag anser att det är detta som rätteligen bör och kan göras för att vinna det önskvärda resultatet.

Jag måste, herr talman, på grund av sakläget, sådant det ter sig för mig, förklara att jag icke kunnat komma till något annat resultat, än att det är bättre att vänta med åtgärd i antydd riktning till ett kommande år. Och det är klart som dagen, att i denna min argumentation ligger innesluten den utfästelsen att, i händelse ingen annan vill taga upp problemet angående ursprungsbeteckning, så kommer jag att göra det. Jag kan i förbigående omnämna, att det förelåg vid riksdagens början en motion av herr Weibull, men denna motion kunde ej leda till något resultat, emedan den var skriven så, att den måste remitteras till två utskott, och därför måste saken förfalla. Denna motion syftade emellertid till just vad jag här påpekat, om det också icke är uteslutet att det vid sidan härom låg ett förslag om någon liten tullförhöjning beträffande dessa fruktträd, det vill jag ej bestrida. Men syftet med motionen i dess helhet var, såvida jag ej är illa underrättad, det angivna, och jag vet att det var ett alnarpsintresse som låg bakom motionen, men på grund av de skäl som jag här antytt kunde den inte komma upp till behandling. Det är emellertid klart

att, då jag nu ställt mig på den ståndpunkt, som jag här intagit, så ligger här bakom ett åtagande att, under förutsättning att till nästa riksdag ingen annan tar upp detta problem till omprövning, d. v. s. i motionsform framlägger ett sådant yrkande om utredning, så kommer jag själv att göra det.

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

Med den synpunkt som jag sålunda har på denna fråga och då jag vill åstadkomma det bästa möjliga för fruktodlarna, så måste jag, herr talman, för närvarande yrka avslag på motionen.

Herr **Nylander:** Herr talman! Den föregående ärade talaren har själv med skärpa understrukit de stora nackdelar och risker, som äro förknippade med den nu pågående importen av en hel del mindervärdiga fruktträd; i den punkten äro vi alltså eniga. Talaren har i slutet av sitt anförande påpekat, att han vore villig att till nästkommande riksdag vara med om åtgärder för att förhindra en dylik import. Han ville åstadkomma detta genom bestämmelser om ursprungsbeteckning, under det vi inom utskottet ha funnit att en lämplig åtgärd till lindrande av de nuvarande tråkiga förhållandena vore en höjning av tullen på det sätt, motionären föreslagit.

Jag vill för min del säga det, att det naturligtvis ligger någonting tilltalande i tanken på en ursprungsbeteckning, då ett förslag om ett rent importförbud kanske skulle komma, som lantbruksstyrelsen också påpekat, i strid med gällande handelstraktater. Men jag tror, att det i praktiken skulle visa sig, att uppehållandet av en sådan ursprungsbeteckning skulle ställa sig ganska problematiskt. Man får tänka på, hur svårt det är att kontrollera själva ursprungsbeteckningen från trädgården i det främmande landet, vidare de förändringar med avseende å förpackning o. s. v., som kunna ske vid tullbehandlingen. Och sedermera, när dessa fruktträd komma ut i handeln, kanske man kan riskera, att någon mer eller mindre nogräknad affärsman kan företaga vissa manipulationer, så att köparen till slut, vare sig han är en större lantbrukare, småbrukare eller kolonist, dock blir lurad på konfekten. Vad en tullförhöjning beträffar, har det däremot i Finland, där man har en tull på 6 mark, d. v. s. motsvarande ungefär vad motionären föreslagit, visat sig, att en dylik tull verkar prohibitiv.

Gentemot detta anför nu den föregående talaren, att en sådan tullförhöjning här i Sverige skulle medföra en avsevärd fördyring, och tolkade jag hans anförande rätt i den punkten, så fattade jag det på det sättet, att han ansåg att varje träd skulle fördyras med ungefär det belopp, den föreslagna tullen gäller, d. v. s. ungefär 60 öre per styck. Så ser jag för min del icke alls saken. Ty konkurrensen mellan de inhemska svenska plantskolorna är mig veterligt så stark, att någon risk för en sådan fördyring näppeligen lärer förefinnas. Man kan naturligtvis, om man räknar med en prohibitiv tullsats, resonera som så: därigenom förhindras vi ju från att importera nya goda sorter, som kunna bliva för vårt land lämpliga. Men gentemot detta vågar jag bestämt påstå, att en tull av 60 öre icke spelar en sådan roll, att den skulle på något sätt avskära plantskolorna från att taga in en sort, om vilken de förvissat sig, att den vore för vårt land lämplig att uppdraga.

Det kan ju förefalla litet märkvärdigt att jag som stadsbo uppträder till försvar för bevillningsutskottets utlåtande i det här fallet. Men jag kan till min ursäkt omnämna att jag själv haft åtminstone litet med trädgårdsodling att göra och haft tillfälle att se här och där, hur verkligen tråkigt resultatet har blivit för en och annan odlare, som skaffat sig sorter just från utlandet, vilka sedermera efter ett eller annat år visat sig vara absolut omöjliga att här i landet odla. Om vi längre fram kunna få en lösning till stånd enligt den föregående talarens riktlinjer, nämligen i form av ursprungsbeteckning —

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

under förutsättning att denna i praktiken visar sig realiserbar och för våra förhållanden lämplig — så har jag icke något emot att vara med härom. Men i avvaktan på en sådan anordning tycker jag att alla skäl tala för att man skall gå med på utskottets utlåtande för att snarast möjligt kunna sätta en damm för en import, om vilka alla äro ense, att den ofta är till skada.

Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **Nilsson** i Hörby: Herr talman, mina herrar! Då jag har råkat att i viss mån bli ensam som reservant, så fordras det väl att jag i någon mån klargör, varför jag står ensam, då det för övrigt finnes en rätt manstark reservation.

Nu är det alldeles klart, att jag inte är motståndare till att den inhemska odlingen av fruktträd skyddas, liksom jag överhuvud taget icke är motståndare till att någon inhemsk näring av något slag skyddas. Men i det här föreliggande fallet, så får jag uppriktigt säga, att utskottet, som här gått in för en tullförhöjning, inte i sin motivering uttrycker någon vidare stark tro på detta tullskydds effektivitet, utan uttrycker sig så, att det »synes utskottet vara av största vikt att det intresse för fruktodling, som under senare åren allt mera framträtt, blir skyddat», ett uttalande, vari jag helt kan instämma. Men när utskottet sedan kommer litet längre fram och säger, att »även ur ekonomisk synpunkt är det givetvis angeläget att förebygga användning av olämpliga träd», så får jag uppriktigt säga, att jag anser ursprungsbeteckningen vara ett mycket säkrare kontrollsystem när det gäller handel med fruktträd än den nu föreslagna tullförhöjningen. Och utskottet antyder att dess egen uppfattning om detta är rätt obestämd, då utskottet längre ned säger, att utskottet antar att »tullförhöjningen skall i viss mån» — alltså bara *i viss mån* — »verka i den riktning, som motionären har angivit». Häri ligger enligt min mening ett stöd för den uppfattningen, att reservanternas linje måste vara ägnad att ge ett betydligt bättre kontrollsystem, då den kommer att ge en kontroll över importen, men även över den inhemska handeln, som kan vara av behov här i landet, så att inte en person i norra Sverige t. ex. vid rekvisition av träd som passa för detta landskap råkar ut för en leverans, som icke går ihop med den jord där plantorna skola planteras.

Jag skulle emellertid för min del vilja ha reservanternas motivering ytterligare kompletterad med ett tillägg, och detta därför att jag icke kan finna att denna fråga är mera aktuell i år, än den var förra året. Och härvid vill jag framhålla, att jag med hänsyn till den väntade revisionen av den svenska tulltaxan anser att, om vi skola gå tullförhöjningens väg, så kan detta anstå ett år. Och jag vill instämma med den förste ärade talaren och säga, att om ingen annan kommer med ett förslag rörande ursprungsbeteckningen, så är jag villig att åtaga mig att gå in för denna linje.

Men om jag ett ögonblick skulle sysselsätta mig med utskottets linje, så vill jag deklarera, liksom jag upprepade gånger gjort, att jag har varken försvurit mig till eller avsvurit någon handelspolitisk linje, varken frihandels- eller protektionistisk, men jag vill ha en viss klarhet i, hur det skall bli här i landet, och jag vill också ha en viss klarhet i om det skall bli endast halvfabrikat som skall skyddas. Ty när man ser den namnuppsättning, som svarar för det förevarande utskottsutlåtandet, och jämför den med den uppsättning, som undertecknade bevillningsutskottets utlåtande nr 16 vid 1923 års riksdag, så finner man en förvånansvärd skillnad — jag bör kanske nämna att i sistnämnda utlåtande var det fråga om att skydda den inhemska frukten — skillnaden mellan underskrifterna under det utlåtandet och underskrifterna i det här föreliggande ligger däri, att jag här bland frihandlarna saknar alla de frisinnade

Ang. tull å vissa förädlade frukträd. (Forts.)

frihandelsvännerna och hälften av de socialdemokratiska. Ty när det gällde att skydda vad jag anser vara helfabrikat, d. v. s. frukten, då stodo som motståndare på den linjen herrar professor Bergman, Johansson i Kullersta, numera i Arkösund, och Björnsson. Samtliga dessa ha nu, när vi gått över från frukten och kommit till själva träden, blivit protektionister. Det är detta system som jag ville ha litet ordning och reda på. Ty går man in för att skydda fruktodlingen, så bjuder väl konsekvensen att man också skyddar helprodukten, d. v. s. frukten.

Vi hade ett annat ämne vid 1923 års riksdag, där det gällde att i någon mån värna den svenska frukten från den konkurrens som uppstod genom bananimporten, men därvidlag kom man ingen vart. Eftersom jag kommit in på detta, skall jag citera vad den gången reservanterna sade, det var herr Johan Bergman m. fl. De förklarade att, då man inte ville göra något åt den svenska frukten, — jag citerar uttalandet i någon förkortad form — så syntes det olämpligt att »i dessa tider, då de flesta måste till det yttersta inskränka sina utgifter, införa en tullförhöjning å ett så allmänt brukat gott närings- och sunt njutningsmedel som frukt». Och just häri ligger väl skillnaden, ty fruktträden kunna ju icke precis direkt tjäna som något närings- och njutningsmedel. Jag skall uppriktigt erkänna, att jag förstår ej denna ståndpunkt, i synnerhet då man deklarerar sig som principiell frihandlare. Ty det är ju på den punkten det gäller att mötas, då man vill uppmuntra den inhemska fruktodlingen.

Jag tror mig ha ett visst sinne för konsekvens. Därför föredrar jag att bida och avvakta vad slags system det kommer att bli och väntar med att taga ställning till varje fråga om förhöjd eller sänkt tull. Skall man nämligen lägga den synpunkten på den fråga, det här gäller, som min ärade vän herr Björklund berörde, att den föreslagna tullsatsen fördyrar priset med i genomsnitt 60 kronor per 100 stycken — jag har fått höra, att varje fruktträdsplanta väger omkring ett kilogram — och tänker man på konsumenterna, så blir det för dessa, som väl oftast hava små inkomster, såsom egnahemsinnehavare och kolonister med flera, en kännbar sak. Och till sist, när frukten är mogen, lämnar man ut den åt den utländska konkurrensen. Det är dock ett moment att tänka på. Förrän jag fått se vad det skall bli, måste jag, som i detta fall verkligen vill göra någonting, ansluta mig till ursprungsbeteckningslinjen. Den kan sedan införas utan eller med importförbud, men den saken kan man resonera om, när frågan kommer i det läget.

Det är med hänsyn till den uppfattning, jag sålunda sökt klargöra, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag tror, att det är tämligen överflödigt att, såsom den föregående ärade talaren gjorde, draga upp hela frågan om tullskydd och frihandel. Denna sak är verkligen alltför ringa för att man skall rulla upp densamma efter så stora linjer. Jag ber emellertid att till den föregående ärade talaren få säga, att när han ställde sig på den ståndpunkten, att han ville avvakta svaret i denna fråga uti den allmänna revisionen av vårt tullskyddssystem, som förestår, så förtjänar han en erinran om det gamla ordstävet, att »medan gräset växer dör kon», ett ordspråk som åtminstone en lantman bör begripa. Det kan, med de handelspolitiska förhållanden, som föreligga, vara välbetänkt, icke blott avvakta utan från fall till fall pröva oss fram och vidtaga de åtgärder, som erfordras för att förhindra, att vårt land blir en avstjälpningsplats för utlandets överflöd av vissa varor.

Jag begärde egentligen ordet för att något ingå på frågan om ursprungsbeteckning, vilken varit uppe här; detta därför att jag väl har rätt anse mig i detta hänseende tillhöra de sakkunniga i kammaren. Jag vill taga fasta på

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

det uttalande från reservanternas sida, som kommit fram, att de hysa verkligt intresse för att skydda den svenska fruktträdsodlingen och därvid icke minst köparna av fruktträd från att erhålla en olämplig utländsk vara. Men, säger man, den väg, som utskottet föreslagit, leder icke till målet, men däremot finnes det en annan utväg, som kan göra det, nämligen införandet av ursprungsbeteckning. Enligt reservanternas uppfattning skulle detta sista vara den riktiga vägen. Jag ber då att få säga, att frågan om ursprungsbeteckning visst icke varit främmande för producenterna av inhemska fruktträd. Det har emellertid blivit utrett, dels att ett sådant system skulle bliva mycket svårt att tillämpa i praktiken av skäl, som jag skall be att få klargöra, dels att detta system, om det genomfördes, icke skulle medföra något verkligt skydd för köparen av fruktträd, så att han kunde vara säker om att erhålla en för klimatet och förhållandena i övrigt i hans ort passande och lämplig trädsort. I fråga om utsäden och kontrollen av dem är det, såsom en föregående talare erinrade, en enkel sak att verkställa färgning i tullen. Man har blott att öppna säckarna, tillsätter färg och rör om och fröet färgas effektivt utan att skadas. Beträffande åter de importerade växterna ställer sig saken betydligt besvärligare. Dessa importeras nämligen, som herrarna torde veta, i omsorgsfullt packade balar, som skola skydda träden för yttre skador och uttorkning. Skulle då en ursprungsbeteckning eller märkning ske vid tullen och balen öppnas för att märka varje träd med oljefärg eller anilin, så bleve detta dels en märkning, som det icke vore särdeles svårt att utplåna, dels löpa träden därvid fara att skadas på flera sätt, särskilt på våren, då de lätt kunna skadas genom uttorkning. Hos tullverket finnes icke något sakkunnigt folk för uppackningen och följden bleve, att när tullgodset åter skulle läggas samman, träden bleve lagda mer eller mindre olämpligt tillbaka i balarna, och därvid till stor del komma att skadas. Skall man kunna nå fram till ett genomförbart system med ursprungsbeteckning i fråga om fruktträd och andra växter, så måste detta beträffande träden genomföras redan hos producenterna, innan träden inpackas. Jag vet icke, om det härvidlag är möjligt att komma fram till stadganden, som bleve effektiva, emedan de komme att beröra även annat land. Jag vill tillägga, att det knappast är möjligt att i fråga om träd göra ursprungsbeteckningen så effektiv, att den icke avlägsnas.

Men sedan kommer jag till den viktigaste invändningen: det kan vara gott och bra, att en ursprungsbeteckning finnes, som visar, att ett träd uppdragits exempelvis i Danmark eller Holland. Detta hindrar emellertid icke, att en mindre samvetsgrann agent, som importerat träden, anger falsk sortbeteckning. Köparen begär kanske ett Sävstaholmsträd eller någon annan sort och agenten sätter obesvärat dit denna namnbeteckning, fast det måhända är en för vårt land helt olämplig annan sort. Köparen kan icke själv kontrollera detta, utan tror, att han fått den begärda sorten. Nu ligga förhållandena så att en agent, som importerar underhaltiga sorter, i regel söker marknad på än den ena än den andra orten. Han har sålunda icke något renommé att förlora såsom den bofasta plantskolan, för vilken det är en angelägen sak att icke förlora sitt renommé och som därför måste söka föra sortäkta varor. Genom ursprungsbeteckningen vinnes icke vad köparen behöver, nämligen säkerhet för att erhålla sorter, som trivas just i köparens klimat. Det skyddet har man däremot, om man tager varan från en svensk plantskola, därför att en sådan har intet intresse att uppdraga andra sorter än dem, som lämpa sig för vårt lands klimat. Skulle man göra några manipulationer — som säkerligen från dessa i ringa omfattning förekommer — med sorterna, så är därmed icke värre skada skedd än att köparen i stället för den önskade erhåller en annan sort, som dock för hans förhållanden är relativt lämplig och bra. Helt annorlunda är det med de importerade varorna. I utlandet odlas i huvudsak sorter som för vårt land

äro olämpliga, träden se nog så kraftiga ut, ofta allt för frodvuxna och märgiga, men de vantrivas under de klimatiska förhållanden, som här råda, och den, som i sista hand får betala fiolerna och erfara missräkningen, blir köparen. Det rör sig icke bara om utgifterna för själva köpet; dessa kunna vara rätt måttliga. Men det gäller också för köparen allt arbete med jordens beredning, med plantering och med åtskilliga års vård av trädplantorna, innan han kommer till det nedslående resultatet: sjuka träd, som måste avlägsnas och ersättas med nya plantor. Det är icke små förluster, som det här gäller och som man bör söka förebygga.

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

Nu säga ett par av de föregående ärade talarna, att den tullförhöjning, som utskottet föreslagit, icke innebär något pålitligt skydd. Jag vågar betyga, att så komme att bli förhållandet. Jag har tyvärr icke med mig några prisförteckningar, men annars skulle jag lätt kunna visa de ärade medlemmarna av kammaren, hurusom priset på fullgod vara i utlandet icke ligger så mycket under de priser, som de svenska plantskolorna betinga sig. Men det uppstår restpartier och andrahandskvaliteter, och då faller det sig välkommet att stjälpa över denna vara till Sverige, som icke skyddar sina gränser häremot på något sätt. Den nuvarande tullen av 7 öre betyder rakt ingenting, men om vi få detta tillägg à 60 öre per trädplanta, så kommer denna utländska vara att i prisläge bliva jämförlig med goda svenska trädplantor. Då är det väl icke något skäl för dessa agenter att köpa de utländska varorna, utan då vända de sig med större fördel till de svenska trädskolorna, som äro fullt rustade för att möta efterfrågan inom landet.

Jag vågar därför tro, att ett genomförande av detta ökade tullskydd icke behöver medföra någon ökning av priset på inhemska träd. För att taga det exemplet, som är omnämnt, skall den, som köper 100 träd, icke behöva betala mera än nu, men han vinner den mycket stora fördelen att han erhåller träd, som äro värda att planteras och som giva honom framtida trevnad och fägnad.

Det synes mig sålunda vara synnerligen välbetänkt att följa utskottet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson* och *Henrikson*.

Herr **Werner:** Herr talman! Jag har antecknat mig som reservant vid behandlingen av detta ärende framför allt av det skälet, att jag icke kan gå med på en tullförhöjning, som skulle utgöra 53 öre per kilogram eller ungefär lika mycket per träd. Utskottet, som föreslagit förhöjningen, har dock icke kommit med starkare motiv än där det på slutet heter: »Därför torde den i motionen föreslagna tullförhöjningen kunna *antagas* i viss mån vara ägnad att motverka de förefintliga olägenheterna.» Nu är det så, att en förhöjd tull på en sådan vara som denna otvivelaktigt i och för sig skulle innebära en prisstegring. Då man talar om, att i detta fall skulle prisen icke röna någon inverkan av tullförhöjningen, det skulle icke bliva någon fördyring, ty den inbördes konkurrensen skulle hindra denna, hade man behövt hänvisa till det uttalande, som gjorts av Göteborgs trädgårdsförening i ett yttrande, som bland andra sådana bifogats utskottets betänkande och där det heter, att någon prisförhöjning icke behöver äga rum på grund av tullförhöjningen, enär den svenska produktionen av fruktträd redan nu vore för stor och säkerligen efter en tullförhöjning komme att ytterligare ökas samt den hårda konkurrensen trädskolorna emellan säkerligen skulle utöva en tillräcklig prisreglerande inverkan.

En tullförhöjning skulle alltså icke åstadkomma några underverk, icke verka prisfördyrande men dock öka den inhemska produktionen. Men vi få icke endast tänka på de mindervärdiga utländska trädsorter, om vilka vi tidigare haft erfarenhet, ty problemet är större. Varför jag icke kunnat gå med

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

på det förslag, bevillningsutskottet här förordat, är att jag, i motsats till herrar Magnusson i Skövde och Nylander, ansett, att tullen skulle bliva fullständigt ineffektiv. Herr Magnusson i Skövde talade mycket riktigt om dessa tyska fruktträdsfirmor, som begagna Sverige som en avstjälpningsplats för sina mindervärdiga produkter. Det är sant. Men på grund av bland annat den korta vegetationstiden kunna de leverera sina varor till priser, som betydligt understiga de svenska odlarnas, och detta innebär för mindre nogräknade svenska agenter en lockelse att göra affärer med sådana mindervärdiga varor. Både herr Nylander och herr Magnusson i Skövde hava talat om, att en märkning eller ursprungsbeteckning, som vi tro skulle vara den riktiga och säkra garantien för att man erhölle träd, som verkligen vore lämpliga för den svenska jorden, skulle vara ineffektiv. Då vill jag säga, att vad jag tror vara av den huvudsakligaste vikten, när det gäller ursprungsbeteckning, det är icke så mycket sorten utan orten, där trädet uppdragits. Med kännedom om de växtbiologiska företeelserna — som väl i allmänhet äro bekanta — kan man uttala, att alla våra kulturväxter gå i regel i klimatiskt begränsade zoner. Därför menar jag, att man borde ha en ursprungsbeteckning, som sattes på en vara, vilken komme utifrån, men även en ursprungsbeteckning på den svenska varan. Det är helt naturligt, att ett träd, som uppdragits i Skåne, icke under alla förhållanden är lämpligt att utplantera i Östersundstrakten. Detta förhållande kan ingen tull inverka på men väl en ursprungsbeteckning, då ingen torde köpa träd av olämpligt ursprung, om detta vore köparen bekant. Den synpunkt, som herr Magnusson i Skövde uttalade, att ursprungsbeteckningen vore svår att tillämpa i praktiken bland annat därför, att man vid en ompackning i tullen skulle skada fruktträden och att avsikten med ursprungsbeteckningen skulle kunna kringgås genom att man uppgåve oriktiga sorter, det är allt saker, som jag icke vill närmare ingå på, då jag icke är så insatt i dessa förhållanden, att jag tror mig kunna avgöra dem. Jag tror emellertid, att det finnes utvägar att råda bot på detta, bara vi finge en ursprungsbeteckning. Statsmakterna hava väl möjlighet att åstadkomma, att denna beteckning överföres på de olika träden, före utbud. Det voro ju en brottslig handling att saluföra en vara med oriktig ursprungsbeteckning. En ursprungsbeteckning, vilken, såsom herr Magnusson i Skövde säger, under alla förhållanden skulle kunna skydda oss från att få en annan fruktträdssort än den, som utlovats, en sådan ursprungsbeteckning tror jag bör genomföras i praktiken, även beträffande de svenska trädskolorna. Jag har gått med på reservationen, då jag ansett det vara oriktigt att genomföra ett meningslöst tullskydd, som endast skulle fördyra varan, framför allt ur den synpunkten, att det viktigaste, vi ville vinna med en ursprungsbeteckning, är, att man får en sådan beteckning som säger, att ett visst träd är uppdraget i en klimatzon med garanti för att det fortfarande kan acklimatiseras och växa. Den synpunkten tror jag är riktig. Det kan nämligen mycket väl förhålla sig så, att ett träd är av en sort, som i och för sig är lämplig exempelvis för Norrland, men att trädet är uppdraget på en sådan klimatzon, att det saknar förutsättningar och möjligheter att acklimatiseras. Faran härav undanröjes genom en ursprungsbeteckning, som anger orten för uppdragandet.

Jag vill slutligen säga, att jag tror icke, att den tullsats, som man här påyrkar, skulle verka prohibitivt. I Finland har man visserligen en tull av sex mark per kilogram, men dessa mark hava där ett annat realvärde än vad de 60 öre, som det här är fråga om, skulle hava hos oss, även om tullsatserna nominellt äro jämställda.

Med hänvisning till vad jag anfört om att ursprungsbeteckningen är den säkraste utvägen i detta avseende ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det må vara förlåtligt, när man som nu herr Werner på dragande kall nödgas tala om saker, där man icke är hemmastadd och där man gör sig skyldig till en del misstag. Jag vågar för min del åberopa erfarenhet på detta område, men jag riktar mig i detta uttalande till herr Werner, som deltagit i utskottets behandling, men i sin framställning svävade vida utanför verkligheten. Han sade, att den verkliga vinsten med ursprungsbeteckningen var att man finge veta, var trädet var uppdraget, att det var uppdraget inom en lämplig zon, varifrån det sedan med fördel kunde planteras hos köparen etc. Jag skall för min del taga ett i någon mån jämförligt exempel. Om man tar tallfrön från Tyskland och sår dem i Sverige, vet man av erfarenhet hur det går. Det finns åtskilliga tallskogar i Skåne och södra Sverige, som såddes med tyskt frö på 1870-talet och vi veta hur illa detta slagit ut. Men om man tar tallfrö från Norrland och sår dem på sydligare ort och sedan flyttar plantorna till Norrland, så kan detta lyckas tämligen bra. Det är visserligen inte det allra lämpligaste, men det kan utföras utan alltför stor skada. Sorten är nämligen av minst lika stor, ja ännu större betydelse som odlingslokalen. Bägge sakerna äro viktiga men sortvalet viktigare än orten, där plantorna uppdragits. En bestämmelse om införande av ursprungsbeteckning tror jag skulle vara svår att genomföra men skulle måhända ända till någon förbättring, ehuru ursprungsbeteckningen endast har betydelse för att lämna upplysning om var trädet är odlat. Sorten däremot betyder mest, och därutinnan vinnes ingen kontroll genom ursprungsbeteckningen. De utländska plantskolorna ha övervägande sådana sorter, som icke passa i vårt land. Det är överskottet av dessa träd, som slumpas bort och skickas över till oss, och mot den olägenheten hjälper icke ursprungsbeteckningen. Träden kunna vara riktigt betecknade såsom odlade i Danmark, Tyskland eller Holland, men därmed är icke sagt, att de äro lämpliga för våra förhållanden, även om de härstamma från relativt nordliga klimat och där visat sig odlingsvärda, när det i allt fall rör sig om för oss olämpliga sorter. Det är för att skydda allmänheten för sådana olämpliga sorter, som vi vilja ingripa med förhöjd tull, men detta vårt syfte vinnes icke med ursprungsbeteckningen.

Vad beträffar herr Werners förmodan att hela partier skulle åsättas ursprungsbeteckning genom tullverkets försorg och att sedan de särskilda mottagarna skulle vara skyldiga att sätta dylik beteckning på varje träd, när dessa packas upp, så är det väl ändå att sätta för stor tilltro till människors laglydnad, om man tror, att detta skulle lojalt efterlevas, helst som det ju icke finnes möjlighet till någon kontroll över att ursprungsbeteckningen verkligen åsättes vid trädens uppackning.

Vad vidare angår herr Werners uttalande om effekten av tullen, så ber jag få erinra därom, att Finland genomfört ett tullskydd av ungefär samma storlek som det här föreslagna, och det har visat sig för det landets del fullständigt verksamt, varför det är antagligt, att det skulle bli lika verksamt även hos oss.

Här har vidare påtalats det förhållandet, som Göteborgs trädgårdsförening framhållit i sitt yttrande, nämligen att om detta tullskydd infördes, så skulle det medföra ökad produktion av fruktträd i landet. Härigenom skulle, menade man, konkurrensen från utlandet göra sig mindre kännbar eller försvinna. Ja, men om denna utländska konkurrens uteblir, och det på grund härav blir ökad produktion av fruktträd inom landet, så kan då jag för min del icke finna, att härigenom någon skada är skedd. Tvärtom skulle detta ända till välsignelse och båtnad för många, icke minst dem, som köpa fruktträd.

Jag vågar fortfarande hävda den uppfattningen, att genomförandet av det föreslagna tullskyddet icke behöver medföra någon prisförhöjning på fruktträd, enär prisläget numera är så stabiliserat, och den inhemska produktionen

Ang. tull å vissa förädlade fruktträd. (Forts.)

så omfattande, att sådan prisökning icke torde komma att inträda. Men allmänheten vinner trygghet att vid sina inköp få en fullgod, för våra klimatiska förhållanden lämplig vara.

Herr **Werner:** Det är svårt, när man kommer i konflikt med sakkunskapen, men jag vill säga, att även min uppfattning stöder sig på sakkunskap. Det framhölls åtminstone vid den muntliga föredragningen av lantbruksstyrelsens ombud, att den största faran vore, att man vid det arbete med förädling av fruktträd, som rent fabriksmässigt ägde rum i plantskolorna söderut, uppdrog för vårt klimat olämpliga moderstammar med ett rotsystem, som icke lät sig acklimatisera i de mellersta och nordliga delarna av landet. På den sakkunskapen byggde jag min uppfattning att ursprungsbeteckningen var det huvudsakliga, och jag tror, trots herr Magnussons sakkunskap, att detta ändå är det riktiga. Ty jag tror icke, att det är möjligt att i de nordliga delarna av landet med goda resultat förädla fruktträd från en moderstam, som mycket väl kan lämpa sig för förhållandena i Tyskland eller södra Sverige. Det är möjligt, att detta är ett misstag av mig, men jag har som sagt byggt min uppfattning på sakkunskapen och har själv aldrig givit mig ut för att vara sakkunnig på detta område.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Wigforss m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Björklund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Wigforss m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 76 ja och 102 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Wigforss m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

§ 6.

Ang. tullfrihet för kvicksilverhaltiga beredningar för betning av utsäde.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av väckt motion om tullfrihet för kvicksilverhaltiga beredningar för betning av utsäde; och yttrade därvid

Herr **Weibull:** Herr talman! Jag skall be att få redogöra för de synpunkter, som varit bestämmande för mig, då jag väckte denna motion. Det förhål-

Ang. tullfrihet för kvicksilverhaltiga beredningar för betning av utsäde. (Forts.)

ler sig så, att man under åtskilliga år vid centralanstalten för jordbruksförsök och vid de båda växtförädlingsanstalterna i landet, funnit, att vissa preparat för betning av utsäde för våra åkerbruksväxter äro synnerligen effektiva och tillförlitliga, och man kan därför räkna med, att om dessa medel finge större användning, så skulle detta avsevärt öka skörden. Det är särskilt sedan man under krigsåren vid anilinfabriker i Tyskland lyckats framställa organiska kvicksilverföreningar, som dessa medel fått sin stora betydelse. Man införde för skyddande av rågutsädet för fusariumsmitta i vissa delar av Tyskland obligatorisk betning, men sedan detta påbud upphävts, fortsatte man i stor utsträckning att använda betning.

Här i landet reduceras skörden avsevärt genom strimsjuka å korn, flygsot å havre och stinkbrand å vete, men ännu mera genom fusariumskador å råg, d. v. s. vad vi kalla snömögel. För att taga ett exempel vill jag erinra om, att vi år 1916 hade ett dylikt snömögelår, då rågen var angripen och skörden följaktligen reducerad. Påföljande år kom detta att i sin mån minska den ransonerade brödkakans storlek.

Nu gäller frågan hur man till rimligt pris skall kunna sälja dessa preparat här i landet. Tidigare betraktades dessa medel som gifter; de fingo alltså endast köpas genom apoteken och voro härigenom svåråtkomliga. Men i augusti 1926 utfärdades en förordning, enligt vilken medlen fingo säljas i öppna handeln. Nu ha dessa medel hittills nästan uteslutande tillverkats i Tyskland, där varorna äro skyddade av patent eller fabrikssekretess, så att man kan säga att det råder monopol på dessa medel. Frågan är då, huru preparaten skola kunna förbilligas.

Jag har i min motion framhållit, att en möjlighet vore att taga bort tullen, som utgår med 15 % på varans värde. Av bevillningsutskottets utredning framgår, att förtullningen sker till ett pris av kr 6:— per kg., vilket förefaller mig vara ett förvånansvärt lågt belopp, då priset på motsvarande preparat i Tyskland är mk. 15:—. Jag har mig bekant att förtullningen sker genom fabrikanterna själva eller deras ensamrepresentanter.

Dessa medel förekomma i olika koncentration, nämligen dels för våtbetning med 250—125 gram till 100 liter vatten och dels för den ännu mera moderna metoden med torrbetning, med 300 gram till 100 kilogram spannmål. Fabrikanterna av dessa varor behärska marknaden och åsätta varorna obligatoriska minutpriser. För den förstnämnda koncentrationen utgör minutpriset här i landet 21 kronor 25 öre per kg. Återförsäljare få betala 18 kronor 25 öre, medan partipriset utgör 16 kronor 25 öre. Återförsäljarna få alltså cirka 15 % rabatt på minutpriset och grosshandlarna cirka 10 % rabatt på återförsäljarnas pris. Torrbetningen kostar 11 kronor per kilogram, respektive 10 kronor 25 öre och 9 kronor 50 öre för återförsäljare och grosshandlare, vilket utgör en rabatt av 7 % resp. 7 %. Det är sålunda fabrikanterna av dessa patentmedel, som kunna åsätta priserna och bestämma den handelsavance, som får läggas på medlen här i landet. Specialpris lämnas möjligen vid köp av särskilt stora kvantiteter.

Då emellertid såsom utskottet funnit, det sätt varpå förtullningen sker, gör, att tullen icke kommer att inverka nämnvärt på priset, så är den av mig föreslagna vägen att omedelbart taga bort tullen icke av så stor betydelse.

Utskottet talar emellertid också om, att man skulle kunna tänka sig, att en svensk industri växte upp på detta område, och detta vore mycket önskligt i och för sig. Jag ställer mig dock mycket skeptisk häremot, ty dels ha hittills de medel av svensk tillverkning, som prövats, varit nästan alldeles odugliga, och dels kräves härför många år av vetenskapligt arbete och erfarenhet.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men har med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på ärendets vikt.

Ang. tullfrihet för kvicksilverhaltiga beredningar för betning av utsäde. (Forts.)

Herr **Björklund:** Då den ärade motionären icke gjorde något yrkande, skall jag icke taga kammarens tid i anspråk med någon utläggning av vad som stått i bevillningsutskottets betänkande, utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregler för befattningshavare hos statens pensionsanstalt blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg.

Till behandling upptogs härpå bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 65, hade herr *Lovén* föreslagit, att fullmäktige i riksbanken måtte erhålla i uppdrag att till 1928 års riksdags bankoutskott inkomma med förslag om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Bäcklund, Lovén* och *Kloo*, vilka inom utskottet yrkat, att utskottet måtte föreslå riksdagen besluta uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att låta utreda frågan om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg samt att därefter till bankoutskottet inkomma med förslag i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Lovén:** Herr talman! När det förelåg i kammaren en motion om inrättandet av ett riksbankens avdelningskontor i Borås uttalade bankofullmäktige att »utom den i motionen framhållna staden Borås, följande städer kunna, från söder till norr räknat, nämnas såsom lämpliga platser för avdelningskontor av riksbanken, nämligen Hälsingborg, Norrköping, Eskilstuna och Sundsvall». Såväl Norrköping som Sundsvall ha nu fått sina kontor för länge sedan, men en stad av den betydenhet, som Hälsingborg, får ännu vänta på ett riksbankens avdelningskontor.

Bankoutskottet och bankofullmäktige ha tidigare uttalat sig för önskvärdheten av att riksbanken uppehåller direkta förbindelser med näringslivet, och den meningen ha ju bankofullmäktige ännu. Men man har ännu icke på grund av den minskade sedelcirkulationen och andra nedåtgående företeelser på penningmarknaden velat vara med om ett kontor i Hälsingborg. Det synes märkvärdigt, att en stad av den omfattningen som Hälsingborg, belägen i en trakt så rik och med så många industriella anläggningar och dylikt som trakten omkring Hälsingborg, skall vara utan kontor, då många småstäder, låt vara residensstäder, ha fått dylika kontor. Den tyska riksbanken hade, som angives i motionen, vid 1925 års utgång icke mindre än 449 filialer av olika storlekstyper. Det kan icke hjälpas, att man tycker, att riksbanken trots de nedåtgående ti-

derna borde inrikta sig på kommande, som man hoppas, uppåtgående tider genom att lägga ett kontor på en plats, som är så stor som Hälsingborg. Då nu varken bankoutskottet eller bankofullmäktige varit med därom, vill jag uttala den förhoppningen, som också bankofullmäktige uttalat, att nästa kontor, som kommer att öppnas, blir Hälsingborgskontoret, och att detta icke skall behöva dröja alltför länge.

Ang. inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg. (Forts.)

Då reservationen går ut på ett yrkande, om att bankofullmäktige skola utreda frågan och komma fram med förslag, anser jag mig böra yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Paulsen:** Herr talman! Jag skall icke ingå på frågan om behovet av ett avdelningskontor av riksbanken i Hälsingborg. Jag vill för min del bara säga, att när man inom bankoutskottet är fullständigt enig om, att man till nästkommande år skall söka få till stånd en grundlig utredning om riksbankens verksamhet, och att denna utredning skall omfatta både möjligheterna till utvidgning av riksbankens verksamhet, skapandet av nya avdelningskontor och förflyttning av avdelningskontor från en ort till en annan, bör det också bliva möjligt att utreda frågan om Hälsingborg skall få ett riksbankskontor eller ej. Under sådana förhållanden finner jag det för min del vara en överflödsgärning att nu gå in för en utredning i den här frågan.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag anser mig ha rätt att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Bankoutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om beredande av pension åt extra skrivbiträdet Eva Maria Charlotta Lundgren föredrogs nu; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Till behandling upptogs slutligen första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsavtal m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag om försäkringsavtal m. m.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Lindqvist** i Halmstad, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 14 hemställes att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten I på det sättet att först föredragas däri innefattade lagförslag var för sig samt därefter utskottets hemställan samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets under punkten upptagna förslag till lag om försäkringsavtal.

Efter föredragning av lagförslaget anförde:

Ang. lag om försäkringsavtal m. m. (Forts.)

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén:** Herr talman! I överensstämmelse med vad jag förut denna dag har anfört i medkammaren, anser jag mig skyldig att först uttala regeringens glädje över att utskottet enhälligt har tillstyrkt denna lika omfattande, som välbehövliga lag. Det är nu icke mindre än 22 år sedan riksdagen själv tog initiativ till denna lagstiftning. Under denna långa tid har emellertid arbetet kommit på en vida bredare bas än från början var tänkt; på så sätt nämligen att alla de fyra nordiska länderna Sverige, Finland, Norge och Danmark ha samarbetat i denna fråga och alla lyckligen framkommit till ett samstämmigt resultat. Då detta är första gången, som alla de *fyra* nordiska länderna ha på detta vis mognat en frukt genom sitt samarbete, torde det vara berättigat att nu här uttala, att denna lag en gång i framtiden nog skall komma att stå som en märkessten i dessa länders historia, åtminstone om man får hoppas, och det vill man väl gärna, att denna första frukt skall så småningom efterföljas av allt flera sådana.

Jag ber vidare att i förbigående få säga, att jag naturligen icke har någon invändning att göra mot de lätta ändringar, som av utskottet företagits på några punkter i lagen. Emellertid ber jag att därutöver med några ord få på ett mera allmänt sätt beröra en fråga, som visserligen, och jag säger lyckligtvis, av utskottet har lösts i överensstämmelse med regeringens förslag, men som under det pågående arbetet har varit föremål för en strid, vilken i själva verket ännu icke lagt sig till ro, såsom framgår av de väckta motionerna. Jag syftar på indragandet av det ålderdomliga sjöförsäkringsinstitutet uti denna moderna och omfattande lagstiftning. Det har anmärkts upprepade gånger under ärendets behandling, att detta sätt att indraga ett redan länge sedan reglerat institut i denna lag är ett uttryck för en generaliseringssträvan, som i själva verket har bakom sig endast teoretiska skäl, och att man där har åsidosatt verkligt praktiska hänsyn. Jag vill icke för min del bestrida, att man i modern lagstiftning, mindre dock i vårt land än i vissa främmande länder, har skattat för mycket åt en dylik teoretisk benägenhet att göra allting lika, att generalisera. Men å andra sidan får man akta sig för att för hastigt så döma och att fatta all generalisering som enbart ett uttryck av för mycken teori. Det kan tvärtom i stor utsträckning hända att just denna generalisering i våra moderna lagar vilar på en eminent praktisk grund. Detta sammanhänger på det intimaste med vissa klagomål, som vi i våra dagar hört litet överallt rörande modern lagstiftning; man talar ju om »massproduktion» av lagar, om »lagstiftningsraseri» o. s. v. Men det förhåller sig utan tvivel så, att de flesta av dem som klaga över detta raseri icke ha gjort sig reda för att raseriet i själva verket ingenting annat är än ett nödvändigt följdfenomen av samhällets tilltagande utveckling, av dess allt större komplexitet. För att vända tillbaka till den så ofta åberopade enkla lagstiftning, som våra förfäder hade, måste vi först vända tillbaka till förfädernas enkla samhällsskick. Kan man icke det ena, kan man icke heller det andra. Mycket tydliga exempel på detta ha vi gott om just i den föreliggande lagen. Livförsäkringen, för att nämna ett sådant fall, existerade för hundra år sedan icke alls och följaktligen fanns det heller ingen lagstiftning om livförsäkring, som kunde belamra den tidens lagar. Men nu skulle väl ingen betvivla, med den enorma utveckling som livförsäkringen har tagit, att det vore ett fatalt misstag, om vi skulle ytterligare uppskjuta att i lag fastslå bestämda regler för detta institut.

Om det nu är så att denna »massproduktion» är oundviklig och i själva verket ingenting annat än en sida av samhällets ständigt ökade komplexitet, så är det klart, att det blir så mycket nödvändigare att överallt, där man kan, göra de förenklingar, som äro möjliga av den oerhörda byggnad, som våra dagars rättsordning utgör. Den regeln föder av sig en annan regel, att nämligen

behandla likartade ting såvitt möjligt lika; att icke, om man t. ex. har många olika slags brott att göra med, för ett brott bestämma försök, delaktighet, uppsåt o. s. v. på ett sätt och för ett annat brott på ett annat sätt. Lika litet bör man behandla de olika slags formerna av försäkringar olika, med olika regler om god tro, om premieinbetalning o. s. v.. Man får sammanföra de gemensamma faktorerna i alla de likartade fallen och reglera dem lika så långt möjligt är. Gör man icke det, kan den dagen icke vara långt borta, då det icke finnes någon människa, som är i stånd att i sitt huvud hålla ihop hela den oerhörda massan av regler, som rättsordningen vid sådant förhållande kommer att innefatta.

Detta sätt att se saken måste man hålla för ögonen, då man hör klagomål rörande sjöförsäkringen om att detta instituts sedan gammal vedertagna regler på vissa punkter skola avlösas av moderna regler »*bara*» för att få ett enhetligt system. Men detta är icke »bara». Det är för den moderna lagstiftaren en huvuduppgift, utan vars lösande den oerhört växande komplexiteten i samhället och dess lagstiftning snart måste kväva rättstillämpningen.

Jag tror nu för min personliga del, så långt jag kunnat pröva saken, att den kommitté, som i huvudsak utarbetat förslaget, har träffat ungefär det riktiga. Den har icke underlåtit att taga hänsyn till de skilda intressen, som kunna dyka upp vid de olika försäkringsformerna, men den har ändå och framför allt generaliserat, gjort lika, i alla de fall, där den ej kunnat finna tillräckliga skäl däremot.

Jag skulle slutligen vilja särskilt understryka en punkt. Det kan väl, för sjöförsäkringens vidkommande, icke rätt gärna anses, att den omständighet, att det nu kommer en ny lag, som ställer bolagens kunder förmånligare, än de förut stått, skulle *skada* bolagen i deras konkurrens med bolag i främmande länder, vilkas lagar ställa kunderna i en mindre fördelaktig ställning. Det borde väl snarare vara tvärtom, eller åtminstone rätt snart ställa sig tvärtom.

Med dessa reflexioner, herr talman, ber jag för min del att få uttala den förhoppningen, att kammaren i likhet med medkammaren skall följa både propositionen och utskottet och sålunda låta sjöförsäkringen stå såsom den här står.

Herr **Thore:** Herr talman! Jag beklagar, att vid denna sena timme denna lag om försäkringsavtal med avseende på sjöförsäkringen icke kan få den allsidiga behandling, som sjöförsäkringsmännen helt säkert anse, att den förtjänar.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har presenterat förtjänsterna hos detta lagförslag på ett särdeles tilltalande sätt. Han har insvept det i en mantel utan vank och lyte. Och han har särskilt framhållit vikten och nödvändigheten av att sjöförsäkringen kommer med i den allmänna lagen om försäkringsavtal. Det fälldes ganska bestämda uttalanden i den vägen; det sades, att om man inte sammanförde ensartade delar i lagstiftningen under samma komplex, så skulle man slutligen komma dithän, att lagstiftningen helt enkelt skulle kvävas. På sjöförsäkringshåll ser man emellertid saken helt annorlunda. Man är nämligen rädd för, att det blir den svenska sjöförsäkringen, som blir, om inte kvävd, så åtminstone ganska mycket hindrad i sin utövning. Nu framhålles det ju som en fördel hos denna lag och även med avseende på sjöförsäkringen, att det är ett skandinaviskt lagstiftningsarbete, och vi veta ju, att så snart det gäller att föra igenom någonting skandinaviskt, så brukar det merendels gå ganska lätt här i Sverige. Man skulle då tycka, att de försäkringsmän här i Skandinavien, som ha med sjöförsäkring att göra och som följaktligen skulle få en gemensam försäkringsavtalslag, som också skulle innefatta sjöförsäkring, skulle vara speciellt förtjusta över den uppmärksamhet, som särskilt ägnats dem. Det förhåller sig emellertid inte på det sättet. Jag har här ett dokument, som tydligt ådagalägger de svenska sjöförsäkringsbola-

Ang. lag om försäkrings-avtal m. m. (Forts.)

gens ställning i detta avseende. Det är en avskrift av en skrivelse till Kungl. Maj:t, undertecknad av inte mindre än tretton sjöförsäkringsbolag, sålunda, såvitt jag vet, hela antalet svenska sjöförsäkringsbolag. De undanbedja sig där att komma med i den allmänna lagen, och de hemställa, »att bestämmelserna om sjöförsäkring måtte utgå ur förslaget och att sjöförsäkringen, eventuellt med de ändringar, som med hänsyn till dess säregna beskaffenhet kunna anses lämpliga, fortfarande måtte få kvarstå i sjölagen». I denna skrivelse ha en del andra sjöförsäkringsbolag instämt, nämligen de ömsesidiga kaskoförsäkringsbolagen, så att det är praktiskt taget en enhällig mening från sjöförsäkringsmännen här i landet. Och det är på samma sätt i de övriga skandinaviska länderna. Det har varit ett möte i Oslo av representanter för de norska sjöförsäkringsmännen och det norska redareförbundet, vilka alla bestämt uttalade sig mot att sjöförsäkringen skulle ingå i den allmänna lagen. De anse, att det skulle vara till stor skada för deras verksamhet. Går man till utlandet för att se, hur förhållandena där äro, så finner man, att man i Tyskland i den lag, angående försäkring, som tillkom 1910, har uteslutit sjöförsäkringen. Man har visserligen tagit med en del därav, nämligen flodtransportförsäkringen, men detta är ju en ganska obetydlig del av denna försäkringsgren i dess helhet. Även i den helt nya franska försäkringslagen är sjöförsäkringen undantagen. Vårt land besöktes nyligen av en fransk sjöförsäkringsman, och han uttalade sin förvåning över att vi här i Sverige, när vi skulle ha en allmän försäkringslag, inneslöt sjöförsäkringen däri. Den saken hade inte alls varit på tal i Frankrike. Man hade överhuvud taget inte tänkt sig, att sjöförsäkringen där skulle vara med. Nu nämndes bland annat av herr statsrådet, att de som egentligen skulle vara tacksamma för att sjöförsäkringen kommit med, nämligen på grund av att detta lagförslag ju i allmänhet ger fördelar åt försäkringstagarna, skulle vara sjöförsäkringens kunder. Det skulle då i första rummet vara redarna. Jag har emellertid här ett uttalande, skickat till mig express i dag från Sveriges redareförening, alltså en sammanslutning av sjöförsäkringens bästa kunder, i vilket det heter så här: »Att inkludera bestämmelser om sjöförsäkring, som hava sin speciella karaktär, i en lag om allmän försäkring kan ej betecknas såsom välbetänkt och innebär tvivelsutan nackdelar för såväl sjöförsäkringsrörelsen som för sjöfarten i dess helhet. Personer och korporationer, som hava praktisk erfarenhet å sjöförsäkringsområdet, och som under ärendets behandling i dess olika skeden blivit i tillfälle yttra sig, hava också allmänt uttalat sig i samma riktning. Det synes därför egendomligt, att såväl försäkringslagstiftningskommitterades majoritet som lagrådet och regeringen» — och jag skulle ju kunna tillägga första lagutskottet — »icke ansett sig hava anledning taga hänsyn till detta av det praktiska livets män framförda krav.» Så ligger saken praktiskt sett, när man kläder av den de många vackra och, förmodar jag, från juridisk synpunkt också berättigade kommentarer, som vi hörde av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Att man inte vill ha sjöförsäkringen utryckt från sjölagen, beror bland annat på det intima samband, som har funnits mellan sjölagen och sjöförsäkringen, ett samband, som daterar sig 260 år tillbaka i tiden, nämligen till 1667, då Karl XI:s sjölag utkom. Det är det nära sambandet mellan sjöförsäkring och haveri, mellan sjöförsäkring och bärgningsmål, mellan sjöförsäkring och en hel del andra delar av sjölagen, som gör att man anser, att dessa saker lämpligen böra avfattas i ett sammanhng. Det är ju givet, att det särskilt för en sådan verksamhet som sjöförsäkringen, som har en hel mängd utländska kunder och som är en verksamhet av internationell natur, har vissa risker att börja ändra bestämmelserna här, att föra fram nya lagkomplex, vilkas verkan man inte utan vidare kan förutse. Nu kan det visserligen sägas, att man i sak inte har ändrat så mycket. Men det kan ju i allmänhet inte avgöras i förväg, förr-

Ang. lag om försäkrings-avtal m. m. (Forts.)

än ett och annat fall blivit prövat av domstolarna. Och då blir det under tiden en viss osäkerhet, som kommer att verka hämmande på denna rörelse.

Då år 1891 vår nya sjölag tillkom med dess tionde kapitel, som handlar om sjöförsäkring, så utarbetades samtidigt en svensk sjöförsäkringsplan på initiativ av sjöassuradörerna. I denna svenska sjöförsäkringsplan är tionde kapitlet i sjölagen fullständigt invävt. Det är denna sjöförsäkringsplan jämte motsvarande bestämmelser i utlandet — den norska sjöförsäkringsplanen och Lloyd's sjöförsäkringsvillkor etc. — som ligger till grund för sjöförsäkringspoliserna. Nu kan jag inte finna annat, än att denna sjöförsäkringsplan måste omarbetas. Den kan tydligen inte vila på den hittillsvarande lagen, utan den måste omarbetas och ansluta sig till den nya försäkringsavtalslagen. Men därigenom kommer ju vår svenska sjöförsäkring att bli än mer särställd gentemot utländska försäkringsgivare. Jag har den uppfattningen, att våra sjöförsäkringsmän äro synnerligen bekymrade över den utveckling saken har tagit för deras del, och det är ett intresse, som ingalunda är obetydligt utan som man får lov att taga hänsyn till.

Nu finner jag ingen anledning att göra något yrkande i denna sak. Lagen har ju tagits i första kammaren, och jag har på känn, att den går väl här i andra kammaren också. Men jag har inte kunnat underlåta att å sjöförsäkringsmännens och deras lierades vägnar framföra mina betänkligheter mot att deras intressen inte ha blivit bättre tillgodosedda, än här varit fallet.

Vidare yttrades ej. Lagförslaget godkändes.

Övriga av utskottet under punkten 1 framlagda lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Lindgren*, nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående ändring i villkoren för lån från egnahemslånefonden m. m.; och

herr *Fast m. fl.*, nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Belgien undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Österrike undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat;

statsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för uppförande av en telefonstationsbyggnad å Södermalm i Stockholm m. m.;

nr 31, i anledning av väckt motion om viss ersättning åt Götlunda och Flistads socknars enskilda brandstodsbolag; och

nr 32, i anledning av väckta motioner om inlösen av Kävlinge—Barsebäcks järnväg;

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

nr 20, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet;

nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 2 maj 1924 angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar dels ock väckt motion om avskaffande av lastpenningarna; och

nr 22, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å tafflar och pianinon samt flyglar; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess åttonde sammanträde i Genève år 1926; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Wirsell*	under	8	dagar	fr. o. m.	den	12	mars,	
» *Pettersson* i Hällbacken	»	8	»	»	»	12	»	
» *Rydén*	»	den 12 mars,						
» *Larson* i Tönnersa	»	5	dagar	fr. o. m.	den	11	mars,	
» *Borggren*	»	5	»	»	»	12	»	
» *Olsson* i Högby	»	6	»	»	»	11	»	
» *Carlström*	»	7	»	»	»	11	»	
» *Olsson* i Broddbo	»	7	»	»	»	11	»	
» *Johanson* i Huskvarna	»	5	»	»	»	10	»	
» *Jansson* i Falun	»	3	»	»	»	10	»	
» *Björnberg*	»	2	»	»	»	10	»	och
» *Danielsson*	»	5	»	»	»	11	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.54 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Stockholm 1927. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.

271096